

عمر الخيام .

قرآن آیاتلری وطنشلی .

نساءنك حقوق اسلامیه سنمه
بر نظر .

شاه کمال سالیف .

بلجیقاده و بزده اول حیاتی
عالم جان الادریسی .

ملی و دینی عادتلر .

علی جان تیرشقاوی .

وعظ کتابی طوغروسنده
جواب . آخوندالمسعودی .

حقیقت طوغروسنده

زینت الله نوشیروان .

ایرته کیلگان قارلوغاج

احمد منیر رشید .

تربیه و تعلیم :

عبدالرحمن سعدی، عبدالحمید

المسلمی، صابر جان القورماشی،

حسن الله طولونفوجین هم مرد

عالم محمودوف مقاله لری .

مراسله و مخابره .

صابر جان القورماشی .

مطبوعات خلاصه سی .

حکایه : « ایسده یوق

وقتده اوچراشو» .

ادبیات : « قبرستانده غی

فکرلم» .

آپاق خواجه .

شورا

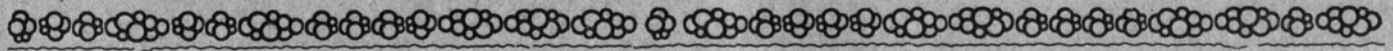
عدد ۱۷

ستمبر ۱ = سنه ۱۹۱۴

محرری : رضاء الدین بن فخر الدین

ناشری : «م. شاکر وم. نااگر رامیفلر»

آچیق مکتوب

حرمتلو صابر جان افندی !

معلم عبدالرحمن سعدی برله «آلماتا» دن بیارگان مکتوبکُر هم ده ایسکی باقر آچقه کُر تابشرلغان ایدی. شول آچقه نی «پیتر-بورغ» ده حرمتلو ابراهیم آچقورین جنابلرینه کورساتدم. اول، بر آز تفتیش سوکنده آچقه ده یازلغان یازونک ترتیبی بر آز تابدی. سوکره «غوریفقه» که کیلگانمزدن سوک حسن افندی آچقورین کتبخانه سنده گی ایسکی آچقه لر حقنده بولغان فهرستلرنی (۱) تیکشردی و سزنگ طرف کُردن بیارلگان آچقه نک یازوونینی شبهه سز حل قیلدی. آنده بولغان یازو اوشبودر (بر طرفده): لا اله الا الله وحده لا شریک له، (ایکنجی طرفده) «محمد رسول الله القائم بامر الله بغرا قارا خاقان الدولة». لکن نقطه لر نک کوبسی قولماغان.

ابراهیم افندی سوزینه کوره مذکور آچقه، تورکستان «ایلك» لر نیک بولوب ۴۳۰نجی یلدرده غی «طغرل تکین» طرفندن صوغولمشدر.

ایسکی آچقه لر نیک یازولرینی اوقی بلو، منسوب بولغان دولترینی، پادشاهلرینی، ماده لرینی تانو و تعیین ایته آلو حقنده ابراهیم و حسن افندی لر نیک نظیرلری روسیه اسلاملری آراسنده بولماسه کیره ک.

بو کون که قدر خط یازا آلاموز هم ده خصوصی صورتده جواب بیرمه و مز حقنده بزنی معذور کور کُر.

رضاءالدین بن فخرالدین.

۲۷نجی آوغوست ۱۹۱۴ سنه «اورنبورغ».

طابشماق حقنده

طابشماق ننگ فائده لیغنده شبهه یوق. فقط ۱۱نجی نومر «شورا» ده غی آکا بیلوب کیتو-هم درست. بو حال خصوصاً شاگردلرده بولا. بز اوزمز اوشوونی بلگاچ شاگردلرمز که طابشماق ایله اشتغالی - بوته ن درس لر کبک - وقت ایله تحدید قیلوب بیره باشلادق.

اوشانداق «شورا» ننگ اوز طرفندن بیان ایتلگان مارقه اسراف بولو مسئله سی ده غایت درست. آنک اوستینه اورن اسراف بولوده بار. خصوصاً ییگره ک مسئله لرده درست جواب یروچیلر

(۱) حسن افندی کتبخانه سنده ایسکی آچقه لر حقنده فهرستلر کوب؛ یدی، سیکز دانه سینی مین اوزم کوردم، آراده ییک مکمللری بار.

یگره ک کوب بولوب، «شورا» نک طشی کشی اسمی ایله طولی بولا. بونلر البته هر بری مارقه ایله یباره طورغانلردر.

بز اوزمز هم شاگردلرمز طابشماق حل ایله شغله نه مز. فقط اوز آرامزده: «فلان مسئله نی فلان حل ایکنان» دیگان سوزنی مشرف صاناب شونک ایله کفایه له نه مز. هم هر وقت شاگردلرمز ایله: «اوشبوروشچه شوراده حل ای توچیلر اسپسکه سی یازلمای، آنک اورنینه طابشماق یازلغاچ ایکی یا که اوچ نومر سوکره «فلان مسئله نک حل» روشنده بر سوز یازلا بارسا آرتق بولور ایدی. تابشماقچیلر غه طابشماق ده بولور، جوابقه مارقه هم اورن ده اسراف بولماس» ایدی دیه سویله شه مز.

بزچه موافق کورنگان بو فکر، محترم «شورا» قاشنده موافق کورلورمی؟ یوقی؟ اوراسی بز که معلوم توگل. چه نه ی بالاسی.

اداره که مکتوبلر

I

«شورا» نک ۱۵نجی عددنده، سعدوقاص برله بایازیدوف افندیلر که بیرلگان جواب آخرنده «بو مسئله حقنده برر نرسه یازونی کیره کسنوچیلر بولسه خبر قیلورلر» دییولگان. اوشبو سوزدن فائده له نوب اداره که خبر ایته ر که مجبور بولدم: کیوم حقنده شوندی مقاله ننگ یازلووی لازم، ایچکی روسیه ده ییک ایسکی بولوب قالغان کیوم مسئله سی اوشبو تورکستان طرفنده ییک یا کئی بر اشدر. موندنه غی دامالار آراسنده احتمال که ییک یاخشی عالملر باردر. لکن خلق آراسنده یوروچیلری و عموم برله برلکده طوروچیلری هر تورلی وهملرنی، خرافاتلرنی دین اسمی برله سوییلر و شرعی دلیللری بولماغان حالده میلیونلر برله خلقلر ننگ کوزلرینی بویاب طوتارغه طریشه لر. ایاس. «انديجان».

II

کیوم حقنده «شورا» ده بعض سوزلر یازلغان بولسه ده مستقل بر مقاله ایتلوب بر نرسه ده یازلغانی یوق. شوشی قدر نزاعلی هم ده اجتماعی بولغان بر مسئله حقنده مطبوعات غه حل ای تو، آنده موندنه بورغلاب طورو هیچ درست توگل. مین اوزم و ییک کوب ایبده شلرم برله شوشی حقده «شورا» ده بر مقاله یازلوونینی مطلقاً طلب قیله مز. اشتراک ای توچیلردن بولغانمز ایچون شوشی طلبمزده اوزمزنی حقلی تابمز.

عبدالکریم القارماسانی. «به به ی».

شورا

۱ ستمبر - ۱۹۱۴ سنه

۲۳ شوال - ۱۳۳۲ سنه

شهر آذربايجان والوغي حادير

عمر الحيام

آچيق بولغان آوروپا، اوشبو مدنيت و علم دنياسى، شرقنك حافظلرينى، سعدى و خياملرينى كوردى و مونلرنى «ادبيات» منبرينك الك يوقارى درجه-ينه مندروب اوطورتدى. مونلرنك يوزلرى ده آوروپا دنيا سينه قاراب كولدى. حريتنك سلطاني بولغان حضرت خيامنگ شعرلرى، عام و معرفت صاحبي و فيكرلرى بلند بولغان ملتلرنك لسانلرينه ترجمه ايتولدى، معنالىرى و سرلرى چيشولدى. اقتدارينك درجه سى معلوم بولدى. شرقده اونون بولغان اسم، غربده يك يوقارى كوتارلدى. خيام، غرب دنيا سينده قوياش مثالنده پارلاب طور مقده در. خيام اسمينى ياشاتورغ سبب بولغان مغرب دنيا سينه متتدارمز. بو اورنده مثال ايچون اوشبو شعرينى كوچره مز:

شيخي زين فاحشه گفتا: «هستي!»،
هر لحظه بدم ديگران يابستي» .
گفتا: «شيدخا! هر آنچه گويي هستم .
اما تو چنانكه مينمايي هستي؟» .

(بر شيخ: «سين هر وقت ايكنچي بر كشي كه كوكل قوياسن!»
ديب بر فاحشه كه او پكاله گان ايدى. فاحشه ايسه آكار: «اي
شيخ حضرتلرى! مين ايندى شولاي، سين ايتكانجه من اما سين
اوزك نيچوك؟ ديب جواب بيردى). خيام، قيدسز، مبالانسز
والتفاتسز، نظيرسز بر شاعر ايدى .

البيانه . (محمد لطفي جمعه مقاله سى). شاعر و حائر، فلسفي
و سوفي. مؤمن و جاهد، عاشق و زاهد بولغان عمر الحيام شعرلرى

عمر الحيام ترجمه حالى ۴ نجى جلد «شورا» (۱۹۱۱ نجى يل) ده
درج ايتولگان ايدى. اوشبو ۶ نجى جلدنك ۴ نجى ۵ نجى ۶ نجى
عددلرنده هم مونك حقنده العجان الادريسي افندي طرفندن مهم
مقاله لار يازلدى. خيامنى توركيya و مصر مطبوعاتي گنه توگل بلنكه
روس مطبوعاتي ده ازنو تيميلر، سيرهك بولسه ده ايس گه توشروب
طورالار.

۱۹۱۱ نجى ياني «شورا» ده ترجمه حالى باصاغان صوك
مونك حقنده بعض بر نرسه لار ارقورغه موفق بولدى و شول تاراو
نرسه لار بر اورنده جيولوب طورسونلر ايچون مضمونلرينى اوشبو
يرگه كوچرونى موافق كوردك:

اهترهاده . (بو زورنالنك ۹۴ نجى ۹۵ نجى نومبرلرنده عمر.
خيام رباعياتندن ترجمه لار بار. احتمال كه ۹۳ نجى نومبرنده اوزى
حقنده ده سوزلر بولغاندر لكن اول نومبرينى بز كوره آمادق).

افبال . (عبدالسلام زاده محمدهادى افندي مقاله سى).
خيام، مدني و آدم قدرينى بلوچي ملتلر آراسنده عظمتلى و حره تلو
بر آدم بولوب اسمى ترك و دنيا طورغان مدتده باقى بولاچقدر.
خيامنى و خيام قيباندى بولغان الوغ آدملرنى كوره آلاچق كوزدن
«شرق» محروم ايدى، شونك ايچون بو آدم شرقده كوزلرگه
كورله اداى. آدملرنى كوزر ايچون كوز كيرهك. فقط كوزلرى

فارسی ادبیاتینگ چه چکسی در. بو اینجولرننگ بزنگ آرامزده لازم درجه ده قیمتی تانولماو عجب اشدر. حالبوکه آوروپا و آمریکا اهلاری خیام شعرلرینه عاشق بولدیلر و اوزلرینگ لسانلرینه کوچروب بتون روحلری برله آشنالق حاصل قیلدیلر. بزنگ عرب لسانزنگ ادبیاتنده بیک زور بولغان بر بوش اورن بار. شوشی اورتنی طولدروب قویق وظیفه سی بزنگ ادیلمز و شاعرلریمز اوستنده ایدی. شول بوشلق، مطلقا خیام شعرلری ایله طولدرلورغه تیوشلی. خیام شعرلری خلق قاشنده معما و لغز حکمنده طورادر. بو لغز و معمالرنی جیشارگه طرشوچیلر آداشودن و حیرانلقدن باشقه نرسه حاصل قیلما دیلر. خیام نظرنده «حیات» اوزی ده لغز و معما ایدی. شول سببلی آنگ شعرلری ده لغز و معمالردن عبارت بولدی. مگرده بعض بر آدملر بولغز و معمالرنی جیشارگه موفق بولدیلر. مونلر ایسه خیام قیلندن «حیات» حقنده حیرت ایچنده قالوچیلر و خیام فکری قیلندن فکری بلوچیلردر. لکن بو آدملر بیک آرز. خیامنگ ایسرو و ایچو حقنده شعرلری کوب، لکن بو سوزلر، مدهن شرابلر یا که الله تعالی رحمتدن امید کیسکان نادانلر سوزلری توگل. بلکه مونلر حیرانلقده قالغان «عقل» و فکرگه غرق بولغان «روح» طرفندن سویله نگان سوزلر بولوب هر بری حزن و تأسف اظهار قیلوغه سبب و وسیله لدر. خیامنی متصرفه دن صاناوچیلر ده بار. فقط بز بو فکرده توگلمز. خیامنگ طبیعتی ده فکری ده صوفیه لر مثالنده تار بر نقطه ده توگل. حافظ شیرازینگ: «الا یا ایها الساقی ادر کاسا وناولها متی ما تلق من تهوی دع الدنیا واهماها» دیگان بیتلرینی مجازغه و یاخشیلق غه حمل قیلولری قیلندن خیامنگ ده حمر و محبت حقنده بولغان شعرلرینی مجاز و استعاره لرگه حمل قیلولری خیامنگ ده متصوفه دن صانالووینه سبب بولمشدر. اوز عصرلرینی یامانلاو و آنده بولغان بوزوقلقدن زارلانو، اوزلرندن اولگی و ایسکی زمان خلقلرینی فرشته لر روشنده یاخشیلر، زاهد و عابدلر دیب اعتقاد قیلو هر عصرده بولغان آدملر ده عادتدر. مونلر. اوتکان زمان خلقلر نده، اوز عصرلر نده غی اخلاقسزلقار، بوزوقلقدن بولونی درست کورمیلر، ایچو و ایسرو هم سفاقت قیلو حقنده صریح سوزلرینی ده ممکن قدر ظاهر ندن دوندرگه طرشالر. خیام و حافظ شیرازی شعرلرینگ ظاهرلرندن دوندرلوب، کنایه و سرلرگه. صوفیه قاشنده معروف بولغان معنارغه حمل قیلولری اوزلرینگ ده «صوفیه» دن صانالا باشلاولرینه سبب بولمشدر.

هر تدن بیشنچی عصرده الگه آغه چقغان فارسی شعراسندن بولوب «نیشابور» لی ایدی. بو آدم جن معنایله حکیم، فلسفه نگ هر باندن خبردار، بخصوص ماتیاتیکاده متخصص ایدی. عمرالحیام، سلطان ملک شاه سلجوقی زماننده یاشادی، سلطان آبی حمایه ایته ایدی، حتی آکا علم هیئت اسبابی و رصد خانه صاتوب آلو ایچون مادی یاردمه شدی. بو آدم حقوق، شریعت، علم السنه، و تاریخده ده بیک بیک معلومات صاحبی ایدی. فقط تعلیم و تألیفکه بر قدر صارانلق اینکانلکدن بزگه باری «رباعیات» ی گنه ایسان یتشوگه احتمالکه، اوشبو حال سبب بولمشدر. فارسی ادبیاتی علماسندن مستشرق پروفیسور ژووفسکی اوزینگ بر اثرنده بعض آوروپا علماسی و اتقادچیلرنگ رباعیاتکه استنادا عمرالحیامگه نظرلرینی قسقه چه بویله تصویر ایته در: (۱) خیام دهری، دین بوزوچی، مادیوندن، اللهغه آشانمی، تصوفی تحقیر ایته و طبیعتی عین اله صانی. (۲) خیام الگ صاف اعتقادلی بر مسلمان، حقیقی بر فیلسوف. حیانتنگ اوتکن کوزلی مرصدی بیوک بر عالم. (۳) خیام - ریاکار بر سفیه. اول عادتی بر دینسز و الله نی تحقیر ایتوب قالوچی غنه توگل، بلکه بتون یاخشی اعتقاد و دینلرنی، بتون اخلاقی انکار ایتوچی ذاتدر. (۴) عمرالحیام، دنی طبیعتلی بر ذاتدر. دنیاده غی هر بر شهوانی راحتلرنی کوروب قالونی تیوشینه. (۵) عمرالحیام فارسلرنگ ابوالعلاسی، وولتری و گینه سغ.

روسیه اوقرچیلرینه عمرالحیام بیگوک معلوم بولمسه ده ممالک اجنبیه ده بالعکس اول بیک معلوم و مشهور ذات بولوب حتی آوروپاده مخصوص «عمرالحیام قلوبلری» آرز توگل. خیام انگلتره و آمریقاده الگ مشهور شاعر بولوب آنگ اثرلری دفعه لرجه شعر و نثر ایتلوب طاراتلمشدر.

بوندن سوگ غاردیلوف جنابلری رباعیات دن بر قدر شعر کوچره و «مونلرنی صایلاب آلمادق، چونکه خیام شعرلرینگ هر بری شول قدر تیره ن منالی و گوزلدرکه، آزالرندن صایلاب آورغه امکان یوقدر» دیدر بو شعرلردن برسی:

ز آوردن من نبود دورا نرا سود
وز بردن من جاء جلاش نغزود.
وز هیچکس نيزد و کوشم نشنود
کاوردن و بردن من آیا زجه بود

«مینم پیدا بولوومدن دنیاغه هیچ بر فائده کیلمه دی. مینم کیتوومدن ده آنگ عظمتی اوسمه س. دخی هیچ بره وودن قولاقلم ایشمادی که: مینم کیلووم ده کیتووم ده نی ایچون بولدی سوگ...»

سیرینه آریبا (روسجه چیقا طورغان اوشسبو ژورنالده مشهور پروفیسورلردن غاردیلوف طرفندن یازغان مقاله). عمرالحیام

قدر منظور آدم بولماز ایدی. بو یرده اوشبو رباعیسنی یازوب اوتنه مز:

ای بس که نباشیم و جهان خواهد بود
نی نام زما و نی نشان خواهد بود
زین پیش نبودیم و بند هیچ خلل
زین بس چونباشیم و همان خواهد بود.

مألی: «بزدن صوگ بیک اوزاق زمانلر دنیا اوشبو روشده طور اچق؛ بزنگ شهر غزده، اثر مزده قالمیه چق. بز کیلماز بورونده دنیاده کیمچیلک یوق ایدی، بز کیتکان صوگنده ده هیچ بر کیمچیلک بولماز».

~~~~~

المفطف • انگلیزلر خیام شعرلرینه شول قدر اخلاصیلر درکه بونلردن بری خیامنگ رباعیاتینی مگ آلتون غه توشروب جلدلتمش (طشلاتمش) در. طشنده بیک قیمتلی تاشلردن اشله نگان بر یلان صورتی یاصاتمشدرد. موگا سبب ایسه رباعیاتنده بولغان: «بتون راحت اورنی بولغان جنتنده ییلانلر بار» دیگان سوزدر.

المنازل • خیامنی بلمه گان کشی بولماز اول، ایران شاعرلرینک اگ مشهورلرندندر. آمریکا و آوروپا عالملری مونک شعرلرینی اوز تلرینه ترجمه ایتدیلر و بو شعرلرگه عادتدن طش درجه ده اهمیت بیردیلر. رباعیاتی بو کونلرده عربچه گده ترجمه قیلندی. فقط بو ترجمه اصل نسخنه بولغان فارسیچه دن توگل بلکه انگلیزچه دندر. خیام، متفکر شاعرلردن بولوب نی گنه سویله سه ده اوزینک خیالاتنده بولغان نرسه لرینی و کوب تأمل صوگنده سویلدر ایدی. حقیقت گه ایرشکان اورنلری کوب بولغان شیکلی آداشقان اورنلری هم کوب. زهد طوغر و سننده عرب شاعرلردن ابوالعتاهیه گه اوخشاسه ایسرنکچ گه دائر سویله گان شعرلرنده ابونواس غه. غزل طوغر و سننده مسلم ابن الولیدک و حکیملرکده هم ده جزاف سویله وده ابوالعلاء المعری گه اوخشیدر.

الرهتل • (المغربی مقاله سی). هجرتدن یشنچی قرنده «نیشابور» شهرنده امام الحرمین درس آینه در ایدی. مونک شاگردلری آراسندن نظام الملک، عمر الحیام، حسن بن الصباح اسمنده اوچ آدم بیک امتیازلی صورتنده شهرت کسب ایتدیلر. مونلر شاگرد و قتلرنده بر برینه دوست بولوب برلکده اوقیلر و مذاکره قیللر، تفرج و تزه اورنلرنده برلکده یوروب راحتله نلر ایدی. اگرده آراده بره ولری و زیرلک مرتبه سینه کوتارلسه قاتلانلرینی اونونماو طوغر و سننده اوز آرالرنده عهد ایشیدیلر

سنب • (محمد علی توفیق مقاله سی). خیام، هجرتدن دورتنجی عصرده خراسانده «نیشابور» شهرینه تابع «دهک» اسملی اولده دنیایه کیلندی. ولادت تاریخی آچیق معلوم توگل، شولای بولسه ده ۴۴۵ دن مقدم دنیایه کیلووی بعض برقرینه لر برله معلومدر. خیامنگ اسمی «عمر» بولوب «خیام» ایسه اوز طرفندن بیرلگان مخلص ایدی. (خیام «چاتر اشله وچی» دیمکدر. مونک آتاسی چاتر اشلیدر ایدی، عمرده تواضعلق ایتو ایچون شونی اوزینه مخلص ایتدی). خیام، آتاسی یاتنده قالدیغندن صوگ «نیشابور» ده مدرسه گه کردی و شول زماننگ اگ علی بر وؤسه سنده تحصیل ایتوب اوز قریه سینه قایتدی. خیامنگ ترجمه حالینی یازوچیلر، مذکور قریه سنده هر توری تکلیتلر دن صاف بر حالده عمر اوزدروونی و صوفیون مسلک لرینی تدقیق ایتوب شغللنوونی، عشرت مجاسلری توزوب دنیانی اونونونی سویله مکده لر در. مونلرک اوشبو سوزلرینک طوغریلغینه رباعیاتی ده شهادت بیرددر. اوزینک فکرنی، عقیده سینی اعلان قیلودن قورقماوچی خیام، اعتزال و انکار بوللرینی اختیار قیلغان روشده کورله در. رباعیات، بی پروا بر طاقم ملاحظه و اجتهادلرنگ گناهلری سیندن یازلمشدر. خیام، فردوسی و باشقه بیک کوب آدملر، اوزلرینک اثرلرینی تورک پادشاهلرینک حمایتلرنده یازدقلرینی بو یرده سویله ب کیتارگه لزوم بار. خیام، رباعیتلرندن برنده: «هیچ بر آدم، تقدیر پرده سینک آریاغینه چیقوب ده حقیقتنی آکلی آلمادی. هیچ کیمسه تقدیر سرنی بلمادی. یشمش ایکی یلدن برلی کیچه و کوندز طریشدم ایسه ده بر نرسه ده حاصل ایتادم، هر نرسه اوتدی ده کیتدی» دیمشدر. موندن ده درست بر سوز بولو احتمالی یوقدر. خیام، هر نرسه دن اول بتو و زوال غه اعتقاد ایتوچیدر. آگا کوره هر شخص قبرگه کرووی برله چرب بته چک و ماده گه قانشوب کینه چکدر. خیام، ماده ننگ ابدی ایکانلگی برله قائل ایدی. آننگ قاشنده خرابلق یوق یالکز تحول و شکللر ده تبدل گنه بار (۱). بعض بر رباعیلرندن استدلال قیلوب خیامنگ اختیار جزئی برله اعتقاد ایتمادیکنی سویله سه لرده بو طوغر وده غی رباعیلری مجرد کلام اهللرینه تعریض ایچون سویله نمشدر. آچی استهزا، اوتکن انتقاد، خیام غه مخصوص طبیعتلر دندر اوز مسلکته بولماغان عالملرینی رباعیاتنده الوب آلوب سلکوب صالمقده در. خیام، غایت صمیمی و طوغری هم جدی بر آدم بولغانلغندن مرثیلر و اوزلرینی یاشروب طوتوچیلر غه اصلا مرحت کورساتماز. خیام قاشنده تقوی فروشلر و دین تاجرلری

(۱) مقاله صاحبی اوشبو دعواسی حقنده بر قدر رباعیات برله استدلال قیلسه ده بزگه کوره اول رباعیلر بودعوانی آچیق اثبات ایتیلر. ر. ف.

(شاگرد و قتلرنده شوشندی بر منصب ایچون حاضرله نگان بولورغه اوخشیلر). گونلر اوتدی، صولر آقدی کونلرننگ برنده نظام الملك (تورک پادشاهلرندن) ملکشاه بن آلب آسلان سلجوقی ننگ الوغ و زبیری بولدی. (بغدادده بولغان و امام غزالی درس ایتمک «نظامیه» مدرسهسی اوشبو نظام الملك طرفندن تاسیس ایتمولگان ایدی). ملکشاه ننگ مملکتی چین حدودندن باشلاب آق دکرگه قدر جابولگان ایدی.

نظام الملك ننگ وزیر بولوشی ایشبو برله خیامده تبریک قیلور ایچون آننگ حضورینه کیتدی و زور حرمت هم اکرام کوردی. نظام الملك: «ای دوست! شاگردک وقتمزده عهدلرمز خاطر گده می؟ یندی منصب تلیسنگ مذکور عهدمزنی برینه کیتوردم، اوزک تله گان منصبغه سینی قویدرام» دیدی. خیام ایسه: «درجه کز مبارک بولسون، لکن مین سیاست کشیسی توگل، دنیاغده التفاتم یوق، بلکه بتون مقصودم طنچلق اوزرنده علم، فلسفه، حکمت و فضیلت برله شغلانمکدن عبارت ایدی، اگرده معیشتم تأمین قیلنسه، باشقه هیچ نرسه کیردک توگل» دیب جواب یردی. اوشبو کا کوره نظام الملك، خیام ایچون ۶۰۰ آلتون آیلق وظیفه تعیین ایتمردی. خیام موگا تشکر قیلوب «نیسابور» غه قایتوب کیتدی و علم هم ادب، حکمت و شعر برله شغلنوب عمر اوزدردی. اوشبو وقتده کوب اثر تألیف ایتمدی و شعر سویله دی. چنگیزخان چیقوب اسلام مملکتینی هلاک ایتمک و اسلام کتابلرینی تلف و خراب قیلغان وقتده خیام اثرلری ده ضایع بولدیلر. نیچوک ایتمودر یوز قدر رباعیسی و بر قدر باشقه اثرلری ده قالدی. دنیانگ علمی ملترلرینک تللرینه ترجمه ایتمولگان رباعیلر اوشبو شعرلرنک اوزلریدر. خیامنک فارسی تلنده بولغان رباعیاتی حکمت و فاسفی فکرلر برله طولوغ بولمقده عرب شاعرلرندن ابوالعلاء المعری شعرلرینه اوخشیدر. لکن دنیانگ انقلابی و غدرندن شکایت قیلو حقتده، خیام شعرلرینک معنایر ابوالعلاء المعری شعرلرینه کوره گوزلدر. خیام، «نیسابور» شهرنده وفات ایتمدی. قبری معلوم بولوب زیارتگاهدر. (المغربی مقاله سندن اقتباس قیلغان نرسه شوشی یرده تمام بولدی. موندن صوگفیلری «الهلال» ننگ اوز سوزلرندن اقتباس قیلنهدر).

خیام، علوم طبیعی و ریاضیهده ماهر بولغان عالمردن ایدی، اوشبو فلرده کوب نرسه لر تصنیف قیلدی. مونگ اوستینه خیانی بیک کیک بولغان شاعر و فیلسوف ایدی. وجود هم کائنات حقتده غی فلسفهسی ابوالعلاء المعری فلسفهسی برله بردر. خیام شعرلری، درست شعور و حقیقی فلسفهدن صادر بولغاناقلری معلوم. چن شعر، شوشندی نرسه لر گنه در. خیامنک فارسی تلنده بولغان

رباعیاتینی آگلاولری برله آوروپا عالملری دهشت و حیرانلق ایچنده قالدیلر و موندی خزینه دن محروم طورونی زور کیمچیلک صاناب نثر و شعرلر برله اوز تللرینه ترجمه قیلورغه کرشیدیلر. بیک عالم ایرلر و خاتونلر مونک شعرلرینی ترجمه ایتمو، شرح و حاشیه لر یازو برله شغلنیدیلر. خیام شعرلری ترجمه ایتمولگان ادبی تل باری عربچه گنه ایدی (تورکی تی، خواجه لرینک اعتبار سز لقلری سبیلی البته حساب غه کر میدر). اسلام دنیاسینک بیک پارلاق زمانلر ندهده خیام شعرلری عربچه گه ترجمه ایتموله آلمادی. آنچق شوشی عصر مزده غنه و دیع افندی البستانی طرفندن مذکور رباعیاتلر، سباعیات بولوب ترجمه ایتمولدیلر و اوشبو ساعتده باصلوب تارالدیلر. (الهلال ننگ اوز سوزلری شوشنده تمام بولدی. موندن صوگ یازلاچقلر، ایران عالمرندن میرزا عبدالمحمد مقاله سندن مقتبسدر). «خیام»، «خیامی» هر ایکیسی ده معروف بولوب «خیام» ننگ اوز اثرلر ندهده ایکی تورلی ذکر قیلنهدر. خیام عصر دشلرندن احمد بن عمر بن علی النظامی العروسی السمرقندی اوزینک «چهار مقاله» اسملی کتابنده اوشبو روشده بر سوز ذکر قیلنهدر: «۵۰۶ تاریخنده ایدی بلخ شهرنده خیامنی کوردم و اوزون وقت صحبت قیلدم. مونک برله بولغان کیچه لر منی، عمرمنک الک مسعود و قتلرندن حساب ایتمه. ۵۳۰ ده نیسابور شهرینه سفر قیلغانمده خیام وفات ایتمک ایدی. قبرینه باروب زیارت قیلدم». شمس الدین محمد بن محمود الشهرزوی اوزینک «نزهة الارواح و روضة الافراح» اسملی اثر ندهده (مونی ۵۸۶ دن ۶۱۱ گه قدر وقتده تألیف ایتمک ایدی) اوشبو سوزلرینی سویلیدر: «خیام حکمت و فاسفه ده، فقه و لغت هم تاریخنده یدطولی صاحبی بولوب شلم قرائتی هم ده قارئلر ننگ اختلافلرینی درست بله در ایدی. فقط تار خلقلی بولوب عام نشر قیلو حقتده ساران ایدی. علم قرائت حقتده غی درجه سینی بلدیکنده قرائتده امام ابوالحسن الغزالی: «بو قدر معلومات، فیلسوفلر ده توگل علم قرائت اماملر ندهده سیراک بولور» دیمش ایدی. خیامنک فارسیچه و عربچه شعرلری کوب».

لوندن، پاریز، بیرلین کبک مشهور یایتخت کتبخانه لر نده خیامنک اون قدر اثری بار. رباعیاتی لاتین، فرانسز، انگلیز، نمسه، ایتالیان تللرینک هر برینه ترجمه ایتمولدی و بیک کوب دفعه لر باصلوب تارالدیلر. اوشبو سبیدن خیام، ایراندن بیگروه آمریقا و آوروپا خلقلرینه معلومدر. خیامنک فلسفهسی هم ده شعرلرینک ترجمه لری حقتده مفصل معلومات آورغه تله و جیلر مستر تسان جز فیل دریل طرفندن ایکی جلدده ۱۸۹۸ ده باصلوب تارالغان اثر گه مراجعت ایتمولر. «لوندن» شهر نده ۱۸۹۲ ده

انگلتزده گئی ایده شلرینه اوشبو سوزلرنی یازدی: «خیام طورغان یورتی ونی بولسه ده بر اثرینی تابار ایچون کوب تیکشروب یوردم ایسه ده بو شهرده قبرندن، باشقه بر اثرینی ده تابا آلامدم. قبر، نیسابور شهرینگ جنوبنده ایکی میل قدر مسافه ددر. قبر اوستنده عادتی تاشدن یاصالغان بنا بولسه ده کوب اورنی ییمرلگان. قبر یاننده بیک زور آغاچلر بار. اولقلارینی حیوب سزگه یارهم. مونی انگلتزده اوطورتوب اوسدررگه طریشکر. بو، سزگه الوغ هدیه مدر.»

بو یرده اوزمزننگ ده برگنه سوزمز بار: «مالنگ قدری کشی قولینه کیتکان صوگ غنه بلنه باشیدر، اگرده اسلام دنیاسی اکفارچیدرغه و دین تاجرلرینه باش بوگوب طورسه اوز قولنده بیک آزغنه نرسه قالور.»

«عمر الحیام مجاسی» اسمنده الوغ بر جمعیت تأسیس ایتولوب موننگ اعضالری الوغ عالمدر و محررلردن عبارتدر. خیام:

هفتاد دو ملتند در دین کم ویش

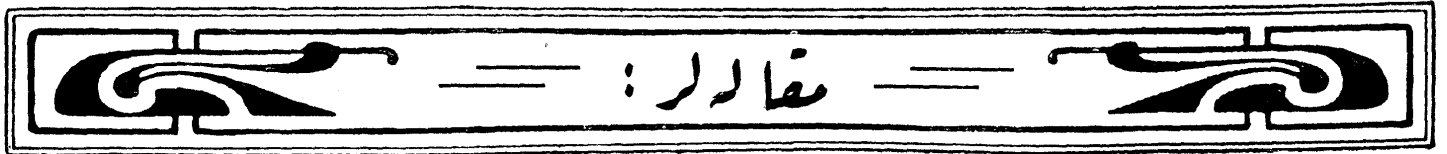
از ملتها عشق تو دارم درکیش

چه کفر و چه اسلام طاعت چه کنه

مقصود توئی بهانه بر دار از پیش

(دنیاده یتمش ایکی مذهب بار (بلکه) آندن آرتق یا که کیم بولور. لکن مینم قاشمده مونلرنگ اهمیت یوق، چونکه مین سینگ اوزبکه عاشقلردنمن. مینم ایچون کفرده، اسلام ده، طاعت ده، گناه ده بر نرسه ده توگل. آزاده بولغان مانلرنی کوتارسنگ شول وقت مینم مقصودم نابلور).

انگلیز محررلردن مستر سیمسون ۱۸۸۴ ده «نیسابور» شهرینه باروب خیام قبرینه حاضر بولدی و قبر یاننده اوطوروب

ایتیلر. کتابلر تدوین قیلدورغه باشلادیغندن صوگ قرآن آیتلری حقنده بولغان روایتلر هر بری یازلدی و کوچرلدی. اوشبو تألیفلر تیکشروب بنگان صوگنده قرآن کریم آیتلری و صانلری حقنده (۱) مدنی برنجی، (۲) مدنی ایکنچی، (۳) مکی، (۴) شامی، (۵) کوفی، (۶) بصری اسملی آلتی تورلی روایت بارلغی معلوم بولدی.

(۴) «مدنی برنجی»، مدینه عالمترینگ ابو جعفر یزید بن القعقاع دن (نافع واسطه سی برله) بولغان روایتلریدر. بو روایت که کوره آیتلرنگ صانی ۶۲۱۰ در. لکن طنش اورنلری حقنده آلتی یرده خلاقلری بار. «مدنی ایکنچی»، مدینه عالمترینگ یوقاریده غی ایکی عالمدن (اسماعیل بن جعفر واسطه سی برله) بولغان روایتلریدر. «مکی»، مکه عالمترینگ ابی (بن کعب رضی الله عنه) دن بولغان روایتلریدر. مکه خلقینگ ابی دن باشقه آدمدن ایکنچی بر روایتلری ده بار. «شامی»، شام عالمترینگ ابوالدرداء (رضی الله عنه) دن بولغان روایتلریدر. «کوفی»، کوفه عالمترینگ حضرت علی رضی الله عنه دن بولغان روایتلری. «بصری»، بصره عالمترینگ عطاء بن یسار برله عاصم الجحدری دن بولغان روایتلری. قرآن آیتلری بصری غه کوره ۶۲۰۴، مکی (ابی روایتی) و مدنی برنجی غه کوره ۶۲۱۰، مدنی ایکنچی غه کوره ۶۲۱۴، مکی (ابی دن باشقه لر) غه کوره ۶۲۱۹، شامی غه کوره

قرآن آیتلری و طنشلری حقنده

«المنار» مجله سنده باصلغان «البرهان القویم» اسملی رساله دن مقتبس.

(۱) قرآن کریم بتونسی ۱۱۴ سوره بولوب برنجیسی «الفاتحه» و ۱۱۴ نجیسی «الناس» سوره سیدر. سوره هم آیت دیگان سوزلرنگ معنلری معلوم. اولگی آیتنگ آخری برله صوگنی آیتنگ باشی آراسینه «فاصله» (طنش) دیلر. فاصله (طنش) لرنی صحابه لرگه و قرآن حفظ ایتویچلرگه رسول الله اوزی بلدرده ایدی.

(۲) صحابه لر و قرآن یادلاویچلر سوره لرنی و آیتلرنی همده هر سوره ننگ نیچه آیت ایکانلکلرینی بیک یاخشی بللر، اوقوچیلرنگ قایسی آیتلرنی و نیچه آیت اوقوغانلقلرینه تمام توشونوب طورالر، بر مسئله حقنده غی قرآن حکمنی صوراوچی بولغانده «اول حکم فلان سوره و فلان آیتلرده مذکور» ذیب، جواب یرهلر و حادثه. لرنی بیان قیلغانده فلان سوره دن فلان قدر آیت دیب آیتنگ صانلرینی ذکر قیللر ایدی.

(۳) قرآن حقنده آزغنده خلاف یوروگه بول قالماسون ایچون حضرت عثمان اسلام مملکتلرینه قرآن کریم نسخه لری یازدروب کوندردی. هر ولایتده بولغان قرآن حافظلری، آیت باشلرینی حضرت عثمان نسخه لری برله دخی ده تیکشروب تأیید

٦٢٢٦، كوفي كه كوره ٦٢٣٦ در (١).

(٥) هجرتدن اون اوچونچي قرن آخزلرنده آيتلري سانالوب و طنشلرغه رقلر قوبولوب بري ١٢٩٨-١٨٨١ده «استانبول» ده و ايكنچيسي ده ١٢٩٢-١٨٧٥ده «لبسغ» شهرنده ايكي قرآن باصلي. مونلرنگ اولنگسي «عثماني» (٢) و ايكنچيسي ده «فلوغل باصمهي» ديب معروفدر. فلوغل، اوشبو اوزينك نشر ايتكان نسخه سينه مخصوص «نجوم الفرقان في اطراف القرآن» اسمنده بر فهرست ترتيب قيلدي. فلوغل نشر ايتكان قرآن برله نجوم الفرقان آوروپالور ايچون بيك فائده لي اثرلردن بولوب مونلرنگ قرآن كريمي تيكشورلري و علوم عربيده ملكه حاصل ايتولري حقنده بتونه لي يا كا يول آچدي. مسلمان شاگردلري، عالملي تابا آلمي وقت اوزدروب يورگان سوزلريني آوروياده علوم عربيه تحصيل ايتوچي شاگردلر هيچ مشقتسز قرآن دن تابالر ايدى. «عثماني» غه كوره بتون ايتلر ٦٢٤٤ و فلوغل غه كوره ٦٢٣٨ عدددر. اوشبو ايكي عددنگ هيچ بري سلف روايتينه موافق توگل (٣). بو ايكي نسخه، آيت صاناو طوغر و سنده ٣٤ سوره ده بر برينه موافقت ايتوب شوندن قالغانلرنده آرالرنده خلافلق بار. بز بو ايكي نسخه ني تيكشروب چيقدق و هر ايكي سنده آيت صاناو طوغر و سنده يا گاشلر بار.

(٦) بعض اورنده طنش بولو حقنده غي روايتيني بعض عالملر قبول ايتكانلري حالده ايكنچي برلري قبول ايتامشلردر. سلف عالملي آراسنده ايتلرنگ صانلري حقنده غي خلافلقنك سبي اوشبودر. (٧) سلف عالملي طرفندن اتفاق برله قرار بيرلگان طنشلر «اتفاقي طنش» و خلافلي بولغانلري ده «خلافلي طنش» اسمنده

(١) اتقان صاحبي ابن عباسدن قرآن آيتي ٦٦١٦ ديب بر سوز كوچرسده احتمال بو سوز قبول توگلددر. اتقان. ج ١ ص ٦٩. ر. ف.

(٢) توركياده يازوغه اوستاق برله مشهور عثمان بن علي (حافظ عثمان) اسلمي بر ذات بار ايدى. اوز عمرنده يكرمي بيش عدد قرآن كريم يازوب تمام ايتديكي مرويدر. وفاتي ١١١٠ ميلادي برله ١٦٩٨ ياكه ١٦٩٩ده) در. استانبولده باصلعان قرآن كريم، مذكور حافظ عثمان يازوندن كليشه باصالوب باصلعانلقدن «عثماني» ديب معروف بوله شددر. طنش اوستلرينه رقم قوبوچي عثمان حافظ اوزي بولماسه كيزهك. بلكه آني صوگنندن فوتوغراف برله آغان وقتلرنده قويغان بولرلر.

(٣) قازان شهرنده طنشلرغه رقم قوبوب قرآن باصلا باشلانلقدن خبر بار ايدى مونك رقلري بوكون كه قدر باصلعان قرآنلرغه تقليد ايدلوب قويلديمي ياكه مستقل صورتده ترتيب قيانديمي؟ آچيق خبرهز يوق. اوشندا ق مصر عالملرندن فريد وجددي باصدرغان قرآن نسخه سينك رقلري نيندي اساس غه بنا قيلنوب قويلديني حاضر كه قدر بز كه معلوم بولمادي. ر. ف.

بولورلر. اگرده «خلافلي طنش» حقنده غي خلاف، برگنه روايت كه كوره بولسه «مفرد طنش» باشقه بر روايت ياكه روايتلرده شول طرفده بولسه لر «مشارك طنش» اسمنده بولور. (٨) «اتفاقي طنش»، قرآن كريمده ٦١٠١ عدد بولوب «خلافلي طنش» ٢٤٨ در. اوشبو «خلافلي طنش» لرنگ ٨١ ي «مفرد» ١٦٧ سي «مشارك» در.

(٩) يوقارنده مذكور بولغان آلتی روايتنگ هر بري قاشنده اتفاق، خلافلي (مفرد و مشترك) طنشلرنگ صانلريني كورساتوب اوشبو جدول ترتيب قيلندي:

بصرى	كوفى	شامى	مكى	مدنى ايكنچي	مدنى برنجي	
٦١٠١	٦١٠١	٦١٠١	٦١٠١	٦١٠١	٦١٠١	اتفاقي طنشلر:
٨	٤٣	١٨	٥	٤	٣	مفرد طنشلر:
٩٥	٩٢	١٠٧	١١٥	١٠٩	١١٤	مشارك طنشلر:
٦٢٠٤	٦٢٣٦	٦٢٢٦	٦٢٢١	٦٢١٤	٦٢١٨	جمله سي

اوشبو يرده كي تحقيق غه كوره مدنى برنجي قاشنده غي طنش ٦٢١٨ و مكي قاشنده غي طنش ٦٢٢١ بولو لازم كيلگانني حالده ٤ نچي ماده ده كي روايتلر كه كوره مدنى برنجي قاشنده غي طنش ٦٢١٠ و مكي قاشنده غي طنش ٦٢٢١ در. بو خلافلقنك سبي مدنى برنجي روايتنده آلتی طنشنگ اورنلري حقنده مخالفت بار. موندغني تحقيق غه شول آلتی صان هر بري مستقل بولوب كرگانر. واقعه آنلر ٦٢١٠ دن خارج توگلددر. مكي ده هم شول قيلدن ٦٢١٩ كه كرر كه تيوشلي بولغان ايكي طنش اورني روايتلرنگ مساهلرلي سيندن آبروم روشده صانالووي در. يوقسه مكي روايتنده طنش صاني ٦٢١٩ در.

(١٠) «عثماني» هم «فلوغل» توزه تكان قرآنلرنگ طنشلري سلفلر قاشنده بولغان طنشلرغه نسبت برله اوشبو دورت صنف غه آيرلاير: (١) سلفلرنگ اتفاق طنشلرينه موافقلر. (٢) سلفلرنگ اتفاق طنشلرندن مهمل قالغانلر. (٣) سلفلرنگ اختلافي طنشلرينه موافقلر. (٤) ياكشن طنشلر. موني ايضاح ايچون توبانده كي جدول قوبله در:

قرآنلر	سلفلرنگ اتفاق طنشلرينه موافقلر	مهمل قالغان اتفاقي طنشلر	سلفلر قاشنده غي اختلافي طنشلرغه موافقلر	ياكشن طنشلر	جمله سي
٦٠٩٤	٧	١٤٥	٥	٦٢٤٤	عثماني
٦٠١٢	٨٩	١٠٨	١١٨	٦٢٣٨	فلوغل

بو اثرنگ مرتبی نمسه عالمردن غوستاف فلوغلدر.
 (۳) مفتاح کنوزالقرآن. مقصود بولغان کله نی ایکی جیه آراسینه
 آلوب آیتاردن برر جمله ذکر قیلنه و شمول آیت سوردهنگ
 نیچه نچی عشرده ایکانلگینی رقم برله کورساتلنده در. مثلا: «۲۶»
 بقره. الله لا اله الا هو (الحی القیوم) دیگان سوزنگ معناسی
 «الحی» کلهسی «بقره» سوردهسند ۲۴ نچی عشرده دیگان سوز
 بولادر. لکن قرآن و تفسیر نسخه لری «عشر» علامت لری
 قویلوب باصلما دقلرندن بو اثر برله ده فائده لانو آورددر. مفتاح
 کنوزالقرآن. مشهور کاظم بک اثری بولوب برنچی دفعه تاش
 باصمه برله پیتربورغده و ایکنچی مرتبه ده حرف برله مصرده
 باصلدی (۱).

(۴) مرآة القرآن. بو اثر، «مفتاح کنوزالقرآن» روشنده
 بولوب آنده «عشر» اورتنده مونده حزب کورساتلنده در. اگرده
 مطلوب بولغان کله حزبنگ باشنده بولسه «ا». اورتاسنده بولسه
 «و»، آخرده بولسه «ر» حرف لری (اول، وسط، آخر دیگان
 سوزلرگه اشارت ایتلوب) مطلوب کله یائینه قویولادر. لکن قرآن
 و تفسیر کتاباری حزبلرگه آیرلوب باصلما دقلرندن مونگ فائدهسی
 عمومی توگل بلکه خصوصیدر. مونگ مرتبی عاکف افندی ایدی (۲).
 (۵) تحلیل الآیات القرآنیة. آیتلر، معناری اعتباری ایله جیولغان
 فرانسزچه بر اثردر. مثلا: میراث آیتلری «میراث» کلهسی و موسی
 پیغمبر قصه لری «موسی» سوزی آستنده جمع ایتولمشدر.
 مسلمانلر آراسنده فرانسزچه نی بلوچی کوب بولمادیغندن مونگ
 فائدهسی ده عمومی توگل. آیتلر حقیقده بولغان رقلر فلوغل نشر

(درسیه ده برنچی مرتبه اوله رق) باصلدی. بو نسخه، اوک طرفدن
 باشلانوب آروپاده معروف رقلر اورنینه، بو کونگی مسلمانلرده معروف
 بولغان رقلر قویلمشدر. بتوسی ۲۱۱ بیت. اون ایکی یل اوتدیکی
 حالده بو باصمهنگ کوبرهک نسخهسی صائلمی طوروی روایت ایتولنده در.
 شوشی قدر فائده لی اثرنگ خلغمز آراسینه کیتاوی مثبت و فائده لی
 علملرنگ لذتینی بلمادیکنزگه آچق دلیل بولسه کیرهک. ره ف.
 (۱) میرزا کاظم بک اوشبو اثرینی ایران حکمداری ناصرالدین
 شاه اسمینه هدیه ایتمش ایدی. مصرده باصدروچسی خان کرمانلی
 حبیب الله آقبولاتوف ایکانلگی و ۱۳۲۱ هجریه ده باصلدینی خصوصی
 صورتده معلومز بولدی. بو باصمه ده مطبعهنگ، اسمی و تاریخی هم
 ناشرینک اسمی قویلمی باصلوونینگ و اصل نسخه ده گی دیباجهنگ توشر.
 لوونینگ سببی بزگه معلوم بولمادی. کتابنگ اعلانی فلانی ده کوزگه
 کورلمادی. ۶۵۶ بیتدن عبارت بولغان بو اثر تارالوب بتدیمی یوقسه
 برر آیتارده اویولوب یاتامی، یاخود اوتغه یانوب یا صوغه باتوب تلف
 بولدیمی؟ ر. ف.

(۲) بو اثر حقیقده «مذکور کتاب، ترتیب زیبا اسمی برله
 استانبولده باصلغان اثرنگ اوزی» دیب ایشکان یا که برر اورنده اوقوغن
 ایدک. خاطر مزده آچق قالماغان. ر. ف.

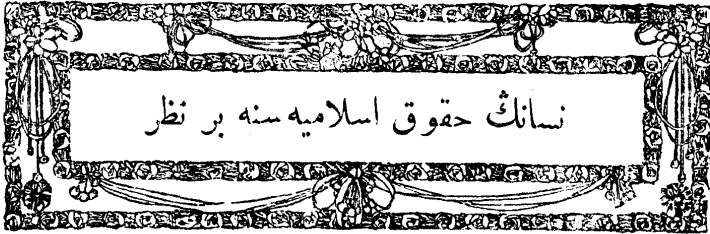
(۱۱) موندن صوگ باصلاحی قرآنلر و تفسیر کتابلر نده غی
 آیتلر یاخشی ضبط ایتلوب، طنشلرغه رقلر قویلوب باصارغه،
 مونده هیچ بر اختلاف فلان بولمازغه نیوشلی (بو اش، علم
 یولینگ قسقاروونیه و ییک کوب و قتلرنگ اقتصاد قیانوونیه سبب
 بولاجق بردن بر چاره در). آیتلرنگ صائلری حقیقده آتی توری
 روایت بارلغی ۳ نچی ماده ده، مذکور بولدی. شوشی روایت
 آراسندن برینی ترجیح قیلوب آلو و شوگا بو کونگی مسلمانلر
 طرفندن اتفاق برله قرار بیرلو لازمدر. بزنگ اوزمزه گه کوره بو
 حقیقده «مدنی ایکنچی» نی ترجیح قیلورغه تیوشلی. اوشبو سبیلر
 ایچون: ۱) بو روایت وحی برله مشرف بولغان شهرده گی عالملرنگ
 روایتلری. ۲) بو روایتده اضطراب یوق. ۳) مفرد طنشلرنگ
 صائلی آزارق. ۴) روایتارده خلاف یوق. اوشبو نرسه لرنگ
 هر بریده ترجیح سببی بولورغه یارارلقددر.

(۱۲) قرآن سورهلری و آیتلری صائلوب باصلونگ فائدهسی
 کوبلگینی و صائلمی باصلوده عموم و خصوصاً قرآن کریمنی
 حفظ ایتمه گان کثیر ایچون ضرری آز نوگلدکنی صائلب طوررغه
 حاجت یوق. شونگ ایچون صوگ عصرلرده اوشبو طوغرولرده
 بر قدر فهرستلر باصلدی. بزگه معلوملری اوشبونلردر:

(۱) دلیل الحیران. مونده آیت باشلری ذکر قیانبوب سوردهنگ
 نیچه نچی آیتی ایکانلگی رقم برله کورساتوله در. لکن آیتنگ
 باشی خاطرلر نده بولماغانلرغه بو اثرنگ فائدهسی یوق. قرآنلر،
 تفسیرلرده طنشلرغه رقلر قویلمغانلقدن رقلر نندنده فائده کوررلک
 توگل. رقم برله باصلغان قرآنلرنگ ده ییک کوب رقلری مونگ
 برله موافق توگلر. شونگ ایچون مونگ فائدهسی عمومی توگل
 بلکه خصوصی غنه در. بو اثرنگ مرتبی صالح ناظم افندی بولوب
 مصرده «التمدن» مطبعه سنده باصلمشدر.

(۲) نجوم الفرقان. قرآن کله لری عربی حرف برله یازلوب
 سورهلر ایچون قارا و آیتلر ایچون واق رقلر قویلمشدر. فقط
 مونگ رقلری آروپا رقلری بولدیغندن هم ده فلوغل طرفندن
 نشر ایدلگان نسخه لردن باشقه نسخه لرنگ رقلری موکا موافق
 بولمادیغندن مونگ فائدهسی ده عمومی توگل بلکه خصوصیدر (۱).

(۱) فلوغل طرفندن نشر ایدلگان قرآن کریم هم ده «نجوم
 الفرقان» نسخه لری حسن افندی آنچورین کتبخانه سنده کوردم. آندن
 مقدم هم باشقه بر آدم قولنده قرآن نسخه سینی کورگام بار ایدی.
 قرآن ایله «نجوم الفرقان» هر ایکسی ده گوزل کاغده ده. یاخشی قارا
 برله ییک نفیس روشده اشله نشلردر. فقط قرآن طبعسندده مصحف
 رسمی رعایت ایتولمه گان. «نجوم الفرقان» کتابی ده آروپا لورنگ اوز
 عادتلرینه موافق. صول طرفدن باشلانغان. «نجوم الفرقان» ۱۹۰۲
 میلادیه «اورنبورغ» شهرنده غلمان ابراهیم اوغلی کریموف مطبعه سنده

نسانك حقوق اسلاميه سنه بر نظر

شريعت اسلاميه، عقل و ادراك فضيلتي هبه ايدلمش همه انسانلرنی صحيح اعتقاد و حقيقي مدنيت طريقينه دعوت اوچون نازل اولمش بر دين عموميدر. بعض بر جزئي حكملرنی استمنا سوكننده ايرلر ايله خاتون قزلرنی همه احكامده برابر قيلمش. علم و معرفت كې الك بيوك فضيلتلرنی، توحيد تنزيه كې اعتقادلرنی، صلوات اتفاق كې عبادتلرنی مسلم و مسلمهلرنك هر برينه فرض ايدوب بيع، شرا، شركت، مضاربه كې معاملهلرنی ده نوع انسانك هر فردينه بلا فصل مشروع ايتمش. حاصل حيات انسانيه اهميتي وار شيلرنك هر بريني هر بر انسانه مشروع ايدوب ضرري وار شيلرنك هر برندن همه انسانلرنی منع ايتمش.

دين محمدی شويله كال اخوت و مساوات عموميه تأسيس ايتمش بر ديندر. شوگا كوره مجرد عقل و بشرته نظراً مشروع شيلرنی، انسانه انسانيت و برر عامللرنی، تحصيل يولنده مسلمهلرنی بلا تضيق تحرير و تخيير لازم. هر كمنی اوز استعدادينك آتقق گرادسنه قدر ارسال و مساعده تيوشلی. وارسون هر انسان اوزينك حقوق انسانيه سنه مالك اولوب بخت و سعادت ايشكلری قايدن و نيچوك آچلا. كورسون هم كرسون. نوع انسانه خدا وعد ايتمش نهايه سز ترقيات و كالاتدن هر كم نصيبی بولسون. خلقت و تشريعك حكمتی ده شودر.

لكن صوك زمانلرده اهل اسلام طريقت محمدیه نی يالكر ايرلرگه كلش بر شريعت كې استعمال ايتمش، عموم عالم بشرگه غایت وؤكد صورتده فرض ايدلمش علوم معارفك فرضيتی يالكر ايرلرگه تخصيص ايدوب اسلام عالمينه بر چوق فلاكتلر براقشله. شو ياوز عمللری، ملت اسلاميه نك علوم اسلاميه دن علی الخصوص قرآن كريم حكمنچه، حيات اجتماعيه اقتضاسنچه الك زباده ضرور اولان علوم كونه دن مجرد قالبوب شو كونگی حاللره تنزل ايمه سنده سبب اولمشدر.

الك خیرلی اولان عصر، عصر رسالتده. حجاب آيتلرنك نزولندن صوك خيبر حنين، یرموك كې برنيچه صوغشله غه اصحاب خاتون قزلری غيرت اسلاميه ليله ظهور ايدوب في سبيل الله خدمت ايتديلر. بو وقتلرده اهل اسلامك عددی كوبايوب ينجشی اوق قرت كسب ايتديكلرندن اصحاب خاتونلرنك دوغشله غه خروجی بلا ضرورت اولمش اولسه كيردك. حج، عيد، جمعه كې الك مهم

ايتكان قرآن برله موافقتدر. مونك مرتبی موسیو «لابوم» بولوب «پاریژ» ده طبع ايتولمشدر. كتاب، بيك گوزل توگك شولای بولسه ده فرانسز بولغان بر آدمك شوشی قدر الوغ اشنی باشقارووی تعجب قيلورغه تيوشلی اشدر.

هر حالده قرآن كريمده بولغان سوزلرنی كيرهك قرآندن و كيرهك تفسيرلردن هيچ بر وقت اوزدرمازلق روشده تابارلق ايتوب فهرست توزورگه احتياج بيك كوچليدر. ايكنچي، آيتلرنی معنلر جهنندن بر یرگه جيوب كورساته طورغان بر اثرمز بولورغه ضرورت بار. اوچونچي، قرآنده بولغان كلهلرگه مخصوص لغت كتابی ایکی قسم بولوب بری قرآن ترتیبی برله و ايكنچيسي ده لغت كتابلری روشنده باش حرفلر اعتباری برله ذكر قيلنورغه تيوشلی. فهرست توزوده الك ياخشی اصول «مفتاح كنوز القرآن» اصوليدر. لكن «مفتاح كنوز القرآن» ده غی «عشر» كورساته طورغان رقملر اورينه آيتلرنك اوز رقملرنی، كلهلرنی ده طبيعي روشده قويارغه. ان شرطيه هم ما ولا كې حرفلرنی ده كورسا- تورگه تيوشلی.

«البرهان القويم» دن اقتباس قيلغان نرسه لرمز بو اورنده تمام بولدی.

قطعه

سوق تقدیرده اندازه و میزان اولماز
فیض مولایه كوره ناقص و كامل بردر.
قوت طالعه باق ایسته مز استعدادی
نصب دولته ناقابل و قابل بردر.

عزت بلككچی.

•••

بر طرف عالم نماز یقدی. موهوماتله
بر طرف عارف نمازلر بوزدی مشروباتله
بر طرفدهده جماعت علمسز اخلاقسز
وارمی امید ترقی بر بيله آفاتله؟

تورك اوغلی. «اقبال».

جلیلی ده نسا هم رجالتی تعمیم ایدر قدر واسعدر. بونی نرسه ایله
تخصیص ایده مز؟. احادیث شریفه نی رد، نصوص قرآنیه نی
تخصیص رتبه سندن حضرت عمر رأیی یراق توبان اولسه کیره ک.
شاه کمال صالیف. قشقاری.

شورا: «دینی و اجتماعی مسئله لر» اسملی اثرده (۱۵۸-
۱۶۶ بیتلرده) بو مسئله تفصیل ایله سویله نمشدر.

«بلجیقا» ده و بزده اول حیاتی

معلومدرکه: دنیاننگ طار واینگ طغز مملکتی بلجیقادر.
تورکیده هر کیلومیترو مربعی باشنه ۱۲؛ روسیه ده عمومیت اعتباری
یاهن آغانده ۷ (اگر نه آسیای روسی نی آبروب حساب ایتسه ک
اول وقتده کیلومیترو مربعی باشنه برگنه کشی توشه)؛ ایرانده
۲ کشی بولدینی خالد بلجیقاده هر کیلومیترو مربعی باشنه ۲۵۴
کشی توشه. لهذا بو مملکتده ایگونچیلک بله گنه یاشاو هیچ ده
ممکن بولماغانلقدن بلجیقاننگ یدی یارم میایون اهالیسینگ باریسینی
فابریقه لرده، کومر شاخته لرنده اشله وچی عمله قسمی تشکیل ایته.
مدار حیات بولغان ۳ بولدن برسی زراعت یولی بلجیقالیلر
ایچون بتونله ی دیهراک یا بولی بولغانلقدن آلاز باشقه ایکسینه
صناعت و تجارت یوللارینه سلوک ایتکانلر بو بولده آلازنگ ینقدر
آغه کیتکانلکلرن اثبات ایچون بتون دنیاده استعمال ایتوله طورغان
ملطق وریوالورینگ اوچدن برسینگ بلجیقا قورال فابریقه لرنده
اشله نگانلگینی آیتوب اوتو جیتسه کیردک. موندن باشقه بو قورال
فابریقه لرینگ یاینه هر سنه بر یارم میلیارد پود کومر چغاروب
طورغان ۴۵۰ - ۱۸۰۰ آرشین تیره نلکنده ایکوز آلتمش له ب
کومر قیولرینی؛ هر سنه ایکی میلیون آرشین کوزگیلک پیالا،
دورت میلیون آرشین ترزه پیالاسی، یوز اون میلیون قدر هر
تورلی شیشه لر و کریستالنی نرسه لر اشله ب چغاروب طورغان پیالا
فابریقه لرینی؛ بتون دنیانی آستون اوسته ایله ندروب دو کیتروب
یورته طورغان لوقوموتیقلر، واغونلر، آفناموبیللر، ویلوسپییدلرنگ
سیکرده برینی اشله ب اولگرتوب طورغان یوزلرچه ماشینه فابریقه
لرینی ده قوشساق بلجیقاده غی صناعتنگ ینقدر مدهش بریکوز گه
یتکانلگی اوز اوزندن، آکلاشسه کیره ک.

منه تره بلجیقا اهالیسینگ باریسندن کوبره گی شوشی اون

جمعیت اسلامی، یه لرده اسلام خاتون قزلیری احجاب کرامه برابری
حاضر بولار و شوگا کوره احکام اسلامی نی اصحابنگ بلوی
قدر بله لر، جمعیت اسلامی، ننگ بر مهم قسمنی تشکیل ایدله ایدی.
دیمک سلف صالحنگ، رسولنگ طریق مساوات عمومی
طریق ایدی. شو مساواتی تحقیق ایچون افندمز حضرتلری
وعظ مجلسلرینه، عید جمعه نمازلرینه شهودنگ تیوش ایدیکنی
مسلمه لر گده اعلام ایدی. وسوسه شیطانیه و سو ظن ذمیمه لرینه
اسیر اولوب ممانعت ایدوچیلرینی منع ایدی. «لتابسها صاحبها
من جلبابها فلیشهدن الخیر و دعوة المؤمنین». «لتخرج العواتق
ذوات الخدور و لیشهدن الخیر و دعوة المؤمنین». «اذا استأذنت
امرات احدکم فلا یمنعها»، «لا تمنعوا اماء الله مساجد الله». .
شو دورت حدیث شریف علمای حدیث عنده هر بری
صحیحدر امام بخاری و امام مسلم کبی اسلامنگ بیوک استاذلری
نقاندن روایت ایتمشلر. عمومیت اسلام و قاعده مصلحت اقتضاسیه
هم شارعنگ بیانیه مسلمه لر دینی و دنیای حاجتلرینی بولو امرنده
حره لر هم حریتلری ضرور ایکان اهل اسلام بوللرینی وعظ نصیحت
مجلسلرندن، مسجدلردن، عموما حاجتلرینی تحصیلدن جبراً منع
ایدوب بیچاره لرینی انسانیت رتبه سندن اسقاط و حقوق اسلامی لرینی
تضییع ایتمشلر. من لسان الله تکریم ایدلمش معصومه مؤمنه لرینی
فاحشه لر کبی حبس ایدوب کرامت و حرمتلرینه طوقتمشلر.
موهوم محض اولان فتنه لرینی دفع ایتمک خیالیله «الدین النصیحة»
سنت قطعی لازمه سینی اهل ایدوب اوچی قریبی بوق فتنه لرینی
جلب ایتمشلر. زیره نور شریعتله اهدادن ممنوعیت سببی اسلامنگ
یندی نرسه ایکانلگینی، اسلامیتده ثابت یندی حفلی و ارلانی
اسلام خاتونلری بلماز اولدیلر. باطل اتهام و محبوسیت سببی
حیاتلری اوچون ضرور عمللردن فارغ اولوب عظالت، جهالت منبعی،
..... آباراطی اولدیلر. عظالت جهالتدن غیمه، کذب، نچاسد،
تقاطع، فحش، فقر کبی، ابدای ایمان ایله مجامع اولاماز، دینکی ده
دنیاکی ده برباد ایدر رذائل تولد ایده چگی طبیعیدر. تریه سز
بوزوق آنالردن ده زباده بوزوق بالالر اقتشار ایده چگی ده معلوم.
شوبله نساننگ حریت و مساواتلرینی ابطال ایتمک آنلردن
انسانیت صفتلرینی محو ایتمک اولوب فی الاخیر بتون اسلام عالمینه
هلاکت و انقراض براقدی. انسان حتی عقلمسز حیوان، عملینگ
آچی و یمان نتیجه لرینی کوردکدن صوگ او عملدن توبه ایده،
اما بز هنوز اصرار ایده مز. خدای کریمنگ انسانلرینی جمعه
جمعیتنه دعوت مقاننده سویله مش: «فاسعوا الی ذکر الله و ذروا
البیع» خطاب الهیسی فلسفه و حکمتجه عامدر. فلسفه حکمتده
عموم حکمده عمومی ایجاب ایده دگلمی. «فاسعوا» ننگ نظم

مکثر بله ن صانالا طورغان فابريقه لرده اشيلير، دها طوغريسي اول فابريقه لرده غي اشله وچي ماشينه لرنى اشله توب اداره ايتوب گنه طورالر. قالغان قسمى اولرده ايگونچيلك، باقچه جيلق، سوتچيلك و طاوقچيلق بله اشتغال ايتلر. اول خلقى آراسندن ده تگكى فابر- يته لرده اشله وچيلر بيك كوب بولغان شيكلى بر نيچه سنه اشله ب قورال و ماشينه ياصارغه و اداره ايتارگه اويره ننگاچ اوز آلدينه اولده كچره ك فابريقه آچوب قورال و هر تورلى ماشينه لر اشله وچيلر ده يوق توگل .

مين ئليگه بزنگ ايچون تقليد ايتلووى ممكن بولمغان برنجي قسم خلقنگ حياتدن يعنى فابريقه لرده غي مدهش فعاليتنگ تفصيلاتدن بحث ايتونى باشقه وقتقه قالدرا طوروب بزنگ اول و بله شهر خلقى ايچون ده اورنهك بولورغه يارارلق صوكنى قسم خلقنگ اول حياتدن بر آز يازارغه تليم .

هر مملكتنگ سوداسينى ايچكى وطشقى اسملرى بله ن ايكي گه بولساچ، ايچكى سودانى شهر سوداسى و اول سوداسى بله ن طاعن ده ايكي گه بوله لر. مملكتنگ قايسينده غنه بولسه ده اولر بله ن شهر لر آراسنده دائى مبادله - آلىش يرش بولوب طورال. اوللارنگ زراعتى شهرلرنگ صنعتى بله ن آلماشدريلا. اول خلقى شهر اهاليسينگ طاماعن طويدرا؛ شهر اهاليسى ده اول خلقينگ اوستون بته يته . اسباب و جهازن، زراعتى سوتچيلگى، طاوقچيلغى ايچون لازم بولغان ماشينلرنى يتشدروب طورال. منه شوشى آلىش يرش بر مملكتنگ ايچكى سوداسن تشكيل ايته .

بو آلىش يرشده موازنه نيقدر يتش بولسه اول مملكت اهاليسينگ عمومى سعادتى شول نسبتده تا مين ايتلگان بولا. بر طرفدن شهر بانقلرنده ميليونلر ميلياردلر بريگوب ياتقانده ايكنچي ياقدن اشچيلر و اول خلقى آچلقدن قىرلى . شهر خلقى ئله نيندى طاش بولاطلر ده تورلى ناز و نعمت اچنده ياشاگانده اول خلقى رطوبتلى بالق اويلر ده، تورلى تورلى سفالت اچنده عمر كيچررگه مجبور بولى . منه شوشى نقطه دن قاراغان وقتده اسويچره بله ن بلچيقانى ايگ برنجي صفقه قويارغه بولا. مونده اول بله ن شهر اهاليسنگ اويلرى آراسنده آيورما بيك آز بولغان شيكلى باشقه جهتلر دزده فرق بيك كوب توگل . اوللرنگ همه سنده ده ديه رلك، شهر لرده گى كبي، اهالينگ استراحت و تنزه لرنى تا مين ايتو ايچون باصالغان باقچه، تياتر و اسسينا شيكلى نرسه لرنگ بارى ده بار .

بلچيقاده قاون، قاربوز، ليمون، خورما و انجير دن باشقه جيمش لرنگ همه سى ده يتوش، هم ده بو جيمش لرنگ همه سى ده بزده گى شيكلى طبيعت طرفدن يتوشدر لگان كويگه گنه قالدراينچه همه سنده آدم قولى، عقل و هنر نوري تيگانلكدن بزده گى بارماق

اوچى شيكلى گنه كچكنه جيلهك وچيلر اورننه مونده اورك و يانداق زورلغنده غيلرى يتوشه . مونده غي باقچه لرده ايگ كوب يتوشه طورغان جيمش به ره ننگى . بونده به ره ننگيسز هيچ بر آش بولى . بلچيقانگ به ره ننگيسى يايونياننگ دوگيسى اورتنده . بلچيقا سوتچيلك ده اسويچره شيكلى يولماسه ده بيك ترقى ده . مونده غي صيرلر بزده گى شيكلى كچكنه و آز سوتيلر توگل . بيك زورلر وكونده اوچ مرتبه صاوبلارلر، اوچ جيلهك سوت يرلر . بهارى ده ۱۵۰ - ۲۰۰ روبله تيره سنده بولا . فقط بو قدر قيمت

ديب قورقورغه يارامى . چونكه ايكي يوز روبله لك بر صير بر يل اچنده اوز بهاسينگ بر يارم حتى ايكي مثلى فائده كتره . هر كون ۲۰-۳۰ ليتره سوت يره طورغان صيرلرنگ قشن و بوزاولاغان وقتده سوتينگ آزاويون نظر اعتبارغه آوب بر يلنى ۳۵۰ كون حساب ايتوب هر كونگه سوتى ده اون بش ليتره دننگه قويساق ده بر يل تاواكندنه ۵۲۵۰ ليتره سوت و بر ليتره سوتنگ اصغرى اون تينگه ساتلويته كوره بر صيرلرنگ يلاق داخودى ۵۲۵ روبله بولا . موننگ ۱۵۰ روبله سن راسخودينه چغارساق صاف فائده ۳۷۰ روبله قالا . راسخودنى بيك كوب قويدق . حقيقتده شولاى . مونده بر صيرلرنگ سنوى راسخودى يوز ايللى حتى ايكي يوز روبله دن كيم بولى . چونكه مونده جير بيك طار بولو سببلى اشله نمه گان جير برده بولماغانلقدن حيوانلر نه توگل ، خلقنگ اوزينه ده صحرا لر نده يگوك راحتلا نوب بزده گى شيكلى جابلوب يورلرل يرلرى كوب توگل . شو كارغه كوره بزده گى شيكلى صيرلرنى كوتو قيلوب صحراغه چغاروب يورتو و بتون ياز بويته بر صوم ايللى تين راسخود بله ن قوتيلو ممكن توگل . برر ايكي شه رگنه صيرلى كشيرلنكى جهين اوزلرلرنگ باقچه لرى يانده غي كچكنه چايرلرنده ؛ ۳۰ - ۴۰ صيرلرلر قى اجاره گه يرله طورغان زورراق چايرلر ده اوتلاتيلا . قشن بالطبع هر كيمنكى اوز قوراسنده ، ياخود طاعن ده شوندى اجاره گه يريله طورغان مخصوص صير قورالرنده بزده گى اول خلقندن تيره ليره ك و قدر ليره ك بر روشده آصرا لا . ۳۰ - ۴۰ صيرنى بر جاي اوتلاتوب آصرارلق چايرلرنگ بر جايجى اجاره حتى ۸۰۰-۱۰۰۰ روبله لر چاماسنده بولا . كوب توگل ، بزده گينگ يكرمى مثلى گنه .

بلچيقاده طاوقچيلق صنعتى ده بيك آله كيتكان . بر طاوق يلغه ۲۰-۳۰ روبله لك حاصلات يره - بزده يلنه اوتوز روبله گه مال ايداوگه ياللانوب يوروجى قازاقلر بيك كوب بولا؛ - چونكه مونده غي طاوقلر وسطى حساب بله ن چيش چغارغانده غي يومورقه سالمى طورغان وقتى حسابدن خارج اولديغى حالده (ذاتا مونده طاوقنگ چيش چغارو بله ن كوب اشى ده بوق، چونكه اول

و آرزومندی اشلدن فائده لانه غنه بلمیمز. روسیه شهرلرینک همه سنده ده اینک کچکنه سنه بارغانه قدر «مارجه بازاری» اسملی بر بازار بارلغن وهر کون شول بازارغه اول مارجه لرینک (روس لرینک توگل) یوزلرچه بلکه مگرچه یوک سبزه، یمورقه، سوت صاتوب بزنگ آقتق تینلرمز که قدر آوب کینکلرن همه مزده بله طورغا. نبرد بیت؟ منه شول یوزلرچه یوکلرنک آراسنده نیگه اونلرچه مسلمان آرلاری ده بولماسون؟ روسیه ننگ چیکسز کیگک و منبت یرندن، ثلله نیندی جهنم تیشکندن کیلوب حیت بلغارلر فائده له نوب یورگنده روسیه ننگ توب و اوز خلقی بولغان مسلمانلر بو فائده دن نیک محروم قالسونلر؟

مین روسیه ده وقتنده شول مارجه بازارلرینه بعضا حقیقلا ب یوری ایدم. فقط نه پیترپاولده، نه ده طرویسکی ده، نه ده اورنبورغه بر مسلمان سانوجیغه اوچراغانم خاطر مده یوق. بلکه بو شهرلرینک تیره سنده مسلمان اولاری آز، دیلر، آلائی دیهر ایدک قزان مارجه بازارنده ده مسلمان سانوجیلرنی کورگانمنی برده ایسمه کیتوره آلمیم. دیک که بزده یوق. بزنیکلر آرزومندی کوب راحتلی بو کسبلر بله شلله نیملر. آلاز آز فائده لی کوب محنتلی نرسه لر بله ن وقت کیچره لر یاخود تیک یاتالار. حاضر که آوروپا درجه سنده بولماسه ده روسیه ده ده بو جهتلر که خصوصیه سوتچیلک بله ن حیوان تشدر و اشینه ییک زور اهمیت بیرله باشلانغانلی غزته اوچوجیلرغه معلوم بولسه کیره ک. هر شهرده دیهرلک هر سنه ویستوفقه لر یا صالا و آنده گوزل باقچه تریه له گان، هیبت حیوان تشدرگان اول خلقینه مکافاتلر بیرله.

موندی ویستوفقه لرینک برسی باطر مین «اورنبورغ» ده چاقده شونده بولغان و مین ده بر نه تهج بله ن ایکی طاوقنک ۷۵ روبله که صاتلغانن اوز کوزم بله ن کورگان ایدم. مین طورغان فاتیرنک خوجه سی خاتونغه ده یاخشی طاوقلر ییتشدر گانلگی ایچون مکافات ایتوب بر کموش میدال و بر «تقدیر ورقه سی» یولگان ایدی. مونه شوشی ویستوفقه ده ثلله ن یقدر اوزاقده غی اول و شهرلردن هر توری قوشلر آوب کیلگان ییک کوب روسلر و مارجه لر بولسه ده اورنبورغنک اوزندن و یاخود یاننده غیغه «قارغالی» دن قوش قورت کیتوروب تشهیر ایتوجی مسلمان برده یوق ایدی. بز مسلمانلر ویستوفقه غه یکر می تین بیروب کشی اشله گانگه حیران بولوب آوزمزی کوناروب قاراقنه یوری ایدک. مونه شوشندی ویستوفقه لردن مقصود، مملکتده گی حیوانلرنک جنسلرن یاخشیلاتو. شول واسطه بله ن آلازدن کوبره ک فایده لانو یولینی تأمین ایتو و شولای ایتوب ییگره کده اول خلقن بایتو ایکانلگی هر کیمگه معلوم بولسه کیره ک. ییک یاقین بر استقباله

خدمتی ماشینلر اشیلر) سنوی اوچبوز یومورقه صالا که یش تیندن صاتلغان ایچون ۱۵ روبله بوله. هر طاوقنک سنوی - کنه و سطلی حساب بله - اون یش طاوق و نه تهج یشدر وینی و بولارنک ده صوم ایلی تیندن صاتیلورن حساب ایتوب حاصل بولاجق یکر می ایکی روبله ایلی تیننی یوقاریده غی ۱۵ روبله که قوشساق ۳۷ روبله ایلی تین بولا که سنوی مصارفی ایچون ۱۰-۱۲ روبله چغارغاچ ۲۵ روبله صاف حاصلات قالا. یکر می طاوق آصراساگر منه تره سز که صاف بشیوز روبله آقچه.

سز مینم مونده بازغانلرنی اوز کیسه مدن چغارلغان غندی بر حساب دیب اوپلی کورمه کز. «لیه ز» تیره سنده گی اولرده جایا و سیاحت ایتوب سوتچیلک و طاوقچیلقنک کوبلگن کوروب حیران بولوب قایتقاج ایکنجی کونی درس که کیلگان معلمه مدن بو حقدده یوقاریده غی یازلغان اشانجی معلوماتی صوراشوب اوگره ندیم. حاضر ایدی اوز بزنیکلرنی بر کوزدن کیچرمه کچی بولام.

بزده گی مسلمان اول خلقینک کوبره ک قسمی اوزاق یرلرده گی ساخته لرده، یاقین یرده گی تهر بوللرده طوفراق اشنده، کورشی اولده غی روسلرنک ایگن اشلرنده خدمت ایتوب وهله آچاقدن اولمه سلک کنه بر کونده لک که قناعت قیلوب زور بر سفالت ایچنده عمر کیچر گاندکلری و ییک آزغنه بر قسمینک اوزینه یتهرلک کنه ایگون چاچوب قش بوی شونی آشاب تیک یاقنغانلی همه بزگه ده معلوم. شونک ایچون مین بو خصوصده تفصیلاتقه کرشمیم. بلکه بلجیقاده اول خلقینک مسعود یاشاولرینه سبب بولغان نرسه لرینک بزده ده اشله نولری ییک ممکن بولغانلقدن شولارنی اول خلقمزنک، ده طاوغریسی اوللرده غی غزته اوچوجی ملالرمزنک نظر دقتلرینه وضع ایتمه کچی بولام.

«بلجیقا» ده غی اول خلقینک قایریقلرده اشلی طورغانلردن باشقه لرینک کسباری شول اوج فرسه: باقچه جیلق، سوتچیلک، طاوقچیلق در.

مونده غی اول خلقینک همه سی ده اوز حصه لرینه تیگان ییک آزغنه یرگه اوزارینه یتهرلک ایگون چه چهلر. مونک اوستنه باشقه کیره کارینی ده کیچیلکسز تدارک ایتولری و شولای ایتوب بای و مسعود یاشاولری ایچون لازم بولغان آقچه نی ده شول یوقاریده ذکر ایتلگان باقچه جیلق، طاوقچیلق و سوتچیلک صنعتلری آرقاسنده ییک آسانقنه طابار. باقچه جیلقرینک ایگ مهم الوشی ده بهرنگی یشدرردن عبارت. منه بزده ده شوشیلرنک قایسی سیغنه ممکن توگل؟ بزده شهر خلقی بهرنگی آشامیلر می، یمورقه استعمال ایتمیلر می، سوت اچمیلر می، صاری مای قوللانمیلر می؟ بزده ده بیت بولارنک همه سی بار. فقط بز منه بو ایگ فائده لی

روس خاقینک طرشلغن . حکومتک وبالخاصه زیمستوارنک آلاغه یاردمی ، بزنگ ده صرف تماشا ایچونگنه و یستوفقه لرینه کروپ معاونت ایتوومز سایه سنده روسیه نک آوروپا درجه سینه کیلوب یتشه چگی ، روسیه دهده یتمش پوطلی اوگرلر ، ۱۰ پوطلی قویار کورنمه که باشلایه چغنی فنط - بو غملمزده دوام ایتسه رسک - بز مسلمانلر نک بو عمومی سعادتدن محروم بولوب بر طرفده طوروب قالاچغمز هیچ شبهه سز آچی بر حقیقتدر .

بو باقچه چیلیق ، سوتچیلک ، یمورقه چیلیق صنعتی بزنگ آولرلرمزده غنه توکل ، شهرلرمزدهده ، (باشقه لرینی بیک یاخشی بلیم خصوصاً بزنگ پترپاولده) بیک مکمل روشده اشلنه بیله چک اشلردندر .

بیک کیچک بولغان قورالررمزده آنی مونی چه چوب باقچه چیلیق ایتو بیک ممکن بولغان شیکلی آندنده کیکرهک بولغان دالالرمزده حیوان آصراب طاوقچیلیق وسوتچیلک ایتوده بیک بیکل بر اشدن . چونکه مین مرحوم انکامنک اوزمزنک یککنه گنه آرتقی قورامزغه زورراق اشلردن بوشانغان آزاده بهره نگی چه چوب عائله مز ایچون کیرهکلی بولغان قشلق بهره نگی یتشدروب طورغانی همده انکامنک - انکای اوزاغراق یارمینکه لرگه کیتکان چاغنده - یالکر بر صییرمز بله ۱۰-۱۵ طاوغمزنک اوزمزدن آرتقان سوت و یمورقه لرینی کورشی تیره که ساتوب عائله مزنگ واق تیهک مصارفن اوتوب طورغانی بو کونگی شیکلی اوک بیک آتق خاطرلیم . شولای بولغاج نیچون پترپاول مارجه بازارنده هر کون ساتلا طورغان یوزلرچه یوک سبزه ، یمورقه وسوت شیکلی نرسه لرنگ لا اقل یارتسی «پترپاول» و اطرافنده غی مسلمانلر طرفندن یتشدرلماسون .

بر کشینگ یالکر باشنه بر صییر آلاورغه حالندن کیامی ایکان یوز کشینگ اون صییر آلاورغه قوتلری یتهر . مونه بو اون صییر یانارینه ایکی اوچ یوز طاوق قوشولوب شول یوز کشی طرفندن اشلنه چک سبزه باقچه سینک اطرافنده تریه له نسه ار شول یوز عائله نی فقر و سفالتدن قوتقاروب بایلق وسعادتکه ابرشدررگه مکمل صورتده کایدنر .

بو خدمتده بزنگ حیتلی یاشلرمزنک بیگره کده وجدانلی معام و اماملرمزنک ایگ مقدس وظیفه لریدر .

ملالرمز قز مجاسارنده الله نیدی موضوعلر حقتده قچیر شوب سوگشرب عمر اوتکارکه نجی ، مسجد محرابلرنده وعظ اسمی ابله یوق - بار سنسپه لریدن بحث ایتوب وقت تلف ایتکانچی جاهل فقط مستعد خاقمزمغه هر توری شرکتاردن و آلارنک فایده - لرندن ، همده طاوقچیلیق ، سوتچیلک و باقچه چیلیق صنعتلرندن

بحث ایتوب توشندروب آکلاتسه لر ؛ دهاطوغریسی جناب حقتک «تعاونوا علی البر والتقوی» کبی ایتلرینی حضرت پیغمبر نک : «استعین بالله من الفقر والعیلة» شیکلی حدیثلرینک مضمونلرینی ایضاح ایتوب حاضرگی حیاته تطبیق ایتو یوللرینی کورسه تسه لر ؛ یاشلرمزده بالذات خلق آراسینه کروپ آلاورغه بتولنه ی مجهول بولغان شوشندی اشلرده رهبرک ایتسه لر ؛ همده ملتکه معلم و امام یتشدروچی «عالیه» ، «محمدیه» و «حسینی» شیکلی ددرسه لر مزده بر تینک لزومی یارتی تینک فایده سی بولماغان الله نیدی دررلر و شمسیه لر اورینه حیات دارین نک رهبری بولغان معلم و اماملر ایچون اهم و الزم بولغان یوقاریده غی صنعتلر حقتده معلومات بیرسه لر ؛ غزته لرده بزنگ ایچون آز اهمیت بولغان چین ، مکسیقا ، ایرلانیده احتلالرندن ، بوسنه وهرسهک جنایتلرندن قسقه رهق بحث ایتوب خاقمزمز ایچون کیرهکلی ردک بولغان شوشندیراق مسئله لر حقتده اوزونراق و یسراق یازسالر حاضرگه بزگه اوزاق شیکلی کورنگان بر سعادت یولینه برنجی آباقی باصقان بولور و صوکره ال برلگی بله ن آله طابا یورسی گنه قالور ایدی .

عالمجان الادریسی . «وقت»

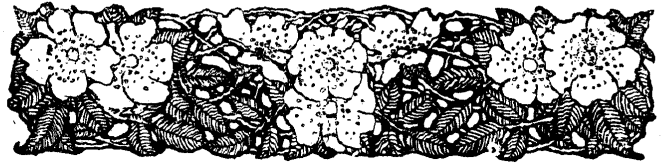
شعر :

سوکلو اوغلام احمد روحینه

ای کوزم نوری بالام ، صاغنا ایدم مین کون صاین ،
ایندی تاشلاب بزنی کیتکچ مین جلیمن تون صاین .
آز عمر ایتدک لکن محنتی کوب کوردک بالام ؛
تیلمروب ، باغوب - مونه قالدی جلاب موکلی آتاک .
بلمیمن چیکسز محبتلی آنانک نیچک توزه ر ،
شبهه سز بو قایغوسن برده اونوتمیچه اوله ر .
موکسو کوزلرکنی صاغنور ، نه ته ! نه ته ! دیگانک -
هر وقت سویله ر : جلا ر . کویه ر - عزیز جان سویگانم !

کورمه دم آفتق صولشدرکده مین . جانم بالام !
تیلمروب یالغز اوزاتقاندن سینی یاشلی آنانک . . .
های شونی اویلاب یورهک بغرم جانا عقلم شاشا
قان آراش یاشلرم آرتقان صاین آرتا طاشا .
اوغلام احمد ! بلکه بو یاش بر کونی قورر کیهر
آه حسرت موکترم - برگه قبرگه چه کیتهر !

حسرتلی آنانک فراق .

هر قوم و ملتنگ راحت یاشاونه سماوی دینلر برنجی سبب بولسه، ایکنجی سبب ملی عادتلری ایدیکن انکار قیلوچی بولماز دیب ظن ایدهمن .

آدملر و باشقلر بولسون هر وقت اش اوستده گنه یاشی آلمی . یاشاومکنده توگل . شونک اوچون بولسه کیردک جناب حق بنده لرینه یل بوینجه بر نیچه کوئی مبارک قیلغان . ایندی بز تاتارلر و عموما مسلمانلر شول اوزمزگه مخصوص مبارک و بهیرم کونلرمزدن لازمنجه استفاده ایتدکمی ؟ بوش وقتلرمزده استراحت مجلسلرمزگه کیره گنجه اهمیت بیرمه گنلگمزدن بولسه کیرهک، باشقه ملتگره قاراغانده روحسز یاشیمز . بالا وقتلرمزده آتارمزنگ حبق و تایاقلردن قورقوب اوینی و کوله آلمادیغمز کبی ، زور و الکان بولغاچده قزقلی اوین میدانلرمز، جان کرتوب وجودمزننی یا گرتوب ییازه طورغان مجلسلرمزده یوق . بنه علیه اوینی ده کولهده بلیمیز . اوز اوزمزگه کوکل یونانچی ده تابا آلمیمز . ایرکلی ایرکسز فحش خانهلرغه ، پچراق ییرلرگه کیتوب مالمز ، حتی جانمزدن یازوب قالمز . حیانتنگ ماتور سیمالرن کوره آلمادیغمزدن دیاسینه لعنلر یادرا باشیمز .

اگرده « یامان » ، « ضرلی » دیب ملی عادتلرمزنی تیکشمسدن بتونلهی ترغوب تاشلاساق ، یا کیدن احوال زمانغه موافق عادت و رسملر ترگرهسهک ، هفتهده بر کیله طورغان مبارک جمعه کونلرمزنی ، یلده بر نیچه عید کونلرمزنی نه ایله اوزدررمز؟ یتیم بالالر کبی موکوبوب ، باشقه ملتنگ اوینلرن تاماشا قیلورمزمی ؟ خیر . بوکا قدر یوک تورک ملتنگ اوزینه مخصوص تپی ، ادبیاتی ، عرف و عادتنی بار ایدی . بوندن صولکده بار بولاچق . هم شول ملی عادتلرنی اصلاح قیلوب ترقی ایتدررگه کوچ صرف ایته چگینهده ایاغز بتون . دینمزگه ، عرف و عادتزگه ضرر بیرمی طورغان عادتلرنی ده ، مدنیت بازارندن ساتوب آلاچقمز . شوندن صولک باشقه ملتلر قاتارنده . ملی هم مدنی بر حیات یاصاب معیشت یوللرنده تابلوب ایزلمه یه چکمز .

موندن ۷-۸ یل بورون اوتوب کیتکان معیشتمزگه قاراساق بزده نهده قرائت خانهلر و نهده اخشام - ادبیات کیچه لری بار ایدی . شولای اوق بالالر کیچه سی ، رسمی مولد بهیره ملری و باشقلر برهویده یوق ایدی . الله نصیب ایتسه ۴-۵ یل اوتسون نهلی ، شونلر و شونلرغه قوشولاچق مجلسلر و اوینلر باریده ملی بولوب کیته چک . شونک ایله برابر اوزمزدن صولک کیلوچیلرگه ترکیکلکدن آدشدرمی ، یا کیشدرمی طورغان منتظم و یاقتی بر یول کورسه توب کیته چکمز .

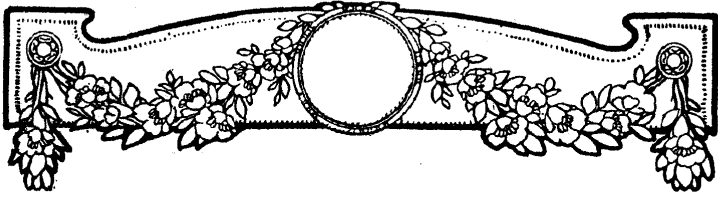
معتبر « شورا » نلک ۶ نچی نومرنده ، بخارا خانلغنده یاشاویچی

ملی و دینی عادتلر

دنیاده غی جمیع ایشانی ایکی سوزنگ آستنده یورته مز : یاخشی ، یامان . دنیاده بولغان یامان نه ییرلرنی گنه کوروب دیاغه لعنت او قووهز یاراماغانی کبی فقط یاخشی یاغینه غنه قاراب ، بی پروا یا توومزده انسانیت شاینه یاقشماسه کیرهک . شونک ایچونده شاینمزگه لایق و موافق بولغان نرسه لرنی قولغه توشرو چاره لرینی تابوب ، دینمز و دنیامزغه ضررلی بولغان اشلرنی قیلماومز . قیلوب کیله طورغان اشلرهنی تاشلا رغه یوللر ، چاره لر تابو ، بزنگ ایثک یوک بورچمز بولسه کیرهک . حاضر اش و زمان بزنگ قولده ایکان « بابالرمزنگ یاخشی ، یامان عادتلرن بز تاشلی آلمیمز . تاشلاسه بالالرمز تاشلا ر » دیب طورساق . « عادته ایوالوتسیا » شرفی بالالرمزغه قالاچق . چونکه عموم ملتنگ اوستینه بلا و یوک بولغان عادتلر مطلقا بته چک . بوکا ایمانم کامل . « ایوالوتسیا » شرفینه نائل بولوب دیمهک ، بو کوندن قالمای ، قولغه قول طوتوب یاخشی عادتنی یامان عادت اچندن آلوب ، یامان عادتنی یاخشیسندن آبروب تاشلا رغه ، یا کیلرن ایجاد قیلورغه تیوشمز .

بو بیرده شوننی ده خاطر دن چغارماومز لازم که یاخشینی یاماندن آیرا بنور اوچون هر کمنگ کوزی آچق بولسون . تاینکه یاخشی ، یامان آراسنده تاشلانوب کیتمه سون . شول وقته غنه تورک ماتنی اوزینک « ملی » و « دینی » عادتلرندن لذت تابلایق . و الا . . .

کره ارضده ، انسانلرنگ قیلوب یاتقان اشلرندن ایکی تورلی نتیجه کوره مز : فائده ، ضرر . فائده ننگ آناسی ترتیب و نظام اولدیغی کبی ضررنکده آناسی ترتیبسز و نظامسزلق همده پلانسلقدر . دنیاده هیچ بر اش یوق که ترتیب و نظام ایله اشله - نگانده فائده بیرمه سون (عقل و شرعدن یراق بولغان اشلر مستثنی) . شولای اوق ترتیبسز و نظامسزلق ایله اشله نگانده ضرر و زیان کیتره سون . بر اشدن ضرر کوره مز ایکان ، تقدیردن کوبرهک اداره سزلکمزدن کوررگه تیوشمز . اگر بز چنلابراق فکر قیلوب بو کونگه قدر قیلوب کیلگان و قیلنه چق عادت و رسملرمزگه هم ملی و دینی غنهلرمزگه قاراساق هیچ برسنده بر ترتیب و نظام کوره آلمیمز . ملی هم دینی عادتلرمزنی اصلاح قیلوب ترتیبکه سالورغه طرشماو ، دنیاده جانسز ، روحسز یاشاو دیگان سوز بولا .

وعظ کتابی حقهده جواب

۱۵ نچی نومیر «شورا» ده حاضرگی وعظ کتابلرندن شکایت مآئنده امام نورالعیان افندی طرفندن زمانمز طورمشینه موافقراق و دنیادن کوکل صووندرماسلق وعظ کتابلرینه احتیاج بارلق سویله نوب اوتکان اییدی. شونک برابرنده ایسکیلرنگ بیک اساسلی توکل ایدلرکن بلدرگان روشده، اساسلیراق یاکی تصنیف قیلنغان برر کتاب یوقی ایکانده؛ دیولگان اییدی.

«اساس» دن مراد کتاب و سنت که موافق اشلهنگان دینک بولسه بوندی کتابلر حاضرده یوق توکلدر. ایسکی وعظ کتابلرندن، یاکی زماغز طورمشن قایغرتقان، خلقنک آک و فکرینه خدمت ایتنکلری ده کورلمکدهدر. فقط استفاده ایچون اماملرنگ اوزلرن اشلیفاوایت ایثارگه گنه کیره کی کبی تیهدر.

مین قناعت قیلدم، وعظ، کتابده یازلغان سوزگه معنا بیرو یا که تاتارچه یازغانی اوقوب خلقغه آکلا تودنغنه عبارت قالسه، اول وعظ، چن معناسدن چقدی دیکلدر. وعظنی سویله گنجی شول سویله نه چک وعظگه اوزگده کامل قناعت هم نوع بر تأثیر بولو کیردک. بو ایسه یازمه نی اوقوب یا که معنا بیرو بکنه توکل، بلکه وجدانگدن تارتوب چغارغان فکرلرگنی خاقغه آرا لانددرغنه طرشمق ایله گنه بولاجقدر.

الحاصل وعظ کتابی، نی طوغروده بولسده، اماملر قوانده بر موضوع (тема) بولوبقنه قالورغه، آندن تیوشلی توبلی فکرلر (тексты) نی آلب، آرتغن امام افندیلر اوزلری حاضرله رگه بورچیلیدر. بزده ایسه حاضردهده زمانمز طورمشینه موضوع بولورلق موندی کتابلر یوق توکلدر. ابوالحسن علی بن محمد بن حبیب البصری الماوردینک «ادب اللدینا والدین» کتابی شول جمله دن بولسه کیرهک. بو کتاب اوزینک ایسکیلگی نسبتنده و دنیادن کوکل صووندرماوی برابرنده، دینی دنیاوی سعادت ایچون بولدر کورساقشدر. ایمان اسلامنی تسبیح صانوده تانوتماوی برابرنده، نوافل فلان دیو ایشاندر ایله نه سنده ایله نودده توکل ایدرکن بادرگان اورنده: «ما تقول فی صلوة اللیل؟» سؤالینه: «خف الله بالتهار ونم باللیل» جوابی کبی کوب حکمتلی سوزلر سویلی، ایمان اسلامنک تعلیماتی حقهده اساسلی معلومات بیرده. دنیا قسمن آچساک رمضان بونیه اون بش ساعت گنه سویله رنک اهمیتلی اجتماعی مسئلهلر تابلاجقدر.

عبدالخبیر افندیکنک «عادتلر مز و جهالتمز» اسملی مقاله سینیی اوقوغاچ بو اورنده جناب عالیلرینه بر نیچه سوز نه تیونی تیوشلی تابدم. سویله که: «بتجه، اویناتو»، «سنت طوی»، «قوشلر صوغشدرو» کبی ناچار و قباحت عادتلرنگ بترلوون چن کوکام ایله تله سه مده، «کوبکار» ننگ بالکل بترلوون معقول کوروب بتره آلمیم. چونکه کوبکارنی اوزینه مناسب اصلاح ایله ترتیبکه صالسه، کورلگان ضررلر بتوب، یاخشی اوقغنه فائده لی بر گیمناستیق بولاجق. آتفه منوب یورو. صوغه توشوب یوزولر، بورندن اوق مدح ایدلوب کیله توکلمی؛ دخی ده تورکستان، تاشکنک اطرافنده غی «کوبکار» دن جناب عالیلری صاناغان و کورسه تکان قدر ضرر و زیان کورگنمز یوق. همده ۱۶ یاشلک بالانک خفتلک ایله چابوب بارغان آتک باشینه اصلوب. خجیع صورتده جان تسلیم قیلووی ده کوبکارنگ آرتق ضررلی بولووینه دلیل بولماسه کیرهک.

آخر سوز اوله راق تورکستانلی قارداشلریمه شونی دیهلم: جهالت بتمه ی طوروب، یامان عادتلر هیچ بر وقتده بته چک ایمهس. قایچانکه ابتدائی تعلیمنی توزک بر نیکرگه صالوب، ایر و قز بالار کزنی تربیه قیلسه کور، بر نیچه دیسته گنه بولسه ده ضیالیر بیتشدرسه کور. شول وقتده غنه یامان عادتلر بتوب، دینک هم دنیا کور توزک بولاجق. شول وقتده غنه اقتصادی و اجتماعی حاللر کور توزله چک. جناب حقهنگ بیرگان قابلیت و استعدادینی نهره م ایتمه ی اشله تسه کور تیزدن طانلی جیمشدرن کوررسزا. علی جان تیرشقای. «تورکستان».

عبرتی سوزلر.

فقیرلک بلا توکل بلکه آرزولر بلاددر.

کیف، «خیال» غه بنا قیلنه آسه ده «سعادت» حقیقتدن باشقه غه بنا قیلناز.

«سعادتنی آچه برله تابو ممکن توکل» دیلر. شول آچه نی سز میگا بیر کور، آریاغینی مین اوزم بلورمن.

دشمنلرنگ اذیتلرینه صبر ایتو، غلبه ننگ یاخشی برقسیدر.

آدملر ایچون اونوتماوچیلق نی قدر کیره کلی بولسه بعض وقتلر بولور اونوتوچیلق ده شول قدر کیره کلی بولور.

جناب الله نك، بز لرنی هدایت و ارشاد ایچون ویرگان «عقل، فکر و ادراك» نعمت عظامسینی مسخره قیلماغان (اللهه کفران نعمت ایتمه گان) کیشیلر، بزده اولغان اوشبو حاللرکه عقل و فکر نقطه سندن قاراسلر، انبته شول سوزمنی رد ایتمازلر. بو سوزمدن «دعانك تأثیرینی» انكار قیلوا گلاشلماسون! کوکلی اوپلاو، تلی سوبله و جواریچی شو توغورده اجتهاد ایدو (اسبانه کرشو) بله ن بولغان «اجابت دعوت» مسئلهسی موگا بتونله ی باشقه بر مسئله در. اول اوزی جمعیت بشریه ایچون بیوک فایده لرنی جامع بولغان بر «عقیده صحیحه» در. زینت الله نوشیروان زاده.

اشعار:

اول یرتقیچ ...

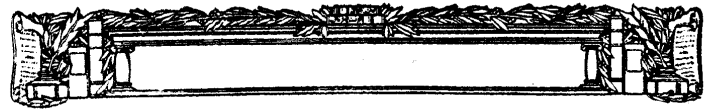
(طورمش یابراقلرندن آلتوب)
ره نجهت مسکینی اول - یرتقیچ کبک ... قانسز ایکان ؛
کوکلی قانقان بر نی سیزمی ... طاش کبک جانسز ایکان .
مینده حلق ، مینده کوچ - سین بیت مینم ... قورچاق دیوب ،
تیبکه لی . ابلیسن کبک ماعون ... و انصافسز ایکان ...
چه چلرندن طارتقالی : «چه نچل ، فادال ، یوق بول» دی «سین!» .
اتلگن ، یرتقیچاغن هیسج بلمی ... وجدانسز ایکان .
بار کوچی برله ن - حالی بتکناچه - ایزگج ، طاپتاچ ،
«مین بیت ایر!» دی - ماقتانا ... حیوان کبک آکسز ایکان .
«بر خدایدن قورق ، اوپال ، بر آزغنه قزغان مینی!»
دیب یلاب یالوارغانن ایشتمی ... ایمانسز ایکان ...

ای یاوز، یرتقیچ ، بوری ، قانسز ، آدم آتلی ... یلان !
قایده سینده دین ، ایمان ده قایده وجدان ، قایده آک ؟
سین ظالم ، سین بدبخت ، انسان توگل ، سین ... یولبارص !
کوکره گکده چن ایمان ، شفقت ، محبت قالمغان ...
کوزلرندن قانلی یاشلر آفغانن کورگانه . سین
آزغنه یومشاره یسون ... کوکک قاتی طاشدن یامان .

اول آرو پاک . اول گناهسز ، اول ضعیف - کوچسز خاتون ؛
کوکلی یومشاق ، صاف ، تازا ؛ کرلر بله ن پچراغاغان ...
ییلگولی ، توزمه س اوزاق ، اول بر اوله ر قارغاب سینی ؛
دیر: «ضعیف ، کوچسز ایدم مین ، آل جزا گنی الله دن!»

فقط کتابنی متن ایدوب مسئله نی اوزک کیگایتمک لازم، بو قدرسی البته هر واعظنگ بورچیدر. سوگراق زهانغه کیسه ک، الشیخ زین الدین ابن عبدالعزیز بن زین الدین الملباری نك «ارشاد العباد الی سبیل الرشاد» نام کتابندن اخلاق هم معیشت طوغوروسنده کوب فکر آورغه ممکندر.

۱۲ نجی سنه «شورا» ده بر اوپازنوی شهرده رمضانده ایشتمک وعظ طوغوروسنده یازوب اوتدکم ده ، وعظ حقنده برر مصداقده کورساتکان ایدم ، قارالسله آرتق بولمازدر .
آخوند السمودی .

«حقیقت» توغوروسنده

شمیدیکی کونده غربیلر نك، شرقیلر (خصوصاً اهل اسلام) گه بولغان غلبه سن «حقیقت گه ، فوتنگ غلبه سی» دیب قارارغه تیوش توگلدر . چونکه بزم اوزم زده اوشبو کونده هیچ حقیقت همده یاشاوه استعداد یوق . دنیا ایسه ، استعداد و اجتهاد کبک «حقیقت محضه» ایلرینه گنه اوک کوز بله ن قاراوچی «میدان مبارزه» در . بلکه . بزم سیفی دعالمرزغه آنلر نك کسکین سیفلرینک ، بزم مراقبه اسمی بله ن خیال دریاسینه چوموب تبیل خانه ده یاتور صوفیلر مزغه آنلر نك اسرار طبیعت و قوانین اجتماعیه توغوروسنده فکر یورتور متفکرلرینک ، بزم «حزب الاعظم» دعالمرزغه آنلر نك هنر و جسامرتلی ، ثبات و متانتلی ایدوب تربیه ایدلرگان «احزاب عسکریه» لرینک ، بزم «۴۴۴ لی قورشون که چه ز» دعالمرزغه آنلر نك ۴۴۴ قدر مسافه لرنی کچهر قورشون بورچاقلرینک ، بزم «حزب البحر» دعالمرزغه آنلر نك «علوم بحریه» لرینک ، بزم «صوده باترماز - قدح نور - دعالمرز» غه آنلر نك دینکرلرنی یوزگج کیمه و کارابلرینک ، بزم «هوالرده اوچوچی اصحاب کرامات اولیالرمز و عرشه قاجوب باروچی جانلرنی طوتوب آلوجی عبدالقادر الکیلانی» لرمز گه آنلر نك هوا فلوطلرینک ، بزم محترم ایشانلرمز (ولی الله لرمز) طرفندن یرله تورغان «هدایت و ارشاد وره» لرمز غه آنلر نك «دارالفنون بترگانرگه ویرد تورغان شهادتنامه» لرینک ، قسقه سی : بزدرده راحت و طنچلق بله ن عمر سورگان اوهام و خیالات گه ، بطالت و عطالت گه ، افتراق و جهالت گه آنلر ده بولغان عقل ، فکر ، اجتهاد ، ثبات و متانت کبک «حقایق محضه» نك غلبه سی دیب قارارغه تیوشلیمز .

حقیقت حال شوبله در!

ايرته كيلگان قارلوقاچ

تاريخنگ يورهك ياندرغچ صحنه نرى . دقت ايله اوقولسه كورله دركه وقتندن لك كيلوب كيتكان كشيلىرنگ اسمدن و ترجمه حاللرن احتوا ايتهدر . بولارغه ياز بولماسدن كيلگان قارلوقاچلر ، قش آچلغان گلر ديه سى كيله . لکن بو آدملىرى ينه وقتلرينىك اياك زور آدملىرى آراسنده ساناونى حقيقت نى هيچ كوزندن قاجرمى طورغان . تاريخ هيچ اونوتميدر .

بو قهرمانلرنگ كوسى تعصب و جهالت قربانلىرى بولوب كيتلر . استبداد طرفلرلى آستنده ايزيلوب اوله لر .

هر بر مملكتده ، شول مملكت خلقلىرى ايچون جانن فدا ايتهدى بولوب طرشوچيلر هر وقت تعرضه دوچار بولالر . آلارنى ملتده شلى تحقير و ترضيل ايتلر ؛ انسانىكه خدمت ايتارگه تله وچيلرنى شول عصرنگ انسانلىرى هيچده ياراتميلر . انسانلرنگ بو روش خلاصكارلرن قوولرى و آندن نهرت ايتولرى نيندى سبيلردندر ؟ فكرمچه داهيلرنگ و خلاصكارلرنگ كوزينه اياك كوب تور تولوچى ، بناء عليه آلارنگ تعرضلرینه ده اياك كوب معروف قالوچى جهالت ، ظلم و استبداد اهللىرى اوزلرينىك استقباللرن صاقلاو ايچون ؛ خلق ايسه كونده چوبلكده ياتورغه اوگره نگاناكدن و چوبلكنىك آرغى ياغن كوره آلماناقلدن بيك يراقلر نى كوروچى بو خلاصكارلرغه دشمانلانار ، آلارنگ يوللرینه پچراقلر توگوب ، آرقه لرندن طاشلر آتوب آلارنى مادئا اوتردلر ياكه آرالرندن چغارالر . لکن آلارنگ كوزينه حقيقت ديگان بر نرسه كورنمى قالادرد .

بو حقيقت ، اول داهيلرنگ حریت و سعادت مبشرلرينىك معنوى بالالىرى دركه مادئا اولگان داهى ، اصل معنوى و حقيقى حياتينه اول كون باشليدرد . آرادن بر نيچه وقت اوزچاچده حيات معنويستنده تعالى ايتوب ، طاشلر و لغتلىر ايله آنى قوغان قارتلرنگ و سلفلرنگ بالالىرى و حفيدلرى گويبا بالالرينىك گناهلرن يارلقاتور ايچون ايمش كبك مى داهيلرن حرمت ايته و آنك قدرن آ گللى باشليدرد . اهل حقنىك حقيقى حياتى دوام ايته . انسانيتكه اياك زور خدمت ايتوچيلر آنك قارا كشمى يوللرن ياقترو ايچون ضيا بروجيلر بولغانلقدن ، آلارنگ سعادت حقيقه نى تيز و ايرته آ گللرلرینه تشكر ايتو تيوش بولغانى حالد ؛ جهالت آلارنى محوا ايته ، عادتا چقتانلرنگ نازك جيچك نى اينهلرلى ايله چه نچكالب صولدره طورغان

معامله سنه معروض قالادرد . بيچاره وقتسز گلر ، وقتدن ايرته اوچوب كيلگان ياز سعادت بلدروچى قارلوقاچلر . . .

وقتندن اول كيلگان بو قارلوقاچلر آراسنده يابونيانىك تاريخنده «واتانا به ، قازان» نك اسمى كوريله .

«واتانا به ، قازان» وطنى ايچون جانن و هر بر ايرن فدا ايتهرگه يالغز وطننگ سعادت بلدروچى كوررگه تله وچيلر آراسنده جسارت وقهرمانلىقى ايله ممتاز بر موقع طوتا . «واتانا به» بيك تيزلك ايله يابونيانىك آرته قالغانلغن ، دنيا نك باشقه قسملرندن خبرسزلىگن آ گلغان و يابونيانىك سلامتلىكى ايچون يابونياغه اوربا معارفينىك تعميم ايتلرون موافق طابقان ايدى .

شوشى فكرى تيجه سنده وطنينىك هر طرفن قابلاغان قالون تعصب استينارينه ، حسسز جهالت بنالرينه هجوم ايته باشلادى . بو تعصب استينارن و اطار و جهالتنى بتر ايچون چيت تلر ايله طاشونى و بو سايه ده چيت تلردن يابونچمغه كتابلر ترجمه ايتونى ، چيت مملكتلردن معلملر كيترتوب آلر تحت اداره سنده شاگردلر يتشدرونى معقول طابدى . اول وقتلر يابونلرغه اجنيلردن يالگر «هوللاندا» خلقلىرى معلوم بولغانلقدن و «واتانا به» هوللاندا علماسندن بر نيچه سن كوره آلغانلقدن و اجنيلر آراسنده يابونچمغه آشنا كشيلىر يالگر هوللاندا ليلر آراسنده اوچراغانلقدن بولارنى معقول كوره ايدى . لکن وطنداشلىرى آنك فكرن ، ميلن آ گللاماديلر . وطنداشلىردن بيك كوسى آنك بو اجتهادندن اوركديلر ؛ آنى حكومت نيگزلرن يمررگه كرشكانلر جمله سينه قويديلر و بناء عليه جزارغه قرار بيردیلر . حالبوكه «واتانا به قازان» آلا رغه يابونيانىك بو كونىكى ترقيسينه ، تعاليسينه سبب بولغان اساسلر نى حاضرله و ايله مشغول و وطنداشلىرينه ده آنى آ گللتورغه تلى ايدى . لکن انسانلر هر وقت خطالرنى بيك جيكلك ايله ارتكاب ايته طوروب اشله گان اشلرينىك خطا ايكاناگن كرمه گانلىكى كبك ، «واتانا به» ده قورغان پلانلرينىك زورلغن آ گلى آلمى ايدى ، ياكه ياش و يومشاق سويه كرى چدامادى و «واتانا به قازان» نك قلبنده بر اميدسزلك اوياندى .

بو اميدسزلك بر نيچه وقتلر آنى بايتاقنه آرتدى . لکن حقيقت و سعادت نورى اورناشقان قلبلر هيچ بر وقت سكوت ايچنده چدى آلميلر . شولوق حال «واتانا به» دده واقع بولوب ياشى ترقى ايتكان صابن وطنينه دخى ده تيرد عشق برله توتولدى و آ گلا يا قينلاشدى .

بورونى زماننىك عادتلرنچم آنك بيك كوب اسملى بار ايدى . فاميلياسى «واتانا به» ايدى ؛ اوز اسمى «نوبورو» ايدى ؛ علاوتا كبرگان اسمى «تهى سهى» ايدى ؛ لکن ادبيات

«واتانا به» نك كنازى، آنك زبره كلگن كوروب «يه دو» ده گى سراينده خدمت ايتدررگه ديب آنى اوزى ايله برگه پايخت گه آلوب كىلدى. «واتانا به» غه وطنك ايگ آغه كيتكان بر كيسه گى بولغان پايختتى كورو برنجى مرتبه نصيب بولدى. لىكن پايختده گى طنطنه و ديدبه «واتانا به» نك ايسن برده كينارمدى؛ چونكه قطاى ادبياتى ايله بيك تيره ندىن طاشش بولغان آناسى، آگا شعشعللى طورمشدن طيولونى و قناعتلى طورمشنك كشيلىرگه فائده لى ايكانن قطاى كتايلىر ندىن آغان فكرلرئنه مبنى تعليم ايتكان ايدى. پايختتنگ شعشه و اسراف عالمى «واتانا به» گه برده اوخشامادى؛ بلكه آنده بر نفرت اوياندروب آنى اويلا نورغه و بو بلاردن فوتولور ايچون چاره لر ازله رگه سوق ايتدى. لىكن پايخت طورمشنك اويلا نورغه ده حائل ايكانلگن كوروب تيزره ك وطنه قايتوب آنده طنچ بر يوچاقده ياتوب تفكر و علم تحصيل ايتار ايچون ايگ اول بر آز آچه حيا باشلادى.

عين زمانده قطاى فلسفه و ادبياتنگ حاليلىر ايچون فائده سى بولسه ده، اوزى كيك عائله سى فقير بولغانلر ايچون طاماق طويدرلىق بر سرمايه بولا آلماياچغن، بناء عليه ادبياتندن ده باشقه عملى بر هنر قولده ايتوننگ كيره كلگن آگلادى. عائله سن و اوزن آصرارلىق و عين زمانده آنى سويوب شغللنگن فلسفه و ادبياتندن آيرماسلىق بر هنر طا بوده «واتانا به» كىچكمه دى. همان رسم يازارغه اوگره نه باشلادى.

فوق العاده استعدادى و محبتى آرقاسنده بيك تيز رسمچىلككه اوگره نوب ۱۸۱۵ نجى يلدرده زور شهرت طابارلىق رسملر يازا باشلادى، عائله ينك اقتصادى ياغن ده تأمين ايتوب اولگوردى. رساملىق حياتنه كرگان كوتدن اعتبارا، اشلونده موفق بولور ايچون وقتن بر نظامغه قويارغه و حياتن معين قانونلرغه تابع طوتارغه قرار بيردى.

وقت و حياتن اداره ايچون شوشى قاعده لرنى وضع ايتدى؛ (۱) ضرورى بر احتياج بولمايچقه هيچ كم ايله كوروشمه سكه و سويله شمه سكه؛ (۲) مفكره سنده اورون طوتوقان هر بر مشله نى تمامه كهنه و قوف كسب ايتمه ي طوروب طاشلاماسقه و اوز طوردمشينه و خياللرئنه علاقه سى بولماغان هيچ بر نرسه گه اهميت بيرماسكه.

بر نيچه يلدر فلسفه ايله ماطاشقاندن صوك تحصيل ايتكان علم و تجربه سى آنى هر كونگى حياتن ده شوشى قانونلرغه تابع ايتارگه اجبار ايتدى؛ (۱) هر كون اخلاقن اصلاح و تصحيح ايچون اوزينك اشلنگان اشلرن و سويله گان سوزلرن دقت ايله اويلا رغه؛ اوى اچنده گى هر بر ايرنى ياخشىلاب قارارغه

و رساملىق عالمنده آنى هر كم «قازان» اسمى ايله طانى ايدى. چونكه يازغان و ترسيم ايتكان ايرلرئنه اوزى بواسم ايله امضا ايتيه ايدى. واتانا به قازان ۱۷۹۳ نجى يلده، ياپونيانگ اورتاسنده غو بىرنالردن «ميقاوا» ده فقير بر عائله دن، ساموراى (۱) عائله سندن دنباغه كىلگان. اول وقتلر «ميقاوا» ولايتى تاوارا ميرزالرى (كنازلى) قولنده بولغان. تاوارا كنازلگى ياپونى يادده غى كنازللكلر نك ايگ فقيرلردن و يرلرئنه ده آز بولغانلقدن كنازلرده، سامورايلرده بيك اقتصاد ايله ياشارگه مجبور بولغانلر.

اول زمانلرنك عادتتجه بالالر، طوغاچ ده آنالرى آنلرنى بر راهب، فالجى يائنه آلوب باروب قاراتالر راهبده بالانك مستقبلى حقمده بيك كوب معلومات بيره و آگا كوره بالائى حاضرلىلر ايتكان. «واتانا به» نى ده آناسى بر راهبگه ايلتوب كورسه نكاج، راهب چيچكدن يوزى بوزولاچغن، اورتا ياشلردن باشلاب بيك زور شهرت تاباچغن و غير طبيعى اولم ايله اوله چگن سويله گان. فالجى نك سويله گان بو سوزلرن «واتانا به» آناسندن قاچان ايشتكانلگى معلوم توكل؛ لىكن واتانا به نك طرز حياتنده، افعال و حركاتنده بو خبرلردن معلوماتى بارلغى كورينه. اون آلتى ياشينه كىلگچده ياش «توسا» كنازى «مواطوا كىچى» نك تحت اداره سنده مأمورىتكه اويره نورگه كردى. بو خدمت گه كرو آنك اوزينه اعتمادن اويانديروب بر آز غرورينه ده سبب بولدى.

اول عصرده، هر بر داي ميوا - كنازنك «يه دو» (حاضرگى توكيو) ده «شوغون» (۲) (Шогунъ) نك پايختنده بر سرايى بولا ايدى. كنازلر وقتلرئنگ بر قسمن كنازللكلر نده و بر قسمن ده پايختده اوزدرالر و شوغونغه صداقت كورسه تورگه طريشه لر ايدى.

(۱) ساموراى: بورونقى ياپونى يادده خلق زادگان (ميرزالر)؛ عسكر (يعنى ساموراى)؛ ايگونجى و سوداگر اسملرى ايله دورت قلاصه آيرلغان. ميرزالر مملكتتى اداره، سامورايلر حمايه، ايگونچيلر اعاشه، سوداگرلر دورنچى درجه ده، وطن ايچون آز فائده لى بر عنصر كيك حساب ايتلگانلر.

(۲) شوغون - ياپونيا تختينه «موتسوهيتو» (اولگان امپراطور) اوطورغانغه قدر مملكتتى اداره ايتوچى كنازلرنك باشلقلرئنه بيرگان بر اسمدر. اول وقتلر امپراطورلر يالغز، اسمى بار جسمى يوق كيك بر موقده ايديلر. بتون اشلرنى كنازلرنك باشلقى بولغان «يه دو» شهرنده طوروچى - «شوغون» عسكر باشلى اداره ايتيه ايدى. امپراطورلى «كيوتوا» ده طورا و هيچ بر اشنى قولنه آلا آلمى ايدى. وفات ايتكان امپراطور «موتسوهيتو» شوغونلرنك استبدادى مملكتتى خراب ايتكان و خلقنى اسارتده ياشاتكان و تعصبك كوندن كونگه قويرغانن كوروب آلارنى صوغشوب جيگوب مملكتنگ بتون اداره سن اوز قولنه آلدى حاضرنده شوغونلر نسلينك هيچ بريسى مملكت اچنده زور نفوذ ايه سى توگدر؛ يالغز كنازالك لقبندن باشقه بر امتيازلى قالدرايمان

«قازان» ینه باش مینیسترلکننده و زورراق بر نفوذ ایله قالدی . قویغان نظام و قانوناری آرقاسنده قوی آستنده غی کنازلکنی اول یلدرده یاپونیا ننگ هر یاغنده دوام ایتمک آچقلردن قوتقاروب بتون یاپونیا ده شهرت طابدی . شولایوق اول وقتغه قدر یاپونیا ده مثلی کورلمه گان بر کتبخانه آچوب قیله سی ، خلقی آراسنده غی اوقومشلی خلقغه بیک زور معاونت ایتدی . (بو وقتغه قدر یاپونیا ده هیچ بر کتبخانه بولماغان) .

حاکمک و باشقه اشیر کورگان چاقلرنده بیک زور عدالت ایله حکم یوروتکانلگی سویله نه در . اوزینک حیاتن وطنه فدا ایتمکدنکندن ، صوگ و قتلر برده اوزینک اوی اشارینه قاری آلمی ایدی . شونلقدن حیاتی ننگ ادبار دوری باشلانغان چاقده پالیتسه اوین تتیگان چاغنده خزینه سنده «لامبارد» کویتانه لرندن باشقه بر ایبرده طابا آلماغانار .

«قازان» ننگ حیات سیاسی سنده بو کونگی مؤرخلرنک دقتن جلب ایتمک ایکنک مهم نقطه ، صوگنی ایمپراطور «موتسو هیتو» عصرنده میدانغه چغارلغان اصلاحات و ترقی پرایکتلرن «قازان» ننگ اول یلدرده تطبیق ایتمک نیت ایتویدر .

بو کون دنیا ده ایکنک مهم و قوتلی ایمپراطورلقلردن بری سانالغان یاپونیا «قازان» عصرندن باشلاب بو ترقیگه باشلانغان بولسه ایدی ، بلکه اقصای شرق طاغیده آدانراق کوزن آچقان بولور و حاضرگی آسیاده غی جاهل ملتلرنک بو کونگی اسیرلکلرندن قوتلورینه سبب بولغان بولور ایدی .

۱۸۲۶ نجی یلدرده «یه دو» غه کیلوب کیتکان مشهور آوروپالی عالم (فون سیبولد - Von siebold) ایله «قازان» کورشکانگه اوخشیدر ، چونکه بعض یازغان ایبرلرنده «سیبولد» ننگ «یه دو» غه کیلگان وقتلرنده آوروپانک مهم علم دائره لرنده گی ایبرلر حقتده بحثلر کورینه در . بو خبرلرنی آکا اول عالمندن باشقه هیچ کمنگ اخبار ایتووی ممکن توگلدنر . بو وقتلر «قازان» ۳۳ یاشلرنده و قیله سینک تاریخن یازو ایله مشغول ایدی . بو آزاده اول آوروپا تاریخن و جغرافیا اوقورغه بیک هوس ایتمک ایدی . ایداشلرنندن بره ونک اوینده استیناده ثلوی زور جغرافیا حریطه سی قارشوسنده اوچار دور تار ساعت مطالعه ایله وقت اوزدرادر ایدی . بو وقتلر «هوللاندا» میسیونیرلرنندن ده فائده لانه آلا باشلانغان ایدی ؛ لکن آلا رنک فائده سی کوب اوزاقغه کیتمه دی ؛ چونکه میسیونیرلر اوزلری ده آز معلوماتلی ایدیلر همده یاپونلرغه فائده لی ایبرلرنی اویره تودن بیک نق صاقلانا ایدیلر .

تقدیرده چیتدن و یا بیک یاقین بولماغان قرداشلرندن اچ کیلوی آلوب آنی وارث تعیین ایتلر . قزلر ایسکی قانونلر بونجه میراندن محروم ایتلر

و اقتصادینه دقت ایتمک ، کنازلک و طنینک سعادتنی ایچون لازم بولغان ایبرلرنی اوبلارغه ، تابارغه و میدانغه وضع ایتلووینه طرشورغه . (۲) وطنغه ، آتا آناغه قارشو بولغان وظیفه لرنی اوتوده حلیم و ملایم بولورغه طرشورغه . (۳) چین ادبیات و فلسفه سینه قولندن کیلگان قدر طرشورغه . (۴) رساملق ایله شغلله نگان وقتلرنده دقتلی بولورغه و کوندن کونگه رسملرنک مکملله نووینه طرشورغه . (۵) ایسکی زمانتک قزای ادبیات عالی سندن باشقه بر ایبرده اوقوماسقه . (۶) یاخشی ایداشلر و فائده لی مصاحبه چیلر صابالارغه . (۷) هر بر اشدن افراط و تفریطدن صاقلانورغه . (۸) وقتی اسراف ایتماسکه . (۹) یوق بارنی سویله ودن صاقلانورغه . (۱۰) هر وقت اشلرن عقل و تیره ن فکر هم تأمل ایله یوروتورگه . (۱۱) کاغد اوستینه هر بر سوزنی یازماسدن اول ، هر بر رسم گه بویا و صلامازدن اول یاخشی اویلاب و کیلشدروب اشلرگه قرار بیردی .

شول ائنده «واتانابه قازان» ننگ اسمی اطرافغه بیک کیف طارالغان ایدی . شولایوق «تاوارا» ننگ قارت کنازی اوزینک «قازان» غه قارشو حس ایتمک احترامن بلدرر ایچون آنی ۱۸۲۱ ده باش مینیستر - «کاروا» تعیین ایتدی . بو رتبه گه چغو آنی بیک زور ایتدی و «شوغون» ننگ یایتختندن براقده طوراً آلووینه سبب بولدی . مینیسترنک وقتنده قیله سینک کنازلکنه فائده سی بولورلق نظاملر توزو حقتده فائده لی پلانلر اویلاب چغارر ایچون دخیده آرتق وقتی طابدی .

اول آزاده قارت کنازلنک آورووندن همده اوزندن صوگ تختنه او طراجق ولی عهدی بولماغانلقدن قیله اچنده هر کم اویغه توشکان ایدی . خلقنک کوبسی و خصوصاً آچقه یاراتقان تورلر برر بای فامیلیلی کنازلردن برن ولیعهد تعیین ایتدروب کنازلکلرن مستقل ایتمکگه و اوزلرنکده آچقه لانولرینه طرشالر ایدی ؛ حالبوکه «واتانابه» موگا هیچ راضی بولمادی ؛ کنازلنک فامیلیاسن صاقلار ایچون ولیعهدلکنگه کنازلنک انیسی «تواموانابو» اسملی بر یاش یگتنی معقول کوره ایدی .

لکن نیکدر «قازان» ننگ سوزن طکلاوچی و فکرن موافق طابوچی کورنمه دی . «همه جی» فامیلیاسندن بر بای کنازنی تعیین ایتدیلر ؛ لکن «قازان» بو بای کنازلنک اخلاقسزلغن و باشقه ناچار خلقلرن آلدن بلگانلکدن بتون قوتی ایله طرشوب دشمانلرن حلیم و ملایمت ایله یومشاتورغه ، قارت کنازنی ده اولگی قرارندن آبررغه موفق بولدی . همده «تواموانابو» غه قارت کنازلنک قزن آلوب آنی شرعاً (عرفاً) کناز عائله سینه کرتدی (*)

(*) یاپون قانونلری بونجه یالغز بر بالا عائله ننگ میرانته صاحب بولا و قالانلرینه خصوصاً قزلرغه هیچ بر نی ده بیرلیدر اوغلاری بولماغان

ایدی؛ لیکن وطنی و عائله‌سی خصوصاً قارتایغان آناسی ایچون بیک قایغره آلارنی سلامتلیککه ایرشدره‌سی کیله ایدی. ایکی یل قدر حبسده یاتقرغاندن سوک، آنی چیتده بر اولغه یباروب آنده طوررغه قوشدیله. حبسدن چقغاندن سوک آوروپا حقنده غی تدقیقلرن، بر آز وقتغه طاشلاب طوروب یاگی دن قطای ادبیاتن تدقیق ایثارگه کرشدی. آنک شوشی حرکتته سبب، حکومتنگ ظلمندن قورقووی توگل، بلکه وقت کوتودن عبارت ایدی. فرصت قولینه توشه ینه ایسکی هوسینه توشه چک ایدی. بو دورده «قازان» نك اقتصادی یاغی، باصاغان رسملرن صائقان آچه ایله گنه تأمین ایته آلا ایدی.

بر آزدن ینه «یه‌دو» غه قایتوب رسملر ایله و شاگرد تعلیمی ایله ترکک ایته باشلاسه‌ده، دشمانلری آنی طنچ طوردرمیچه تورلی بلالر یاغوب شودررغه طرشدیله. تورکیاده عبدالحمید عصرنده بولغانی کبک «قازان» نی‌ده تورلیچه عیله‌دیله، یاوروپا کتابلری اوقوغانی ایچون راهبردن تکفیر ایتدردیلر و ایگ سوکنده طاغی بر طابقر کیتروپ حبسگه طقدیلر. بو یولی حکومتنگ معامله‌سی طاغیده ظالمانه بولدی. «قازان» نهایت اوشبو حبسخانه‌ده وفات بولدی.

اوزاقلامیچه یاز کیلدی؛ بلبلار صایرادی، گلر آچلیدی؛ لیکن بیچاره ایرته کیلگان قارلواچنک ازلی گنه طابلدی... احمد منیر رشید طوکیو.

تاریخ علمی برله شغلله، وچیلردن اوتچ

پیر ویلیکی طرفندن قطای امپراطورینه یارلگان ایلچی هیثی ۱۷۱۹ نجی یل ۹ نجی سنتابرده «مسقوا» دن اسماعیلوف اسمنده بر آدم ریاستنده سفر ایتوب ۱۸۲۰ نجی یل ۱۸ نجی دیکابرده «یکین» گه باروب کرگانلر ایدی.

اوشبو اسماعیلوف مسلمان ایدیمی یا که خریستان دینی قبول ایتوچی تاتارلر نسلندن ایدیمی؟ هر حالده شونک یندی کشی بولغانلغینی بلوچیلر بولسه مطبوعاته یازولرینی اوتته‌در ایدک.

تاریخ سویوچی.

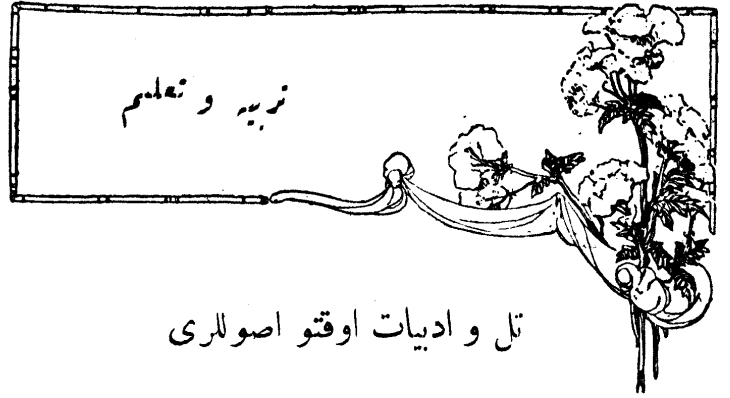
قازان آوروپا مدینتی حقنده شوشی دوره‌سنده بیک کوب اثرلر نشر ایته آدی. چونکه «هوللانڈیا» لسانینه کیره ک مقدارده وقوف کسب ایته آغان ایدی. برنجی دفعه شول وقتلرده یاپون ساحلرنده گی خلقغه چیت دولترنگ فلاکلری حقنده «قازان» نك غیرتی آرقاسنده معلومات بیرلیدی و خلق ساحلگه یاقینلاشقان پاراخودلرنگ قایسی دولتنکی ایکانن آگلار بولدی. بو عصرده آوروپا کیمه‌لری یاپون ساحلرینه یش یش کیله باشلا دیله.

خلق آراسنده آوروپا علملرن طاغی ده طاراتا آلور ایچون «قازان» بر جمعیت علمیه تشکیل ایتدی. یاپونیانگ اصلاحات عصری باشلرنده زور اشلر یورتکان عالم و سیاسیلر شوشی جمعیتده تحصیل سیاست ایکان خلقلردر.

۱۸۳۸ نجی یلنی ینه بر «هوللانڈیا» عالمی کیلگان ایدی. «قازان» بو سیاح ایله‌ده کوندرچه کوریشوب آغان معلومات بیک زور جلد بر کتاب شکنده آوروپا حقنده بیک مکمل معلومات ایله طوتروب «سؤال جوابلی فنکرلر مبارزه‌سی» اسمی ایله نشر ایتدی و یاپون عسکرلرن صوغش علملرینه اویره‌تور ایچون آوروپادن معلملر کیترونی معقولله‌دی. «قازان» نك بو کتابی یاپون افکار عمومیه‌سنده بیک زور مناقشه و اختلافلرگه سبب بولدی. شول آراده جیل ایله کیمه‌لری بوزولوب آمریکا ساحلینه توشکان یاپونلرنی «یه‌دو» غه آلب کیلگان بر آمریکا پاراخودی، اول وقتنگ یاپونیا حکومتی اجنبیلرگه یاپونیا قرینه چغارغه مساعدده ایتمه‌گانی حالده، طوب طوغری کیلوب طوقتادی. موندن آچووی قوزغالغان «شوگون» مملکتدن اجنبیلرنی طرد ایتدی. بوده «قازان» نی بیک آچولاندردی. شوگون نك ظلمنه دوچار بولاسن به طوروب «فرصتدن استفاده یوللری» اسملی بر کتاب یازوب طاراتدی. بو کتابنده آوروپایلرنگ ترقیلرن و آنک سیلرن بیک مکمل کورسه‌تکاندن سوک آسیاغه قارشى استعمال ایکان سیاستلرندن بحث ایتدی و اگر یاپونلر اوزلرن قوتقارر ایچون علمگه یا بشماسلر سوکندن بیک آور بلالرگه توشو احتماللاری بارلغندن بحث ایتوب یاپونانی قوتقاررغه یوللر کورسه‌تدی و «شوگون» حکومتن اصلاحات و ترقیات ایچون استبدادنی طاشلارغه اوندی.

بو کتابی «قازان» نك دشمانلرینه بیک هیبت قورال بولدی و آنک حقنده «شوگون» حکومتینه، بیک کوب خفیله‌لری فنکرلرن بلدروب خبر بیردیله. «قازان» نی حبسکه آلدیلر. بالیتسه آنک یورطن ینه تتوب قارادی، ینه لاهارد بیلیتلرندن باشقه بر نرسه‌ده طابا آلمادیلر.

قهرمان «واتانابه قازان» اوزی ایچون برده قایغرمی ایدی؛ هر وقت: «میگا بر نی‌ده بولماس، کوب بولسه اوترلر» دی

تل و ادبيات اوقو اصولرى

وان مطبە هم مەسئۇللىرىنى آكلانوب اوفتورە

اورنەكلەر:

بالالار كوزلكى (مرحوم احمر فاك بونجى «قرايت توركى» سندن).

مادى تھليل: كوزلكىنى نىچون كىيەر؟ اول نىدن باصالا؟ تاغى نرسەلردن؟ انى كوبرەك نىندى كشىلر كىيەر؟ قارتلرمى، يەشلرمى؟ ئەلگى بالانك اتاسى اول كوزلكىنى نىچون كىگان بولور؟

نەبىر و ازانەلرنى تىكشور: مقاله دە ئەيتلگان بالا. اير بالا بولورمى، قزمى؟ ئەللە ايكىسن دە آكلارغە بولامى؟ نىچون؟ بالانك اتاسى نىندى كتاب اوقوغان بولور؟ شونى (نىندى كتاب ايكانن) «كتاب» دىگان سوزدن آچق بلوب بولامى؟ نىچون بولمى؟ «كتابخى» دىگان سوزدن نىندى كشىنى آكلىسز؟ بلگان كتابخىلر كزنى ئەيتوب قارا كز، كملر؟ «الفبا» نىندى كتاب اول؟ انى قايسى وقتدە اوقىلر؟

منطقى تەتبىس: «سنگ كك، مېنم دە كتاب اوقىسەم كىلە. مىكادە كوزلك آوب بىر» دىيويىنە قاراغاندە، بالا، كوزلكى نىچون هم كملر كىيەر دىب اويلاغان بولور؟ ئەللە بالانك كوزى دە كوزلكسز ياخشى كورمى تورغان. ضعيف كوز بولغانمى ايكان؟ بالانك سوراوينە قارشى ئەتسىنگ بىرگان جوايى كىلشلى بولوب چققانمى؟ اتاسى، بالاسىنە، «الفبا» كتابىن نىچون بالالار كوزلكى دىب ئەيتكان ايكان؟ بالالارنك كوزى اوتىكن بولسە دە، الفبادن باشقە كورمىمى ايكانتى؟

بولابغىنە آمىن ئىبنە آلامىلر، تاغى اوبور رەوشىم بولشلىق سؤالى بىرلور:

كوزلرى ضعيف كشىلر، كوزلك آرقلى نىچك فايده ايتەر ايدى ئەلى؟ ئە، الفبا كتابى آرقلى بالالار نىندى فايدهلر ايتەر؟ بالالار الفبا كتابىن اوقوغاچ نرسەلرنى كورە باشلىلر؟

عمومى مەزمونى بيان: بو بالانك ئەتسى نىشلەب

اوپورا ايكان؟ كوزلرندە نرسە بولغان؟ بالاسى ئەتسىنگ آلى كوزلك كىيوب كتاب اوقوب اوقوغانن كورگاچ، ئەتسىنە نرسە دىگان؟ صوك، ئەتسىسى آكا قارشى، نى دىگان؟ هم بالاسىنە كوزلك آوب بىرگانمى؟ (الوك بو رەوشدە سؤال واسطەسى بلەن سويلەتكەندن صوك، ايكىنچى بىرسندن سؤالسزدە سويلەتلور).

كولكى مطبەدە مەنەسلىق اخلاقى نىتىجىنى آخىراق آكلانور ايجورە بولاي سؤال بىرلور كە مەكەن:

«الفبا» اوقوماغان، يازو تانباغان كشىلر، كوزلرى صاو بولسە دە، كتاب هم غزتە اوقى آلورلمى؟ آندى كشىلرگە كتابلر فايده ايتەرمى؟ هم آلار كتابلر آرقلى بلەلرن آرتدرا آلورلمى؟ ئە، صوقر كشىلر نىچك، آلار كتاب – غزتەلرنى اوقى آلورلمى؟ كوزلرینە كوزلك قويسەلردە اوقى آلورلمى؟ آلى بولغاچ، يازو تانباغان. كىنابلر اوقى بلەمەگان كشىلر نىندى كشىلر كك بولورلر؟ كولكى هم بوزم بەشى (توقايف).

ابتدائى مذا كرده «تولكى»، «يوزم عىشى» و «باچە» حقتدە مادى تھليل يورتلگاندن صوك، شا كزدرلنك بىرسندن اولكى بيتتى يعنى اولكى ايكى يولنى اوقوغاچ، معام، «نهایت» دىگان سوزنك معناسن آكلانور (شا كزدرلر اوزلرى بلەمەسلر) صوكرە ايكىنچى شا كزددن بو رەوشچە سورا: «نهایت قارنى آچقاچ» دىگان جملەنى (سوزنى) ايكىنچى تورلىگە آشدروب ئەيتوب قارا!

اوهىچىسىنەرە: «دوست» دىب نىندى كشىگە ئەيتەر؟ آنك كىرىسن آكلاتا تورغان سوزنى تابوب ئەيتە آلامزسكىمى؟

دور نىچىرە: تولكى بزرگە دوستمى؟ آنك بزرگە زيانلرى يوقمى؟ آلى بولغاچ، تولكىگە نىچون دوست دىب ئەيتلگان بولور؟

بىسنىچىرە: «اولگروب يتكان» دىگان سوزدن نىندى معنا آكلىسن؟

آلغىچىرە ايكىنچى بيت اوقونولور.

بىر نىچىرە: «كونگە قارشى» دىگان جملەنى باشقە تورلى ئەيتوب قارا!

بىكز نىچىرە: سىن يالترى تورغان نىندى ئەبىرلر بلەسك؟ («لعل – ياقوت» سوزلرى حقتدە معلم تاغى سؤال واسطەسى ابلە مادى تھليل يورتور هم مەكەن بولسە، «ياقوت» نك اوزن كورسە تور).

کیم قویسه، نه باشقه لرنگ درجه سی آقندن یوقاری بولسه، منه شول وقتده نه لگی کیم درجه لی بالا: «یوق، میگا درجه کیره کمی، مین آگا قزقیم، آننگ میگا فایده سی یوق» دیسه، آننگ شول حالی، نه لگی تولکی نگ حالینه اوخشاغان بولماسمی؟ معلم عبد الرحمن سعدی. «آلماتا».

بالار تریه سنده عائله

IV

بالا تریه سنده بالانک بدن فکر و اخلاق جهندن تکملی نی قدر اعتبارغه آنورغه تیوشلی بولسه بالانی عائله و ملت، محیط و وطنه محبت ایتدرو، تریه نی شول یولغه سوق ایتو، تیوش گنه توگل بلکه واجبدر. بالانی ملتکه محبت ایتدرونک کیره کلگیه دلیل ایتوب بو عصرنگ «ناتسیونالیزم» عصری ایکانلگن ایس گه توشرو تیهسه کیره ک. ۱۹۱۲ سنه ننگ آخزنده پتربورغده اجتماع ایتمش عائله اسیزدنده دقتلی مذاکره لر سوکونده «هر بر تریه، ملی بولورغه تیوشلی» دیه قرار بیرمشلر ایدی.

تریه عالملی «ملی تریه ننگ» بالاده ایجاد قوه سنی آرند. روون ییک آچق ره وشده اثبات ایتهلر. الحاصل ملی تریه ننگ فایده لری حدسز حسابسزدر. آنی بو محدود بر مقاله ده گنه ذکر ایتوب بترو ممکن توگل. خلاصه: ملی تریه کیره ک، تریه ملی بولورغه کیره ک. فقط ملی تریه کیره ک، بالانی ملت که محبت ایتدررگه کیره ک دیتز. لکن ملیت اورلغی. وطن محبتی. عائله گه یاقن کوز ایله قاراش بالاغه بولای طوبتوری اوزلگندنگنه کروپ اوطورمی، بلکه اول بر سبب و برعله گه موقوفدر. اول سبب وعله ایسه بالانک عائله سی، یعنی عائله سن تشکیل ایتکان بتون افرایددر. عائله بالانی ملت و وطنه فوق العاده محبت ایتدره آغانلغی شیکللی، عائله بالانی ملت و وطندن بتونله ی بیزدررگه، حتی عائله ننگ اوزینه ییله دشمن یا صارغه ده ممکندر. موننگ هر ایکسی ایسه بالا اوسکان وقتده عائله ننگ بالاغه معامله سندن و اوزلرن بالاغه و بالا قارشوسنده طوتابلوب بلمه ولرنندن کیله در. عائله اوزن بالاغه شفقتلی بر یاردمچی. مرحمتلی بر مریمی ایتوب کورسه ته آسه البته بالا، عائله گه و آننگ واسطه سی ایله ملت و وطن غه محبت ایتهر. اگر عائله اوزینه بالاغه جا بر و ظالم قیافتلی وحشی بر روشده کورسه توروتاتور بولسه البته بالا آندن و آننگ ایله معامله و مناسبتده بوغان محیط و یاقلرنندن و شولای ایتوب ملتندن ده بیزه ر و آلارنی اوزینه دشمن ایتوب طوتار.

عائله نی تشکیل ایتکان افراد آراسنده بر برسن سویدره،

نورقزنجیره: یوزم یشلری نیچون یاقوتقه اوخشاتلغان بولور؟ «حیله کار» دیگان سوزدن نرسه آکلیسک؟ تولکیگه نیچون الای دیب نه یتلگان بولور؟

اونویچیره: «کوزلر یانا اوتدای» دیگان جمله دن نیندی معنا آکلیسک؟ نه لله کوزده قایسی وقت اوت کبک یانا تورغان بر نرسه می؟ شونی باشقه تورلی نه تیوب بولورمی؟

اونبرنجیره اونویچیری بیت اوقتاور.

اون ابکنیچیره: «یتمیدر بوی، اول تمام حالدن توشوب آری» دیگان سوزلردن نرسه آکلیسک؟ یوزم یشینه تولکی ننگ بوی نی سبیلی یتمه گان بولور؟

اون اونویچیره: «اوزاق مختله نوب» دیگان جمله نیندی معنا آکلاتا؟ شونی ایکنجی تورلی سوزلر بله ن نه تیوب بولورمی؟

اون دورنچییره: «آلا آماو خورلغن اوز اوستینه یوکله ب قالا آلیچ» دیگان جمله دن نیندی معنا آکلیسک؟ اوراوب اورلوب ده، ییک کوب سیکرگه لب قاراب ده، یوزملرنی آلا آماغاچ، تولکی نیشله گان و نی حالگه کیلگان بولور؟ (معلم اوزی «آش قازانی» حقتده قسقه چه غنه مادی تحمیل باصاب، معلومات بیروب کیتهر).

اون بیسنیچی ساکرده (*): حصه لق، یا کیدن باشدن آخز، طوتاش اوقوتلوب چیغارلور.

اون آلتیچیره: حصه لفتنگ عمومی مفهومی سویله تلور. طبیعی، لولک معلمنگ سؤالی واسطه سی بله ن، سوکره سؤالسز.

آندره سوک اخلاقی نتیجه نی آهی آکلانو ایچونه،

شونه صنفق قاراب اوسبوره وشیم صورالوره:

یوزملر، نه لله، چنلاب ده پشمه گان بولغانلرمی ایکان؟ لکن، پشمه گان بولسه لر، آلا رغه تولکی ننگ کوزی قزوب، آلارنی اوزوب آلو ایچون، اول قدر آزاب چیگه ر ایدی می؟ آلارنی آشاو ایچون، اول قدر کوچی بتکانچی سیکروب ماتاشور ایدی می سوک؟ آلی بولغاچ، ایندی، تولکی سوکندن نیچون اول یوزم یشلرن (چی - پشمه گانلر...) دیب یامانلاب کیتکان بولور؟ سز، کشیلر ده، بیگره ک اوز ایدده شلرگز آراسنده، تولکی ننگ شول حالینه، شول ایشنه اوخشاغان حاللرنی کورگانگر بارمی؟ مثلاً: بره ر بالا: «مین بو کون کوب درجه آلام» دیب طوروب ده، سبابغن بله آلماسه، شولنقدن معلم آننگ درجه سن

(*): بولای هر بر ساکرده دن بولب صوراو ساکرده لنگ بوقلاب اوطورماولرینه، درسه بر تیگز کوکل قویولرینه یاردم ایته.

صوری باشلار. منه شول کیفیتده بولغانده «تربیه» دن کوتکان
ئره کورلور. اما «سین مونی اشله! مونی اشلهمه!، بو یاخشی،
بو ناچار!» روشنده تلقین ایتولگانده بالاغه تأثیری آز حتی
بتونله ی ده بولماز. قارشوب شونی اوزینه بر اش- یوموش قوشقان
شیکلی تلقین ایتەر. و تربیهده ئره سز قالور.

مدرسه حسینه مآذونلردن: عبدالحمید المسدی

حفظ صحت درسی کیرهك

بزنك مکتبلر مزده مادی و معنوی قصورلقلر طولوب یاتور.
ایك منتظم دیگان مکتبلر مزدهده بر قصورلق بولمی قالمی. مادی
جهتندن بولغان قصورلقلرنی تیکشرونی بایلر اوستینه قالدروب،
بلگانم قدر معنوی جهتندن سویله مکچی بولام.

بزنك مکتبلر مزده اوقولورغه تیوشلی بولغان حفظ صحت
کتابی ئەلی میدانغه چقغانی یوق. دینمز طرفندن فرض قیلانغان
صاقلقنی صاقلاوغه هیچ اعتبار قیلیمیز. تقدیرگه تابشرامزده
اولصورامز. تقدیر یاتنده تدبیر دیگان سوزده بار. تدبیرك نیچوك
بولسه تقدیرك شولای بولاچاغنده شبهه یوق. بو گار ئەلله نیندی
مثاللز ازلره گه حاجت بولماسه کیرهك. بو کونده مسلمانلر باشینه
کیلگان بلا و هلاکتلرنی اویلا ساق کافی بولور.

حفظ صحت قاعدهلرن بلمانو سبیلی آزمی مسلمان و تورك
عائلهلری دینادن یوغالالر. آزغنه آورسهئر اوشکور تورگه دیب
ملانی چاقرالر. ملا افندی اوشکورده، توکره، قاقره، باقره، طوز
صوی بیره، تازیلكه گه میقروبی سیاه ایله یازوب ئەلله نیندی
طلسملر اچرته. مونه شولای ایتوب یاب یاشگنه آزاملر مز وقتسز
دینادن یوغالالر. اولوب کیتکاج: «اوشکور توبده قارادق بولمادی،
تقدیرده شولای یازلغاندر» دیلرده قویهلر والسلام!

افندیلر! هر نرسه ننگ بر سببی بار. «لسکل داء دواء»
دیپ ییغمبرمز بیکارگه آیتا گاندر. ییغمبرده تقدیر مسئله سیننی
بزدن کیم بلمه گاندر. تقدیرگنه دیب اولطور ماغان بلکه هر نرسه ننگ
سببینه کرشکان. یوغوشلی آورولردن صاقلانو بوللرن کورسانکان.
هر آوروغه بر دواء بارلغن آیتکان. شولای بولغاچ بزلر نیک
شول بولنی طوتمایمز؟ ..

خوش، بولور اش بولدی، اوتکان اشکه صلوات. ایندی
افندیلر استقبالی قایغورتیق. دینمز ننگ بر رکنی بولغان حفظ
صحت درسینی موندن صوگ یاش بوونلرغه اوگره تیک. مکتب
پروغراملر نده دین، ملی تاریخ، ادبیات صوگنده صاقلقنی صاقلانو
دیگان حفظ صحت درسی کورنوب طورسون. دین اسلامنگ

یاراندره و یاقن کورسه ته تورغان «محبت» دیب ایتولگان بر جب
بولورغه تیوشلی. عائله ایچنده افرادلر اگر بر برسینه شفقتملی، بر
برسنی سویوچن و یاقن کوروچن، حاجت توشکانده یاردمینه
طیار طوروچان بولسه لر شوندی عائله ایچنده اوسکان بالا الك اول
اوزینک عائله سینه و عائله سینک یاقنلری بولغان کورشیلرینه -
اولداشیلرینه، ملتته محبت ایتەر. شولای محبت ایته تورغاچ ملتن
سویدرته تورغان بر اولرق آنک قاسینک الك نیچکه نقطه سینه کروب
اوپورر و آخرنده ده ملتن سویو آنک طبیعتده مرکوز بولوب
قالور.

سوز مناسبی ایله شونی ده ایتوب اوتودن ضرر بولماز:
بزده بترلورگه تیوشلی بولغان فوق العاده ناچار و ضررلی بر عادت
بار. بزده اوزینک آبریسینک یاخود انسینگ، کورشیلر بولسه
بر برسینگ، بالانک آنا آناسی کوره سناک بولدیسه، حاضر
اوتورگه، اوچکله رگه حتی که بالانی چمتوب آلورغه، اوزه گن
اوزه رگه طوتونالر. منه بو جزئی اهمیتسز گنه نرسه شیکلی کورنسه ده
فن تربیه جهتندن غایت ضررلیدر. الك اول بالانی عائله و محیطته
دشمان یاصی، بالا آلارنی یرتقوچی دیب بلورگه سبب بولا،
ایکنچی بالانی عصبی یاصی، شونک ایچون موندن یک صاقلانورغه
تیوشلی. بو، ۲۰ نجی عصر عصیلق کوب تارالغان و کوب
تارالورغه شرط و بله لرن جامع بولغان بر عصر بولوب آندن
بر آز صاقلانه توشسه کده تامانغه کیلور.

فن تربیه عالمی بالاغه ملیت روحی و ملیت حسی پیرو
طوغروسنده شوشی بر نیچه قاعده نی اساس طوتارغه قوشالار:
(۱) ملی دائرده بولغان هر نرسه نی بالاغه گوزل و یاخشی
کورسه تورگه طرشو یعنی بالا آلارنی مقدس دیب تانیسون!
(۲) بالانی ملی اویونلرغه عادتله ندره، و آندن آکا بر
راحت و برده قزق طاہدرتو.

(۳) بالارنی برگه اویناتو، بریگشتره.
(۴) بالانی یاشلگندن اعتبارا ملی موزیقه غه هوسلندرو.
(۵) ملی ادبیاتدن لذت آلا باشلاوغه اوقو یازوبلودن الوگوک
اوبره تو- یعنی عوام ادبیاتندن: جرلر، مقاللر و تابشماقلر،
حکایهلرنی بالانک کوکلینه سکدرو.

منه شوشی قاعدهلر بالاغه برسی ده: «سین مونی اشله!
مونی اشلهمه! بو ماتور، بو یامسز!» شیکلی سوزلر برله تلقین
ایتلمه سون! کوبسن بالانی تربیه له وچی اوزی اویناب و اویناغان
بولوب، جر بولسه جرالغان بولوب بالانک یاتنده اورالورغه
کیرهك. شوندن صوگ بالا اوزی آکا تقلید ایته باشلار. حتی که
صوکره مینده اوینیم، مینده فلان ایتهم دیب قزقسنوب اوزی

«ایک» بوینده «صائق» اولی هم ده «صاقار» بوینده برنجی، ایکنجی اوقل، تکه صوفغان اوللری ماتور، منبت و محمولدار یرلرگه، ایک، صاقار، اورال نهرلرینک اگ گوزل صحرا و بولونلرینه اوطورغانلر. بو قریه اهالیسنه، یرلرینک بابلغندن، کیگچیلکنندن استفاده ایتوب، ایگنچیلک و زراعتنک متمماتندن بولغان کجه، صارق، صغر کبی حیوانات آصراب بولارنک سوت، مای، قورت، تیری و یوتندن فائده لنه رقی راحتچیلک و بایلق برله کون و حیات کچررگه ممکن. مع التأسف بو اول خلقلرینک کوبره گئی حتی باریسی ده ایشلیکسز و طبیعت طرفندن یرلرگان بایلقنک فائده سینی کورمی فقیر، سفیل و بتون سعادتدن محروم اوله رقی معیشت ایتلر. بولارنک مکتب و مدرسه لری ده بر باد بر حالده در.

عمومیتله کوردیکم، سیر ایتدیکم قریه لرده گئی ابتدائی مکتبلرده اوقوغان بالارنک حاللری قزغانچ بر درجه ده در. بو مکتبلرده دوام ایتکان معصوم بالارنک اکثریمی تریه و تعلیمدن محروم اولدقلری کبی جناب حق و طبیعتنک انسانلرغه هبه ایتکان ضیا و هواسندن ده محروملردر. ضیا کره ز، هوا آلاماز مکتبلرده تخته اوزرنده دائما تز اوستینه اوطوردرغه و حرکت ایتمه سکه محکوم ایتولگانلر. پیغمبرمز امرینه متابعتله علم ابدان تحصیلنک علم ادیان تحصیینه تقدیم ایدلمسی و اصول تریه نک قوانین اجتماعیسی موجبچه حفظ صحت قاعده لری تحینه النووی بر حیات مسئله سی اولدیغی حالده مع الاسف تریه اطفال فن و صنعتی، کوردیکم مکاتب ابتدائیه گه هنوز کره گان. مربی و معلملر طرفندن ده لایق اولدیغی درجه ده آگلاشماغان. حالبوکه بومهم مسئله ایله اربابی جدی صورتده مشغول بولورغه تیوش ایدی. عجبا، یدی سکر باشلرنده گئی معصوم بالارنی یاقتی کره گان، هوا آلامان رطوبتلی حجره لرده کوننده بیش - آلتی ساعت تز اوستی اوطورتوب حرکتدن محروم ایتکان مریلر حقنده یکرمنچی عصر مدنیتنده حفظ الصحة و فن تریه قانونلری آلارنی نی کبی بر اوصاف ایله یاد ایته چکدر؟ اجتماعی آورولر و معنوی خسته لکرمننی تشریح ایتوب بر آن اول تداوی ایتمک خصوصنده هر تورک - تاتارنک وظیفه سیدر.

حسن الله طولونقوچین، «چرگان» .

روح تریه سی

تیو هم سگر سیزولری

انساننک عقلی ترقیسنه یاردم ایتو جهتدن قاراغانده، کورو و ایشتو سیزولرینه ایگ یاقن بولغان سیزو - تیویو (لمس -

عایلگنندن فائده لانیگ. بزنگ دینمز، نی نرسه فائده لی بولسه شونی حلال و نی نرسه ضرری بولسه آنی حرام قیلغان. قر آنده گئی ۶۶۶۶ آیت اچنده اجتماعی، عمرانی، دینی، تاریخی، سیاسی، صحی، فنی، حاصل همه سی بزنگ فائده مزنی سویلی. اما بز تورکر آندن غافلرمز. دین، روحنک آروغی دیب بلمیمز. ظاهر ایله گنه مسلمان بولوب یوریمز. باشل جاپان، اولکان چالما، کرلی کولمک، نجکه مییق، صاوریلی جیتک، اوزون تسبیح، باقر قومغان، ایسکی طاس، مستحب، مباح، مکروه مفسدلر مسلمانلنک شرطی دیمز. مسلمانلق عالمنده دین اسلامنی حقیقی معناسیه آگلاغان ذات، والله اعلم میلیوندن برده و تابلور یا یوق... مینمچه بو کونده یاورولورغه مسلمان بولوغه ایکی گنه کله یتهدر: «الله بر، محمد پیغمبر حق» دیب آیتسه لر تام مسلمان بولورلر ایدی. چونکه بولارده مسلمانلر قیلوغه و مسلمانلر بلوگه تیوشلی بولغان علم هنر همه سی بار. لکن شول ایکی کله نی گنه چن اخلاص ایله آیتدرو قین بولور.

«الحق یعلو ولا یعلی». بزلی، دین اسلام ایله فائده لانا آلماساق ده اول اوزینک علوتنی هیچ وقت یوغالتایدیر. . . . . موبینه آلتوننی کیگزرگان ایله اول آنک قدرن هیچ بلمایدیر. لکن آگ قاراب آلتون اوزینک قیمتنی هیچ یوغالتایدیر. فافهم . صابر جان القورماشی. «آلماتا» .

مکتبلرده تریه و حیات

انقلاب علمی - جهالت و تعصب آغاچنی یقمق، انقلاب اجتماعی ده - انقاض جهالت اوزرینه بنای سعادت قورمقدیر. بر نرسه نی یاصو، واتودن ده مشکل اولدیغندن نسل جدیدنک مهم بر وظیفه ایله مکلف اولدیغنی تقدیر ایتوب آتیه چقلری مبارزه، مجادله میدانلرنده هر احتمالغه قارشو موفق اوله یلو ایچون کیره ک بولغان قوت و معلومات ایله مجهز اولمق لزومنی هر کشتی اعتراف ایتار. بنا علیه تورک - تاتار ملتینک امید استقبالی بولغان بالارنی فن و منطقنک، عقل و حکمتنک قوشدیغنی بر ره و شده تریه و تعلیم ایتو کیره ک. دنیا، وجدانا مجبوری اولغان تحصیل ابتدائی نی تعقیب ایتکان یوز مگرچه تورک بالارینک تریه سی اهمال و حیاتی محو ایتله در. بو سوزمنک طوغری اولدیغنی اثبات ایچون مکتب، مدرسه حقنده غنی مشاهدات و حسابتمنی عرض ایتهم .

بو ییل بر مناسبتله «ویرخورال» طرفلرینه آت برله سیاحت ایتدم. (بارا تورغان یرمزده قریه مزدن ۴۰۰ چاقروم ایدی) یک کوب اوللر کوردیم. بالغز مونده، اورنبورغ کویرناسی

حاصل بولا. (سكرلر سيزووينك تيبو سيزوويندن آيروم ايكانى فنى روشده كوبدن توگل گنه اثبات ايتلگان. آلارنگ بر برندن آيروم ايكانى تيبو سيزووينه مخصوص نيرؤلر بوزولغانده، ياكه سكرلر سيزووينه مخصوص نيرؤلر ضررلانغانده يك آچق بلنلر. مثلا: سكرلر سيزووينه مخصوص نيرؤلرى بوزولغان آورو كشينك تهينه انه باطرغانده اول هيچ بر تورلى اورتو سيزمى؛ اول تيك انه نك تهينه كيلوب تيگان گنه بله).

سكرلر سيزووينك قورالى سكرلر - انسانك همه سوياكلرن قابلاپ آغان ايتى، ايت كيسه كلريدنر. انسانك سكرلرن، يعنى ايت كيسه كلرن طشقى طرفدن تيرى قابلاغان. سكرلر - اورتا بر يري قالفوراق، ايتى باشى اوچلى بولغان (اورچق روشنده گى) سوزلغان جبلدن مركب. سكرلرنى تشكيل ايتوچى شول سوزلغان جب كى واق سكرلر كوبرك وقت سويه كلرگه بر كتلهلر. شولاي ايتوب بر كگان سكرلر بر قسقاروب بر اوزنايوب سويه كلرنى و شونك بلن برگه بتون گوده نى حر كتله ندرلر، ايكسچى تورلى نه يتكهنده. انسانك همه حر كتلى بلن اداره قيلهلر. واق سكرلر - سكر جيلرى - نيرؤلر بلن طوتاشالر. نيرؤلرنك هيچانى (قوزغالووى، روحلانووى) تاثيرى بلن سكرلر قسقاروب، ياكه اوزنايوب، اوزلرى طوتاشقان سويه كلرنى بر برينه ياقايتالر، ياكه يراغايالر؛ ايك آخرده شول حاللرنك بارندن حر كت - قوزغالو حاصل بولا. نيرؤلرنك هر بر سكر جيلرينه آيروم، آيروم تاثير ايتولى سايه سنده غنه، غايت كوب هم غايتده تورلى روشده بولغان عيب حر كتلرنك انسانده بولووى ممكن. انسان ايتده گى سكرلرنك حر كتى يك كوب روشده و يك كوب توره بولوون كوز بلن كورو ايجون كشينك يوزينه قاراو يته. انسانك يوزن - بيتن تشكيل ايتكان سكرلر بر دقيقه ده بر نيچه مك تورلى حر كتله نه آلار. شولاي اوق، طاوش قورالى بولغان بوغاز هم تلنك حر كتى اوزينك تورلبلگى بلن، دقت ايتوچى كشينى عجب گه فالدرماسلق توگل.

بز نك اختيارمز بلن، ياكه خارجى بر سبب بلن هيچانغه كيلگان نيرؤلر تاثيرى سايه سنده سكرلر (موسكولى) قسقاروغه ممكن. شولاي اوق نيرؤلر ياردمندن باشقه ده، مثلا: ايليكترىچستوا تاثيرى بلن هم جسمى حر كتلر (صوغو، باصو كى) دن، ياقيتلىق تاثيرى بلن ده سكرلر قسقارا آلار.

بتون تهنتى كوچ بلن كيروب طورولرده، بر اورلقنى كونه روب طورغانده، صالماق و سيره ك گنه باصوب يورگنده بز آتق سكرلر سيزوون بلمز. هم هر تورلى حر كتلرنى، شه بدن

سيزوويدنر. انسانك بتون تهنتى قابلاپ آغان تيرى - تيبو سيزووينك قوراليدنر. باشده غى هم آرقا سويالگى اچنده گى ميلردن چقان نيرؤلر بز نك تيريمزده طارماقلا نالرده. تيريمزگه تيگان هر بر نرسه نك تاثيرن ميلرمزگه ايلتهلر؛ شونك سو كنده تيبو سيزووى حاصل بولا. قوللر، خصوصا قول بارماقلىرينك اچكى طرفنده غى تيريلرى تيمودن بيگرده تيز اثرلنلر. چونكه قول تيريلرنك اوستى قطرشى بولوب قالقوب قالقوب طورا؛ شول قالقورغه تيگان نرسه نك تاثيرى بوتان يرلرگه تيبودن كوجلرده بولا. ته نك باشقه اورنلرندن - نل اوچى، ايرنك قول اوزنلرى، بورون اوچى، بارماقلىرنك طشقى ياقلىرى هم چيكة تيريلرى يك تيز سيزوچن بولالر. ته نك ايك ناچار سيزه طورغان اورنى آرقادر.

تيبو سيزوون ايكه بوله رگه ممكن: (۱) اوست سيزووى (قاپلىق - يومشاقلىقنى، شومالق - قظرشلقنى، اوتماسلك - اوتكركلرلرلر سيزو كى)، (۲) تيمپيراتورا (جلىلق) سيزووى (اسسليك، جلىلق و صووقلرلر سيزو كى).

يك اوزاق مله كه له نو سايه سنده تيبو سيزوون كالت درجه - سينه قدر ترقى ايتدرو ممكن. مثلا: كاسسيرلر قول تيگرو ايله يالغان كاغد آچقه نى چن كاغد آچقه دن آيرالر. صوقر كشيلىر ايسه تيبو سيزوون كورو سيزووى اورننه استعمال ايتلر. مثلا: آلاز طوتوب قاراو بلن آچقه لرنى آيرالر، يازلغان كاغدى يازلماغاندن آيرا آلار، نلله نيچه يلار كورشمى يورگان طانشلرن، فقط كيوملرندن طوتوب قاراو بلن طانيلر.

تيبو سيزووى كوبرك وقتده سكرلر سيزووى بلن قاطناشا. مثلا: بز بر نرسه نك آورلغن هم بر نرسه نى قول و باشقه اعضا بلن باسقانده، ياكه اتهرگنده بولا طورغان قارشىلقنى سيزگان چاقده تيبو سيزووى بلن سكرلر سيزووى بر برينه قاطناشالر. شولاي اوق بر نه بيرنك روشن (مثلا: آنك يومريلق ياصصيلقلىق و آنده غى قالقولىق هم چوقرلرلرلر) بلو ايجون قوللر بلن باصوب صياغانده ده تيبو بلن سكرلر سيزولرى بر برينه قوشلوب يوريلر. گرچه بو ايتى تورلى سيزو بر برينه كوب وقت قاطناش يورسه لرده، آنلرنى آيروم بلو يك قين توگل. بر نرسه نى تيبو سيزو ايجون، آنى قول بلن ياكه گوده نك باشقه بر اورنى بلن، تيبو سيزووينه مخصوص نيرؤلرنى يتكرو بكنه سيباو يته. اگر بز نرسه نى باصراق سيباساق، آكا نيرؤلردن باشقه سكرلرده قاطناشا؛ بو وقت قاطيراق باصوب سيبالسه، سكرلرده اورتوده حاصل بولو ممكن. ديمك، باصوغه ياكه اتهرگه قارشى بز سكرلرنك غيرت كورسه تولرندن بزده سكرلر سيزووى

کوتاروب قایتویکا کوره یاخشیراق ایدی» دیدی. صوگره آتام ابوبکر مینم خدمتلمنی قیلور ایچون میگا برقل پیاردی. شوندن صوگه مین اوشبو خدمتلمنی قیلودن قورتولدیم». (صحیح البخاری، ج ۶ ص ۱۵۶ صحیح مسلم ص ج ۲).

بو حدیثدن آنه جق درسار اوشبودر:

(۱) شریعت تکلیف ایتمه گان بولسه ده خاتونلرننگ ایرلرینه یاردم قیلوشولری ویورت طشنده غی اشارنی اشله شولری یاخشی اش و حسن معاشرت که سبب بولا طورغان حاللردن بولوب، اوزلری تله سه لر خاتونلرنی شوشندی اشلردن دین منع ایتمیدر. چونکه اگرده موندی خدمتلمن درست بولماسه ایدی رسول الله بو حقه زبیرنی منع ایتمک حتی شول مجلسده ده برر سوز سویله گان بولور ایدی. ۲) خاتونلرننگ بر اوزلری گنه قرلرغه باروب خدمت ایتمک بولورلری شریعت نظرنده ممنوع توگل. چونکه اسماء تقریباً اوچ چاقروم مسافه ده گی یر که باروب یورر بولغان و شونی رسول الله کوروب ده منع ایتمه گان. ۳) خاتونلرننگ آدلانوب بولورلری شرع نظرنده ممنوع توگل ایکن. چونکه دوه که مندرر ایچون رسول الله اسمانی اوزی چاقروب کیتورگان. ۴) اگرده آرغانغی یا که کوتارگان نرسه سی آورلغی معلوم بولغانده اوز اوزلرندن امین بولغان ایرلر اجنبی خاتون بولسه ده آربالرینه اوطورتوب بارولرنده شریعت منع ایتمی ایکن. چونکه اسماء رسول الله غه بالدز بولسه ده محرم قارنداش توگل ایدی. ایرلر آراسینه چاقردی و دوه سینه مندرمکچی بولغان ایدی. خاتونلرنی آدلانوب یورودن منع ایتمک حدیثلمن بولسه بلکه اول بر یومشسز و اشسز یا که مجرد خلق آراسنده تکبرله نوب، غرورلانوب یورویچیلر حقه ده در. موندن باشقه، بخاری برله مسلم کوچرگان حدیثلمن باشقه لرغه کوره آله طونلورغه تیوشلی.

بخاره. یر توگه رهك بولوب هر طرفنده خلق طوررغه و یورر که ممکن، دیلر. بو تقدیرده مکّه مکرمه که تمام قارشی طرفده بولغان مسلمانلر فرض نمازلرنی قایده قاراب اوقیلر؟ میرعطا خواجه بای اوغلی.

سورا: بومسئله، شاید باشکرغه توشمه گاندر. دینی مسئلهلر حقه ده اگرده باش غه توشمه سه و توشوی ده یاقین احتمال بولماسه سلف عالمی سویله شمیلر، صورامیلر و جواب یرمیلر ایدی. لکن اوشبو مسئله حقه ده موندن اوچ دورت یل مقدم: «اوقوچی کشی تله سه قیسی طرف غه قاراب اوقور» دیب بر جواب یرگان ایدک. شول وقتده یر توگه رهك بولسه ده حقیقی توگه رهك توگل ایکنلنگنندن. خط استواده بولغان قارا قارشی ققطه لر آراسنده غی

آقرنلاغان، یا که آقرندن شه به یگان یورشلرنی سیزولرده سکرلر سیزوی سانالا. آط، آربا، ژاگون هم پارا خود اوستلرنده چانمزمده بولا طورغان حرکتلرنک باری ده ایهر چنلک حرکتلری دیب آطالار. مرد عالم محروف.

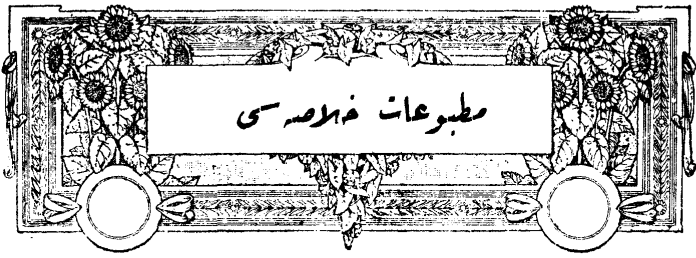

سیمی یولت. قازاق و قرغیزلرننگ خاتونلری، قزلی دوه لر که، آتلرغه آتلانوب یوریلر. مونلر آراسنده بوش عمومی بر عادت بولوب هیچ بر مکروه سانالمیدر. حالبوکه حدیثلمن، خاتون و قزلیلرننگ آتلانوب یورولرینی منع ایتمه در. بو خصوصه بتون عب قرغیزلرننگ قازاقلرننگ عالمی اوستنده بولسه کیرهک. اگرده مونگ یارامی طورغان بر اش ایکنلنگینی سویله سه لر قازاق و قرغیز خاتونلری موندی اشلردن طییلورلر ایدی. قارت خلفه.

سورا: حرمتلو صحابه لردن بولغان اسماء ابوبکر قزی اوز حقه ده اوشبو سوزنی سویلیدر: «مینی زبیر که یردیلر. زبیرلرننگ باری بر آتی ایله یر دوه سی بولوب شوندن باشقه هیچ نرسه سی یوق ایدی. مین آنک آتینی طویدرادر هم ایچره در ایدم، صو چیله گینی تگه در هم قامر باصا در ایدم لکن ایکمک پشرواشینی یاخشی بلمیدر ایدم. مدینه ده گی کورشیلمن بولغان انصار خاتونلری ییک یاخشی خاتونلر ایدی. شونلر کروب ایکمکنی پشرشه لر ایدی. رسول الله حضرتلری مدینه دن سیکر مگ آدوملق یرده بر آز خرما لقی یرگان ایدی. مین شونده باروب، باشمه کوتارگانم حالده جیه وله ب خرما آلوب قایتادر ایدم. خرمانی باشمه کوتاروب آلوب قایتقان بروقتمه، یانده انصاردن بر آز خلق بولغان حالده رسول الله حضرتلرینه اوچرادم. رسول الله مینی تانودی ده یانینه چاقردی. باردم. رسول الله مینی اوز آرتینه آتلاندرر ایچون دوه سینی چو کدردی. بردن ایرلر آراسنده یورودن اویالدم، ایکنچیدن زبیرلرننگ کونچیلگینی خاطر مه کیتوردم. رسول الله مینم اویالوو مینی بلگان صوگه آتلانورغه تکلیف ایتمادی. اوز یوللرینه کیتیلر. اوی که قایتدیغمدن صوگه بو ماجرانی زبیر که سویله دم. زبیر بو اشمنی کیلشدرمادی و: «مینم قاشمده ایرلر آراسنده رسول الله آرتینه آتلانوب بارووک، خرمانی باشیگا

بلسه شونی ادبی یازغان، ادبی لسان قوللانغان دیلر، موگرنی آیه‌سز؛ شوشی سؤالدریمه جواب بیرووگرنی اوتته‌من. صابر جان القورماشی.

شورا: اوشبو مسئله حقنده جواب بیرر ایچون یاشلر مزنگ طوغری ذهنلر نندن و یوکرک قلملر نندن یاردم صورارغہ محتاجلقمز بار. هر وقتده یاردمز که یتشوب طورولری قیلندن شوشی سؤالدرغہ جواب بیرو حقندهده بولشلق قیلورلر دیب امید ایتهمز.

ایل. (بر مسافر اوشبو سوزلرنی یازادر): بخارانگ ماضیسی تاریخ صحیفه لرنده یالطراب طورا. اول ایسکیده عام مرکزی ایدی. آنگ تجارتنی ده شاقطی آغه کیتکان ایدی. چونکه اورتا آسیانگ مرکزنده بولوب تجارت یولی اوستنده ایدی. بر وقتلر اول ئوزینگ شهرتن اورال طاولری، بحر خزر آرقیلی کافکازیا و یاورویاغہ، تورکستان و تاتارستان آرقیلی چین‌گه، ایران آرقیلی عراق و عربستان طرفلرینه، افغانستان آرقیلی هندستانغه قدر تاراتقان ایدی. اما حاضرده اول اوزینگ ایسکی شهرتن یوغالتدی. بیغوش او یاسی بولوب قالدی. حاضر آنگ ماضیسی صاغوب سویله‌رک! بو کونده آنده علم و معارفدن اثر یوق. سوداسن چیتدن کیدگان یهودی، ندره‌من، روس، تاتار و نوغایلر طوتوب طورالر. مونده کیدگان نوغایلر سودا یاغندن - مثلا - یهودیلردن آرتده بولسه لرده بیرلی خلقغه قاراغانده کوب شکر ایتهرک. لکن بولار طرفندن تاگه آلوب سویله‌رک ملی مکتب، کتبخانه و باشقه شونگ کبک مدنی مؤسسهر وجودگه کیتلر، گان. نه یتورسکله بولاردنیاغہ آشاو - اچو ایچون گنه کیدگانلر!

صدا فرغانه. بزنگ عمر کیچره طورغان وطنمز «تورکستان» نك توپراقی مثبت، صوی کوب بولوب مونده‌غی مسلمانلر نك صانی اون میلیونلر قدر بار. لکن علمسز، اتقاقسز و یالقاو بولولری سببندن اوشبو یر صورلندن فائده‌لنه آلایلر و باشقه ملترگه محتاج بولوب طورالر. اش بلماولری سببندن سوداگرلر مز، یورت یرلرنی ده ضائع قیلر. علم ایسته‌مک اسلام قاراونده فضیلت ایکانلگینی هر بر مسلمان بلورگه و شول

مسافده که کوره ایکی قطب آراسنده‌غی مسافه کیمره ک بولولوندن غفلت ایکانمز. شول خطامزنی توزه تورگه فرصت کیدگانلکنی غنیمت بلوب اوشبو سؤال نی مونده درج ایتدک. جوابمز: «آندی کشیلر یا جنوب و یا که شمال جهتینه قاراب اوقورلر» دیمکدن عبارتدر. یر یوزنده بر کشی ایچون دورت طرفنک ده حقیق قبله بولوی صورت طوتمیدر.

اوقا. بر مجلسده قارت حضر تلردن بری معلملرنی یامانلاب کوب سوزلر سویله‌دی و اوشبو عملینه دلیل ایتوب «یعلم صیانتکم شرارکم» دیب بر حدیث اوقودی. قارت حضر تنگ اوز سوزینه نیک زور قیمت قویمی تکلاب اوطورساق ده حدیث، دقتمزنی جلب ایتدی. شول حدیث درستمی توگلمی ایکان دیب اوز آرمزده سویله‌شدک لکن هیچ برمزده مراجعت ایتارک کتاپ بولمادی و صوراب جواب ایشورلک کشی ده اوچرامادی. آخرنده بز «شورا» غه عرض قیلورغہ قرار بیردک. کتابلرغہ حواله ایتمی گنه شوشی حقده بر جواب یازاسون ایدی. امضامنی قویودن مانع بولغان عذرمنی آبروم کاغده یازدم. مستعار امضا قویارغہ قوشوومنی بهانه قیلوب جوابسز قالدرماسه گز ایدی.

شورا: موضوع حدیثلر حقنده سوز سویله‌وجی عالملر. «یعلم صیانتکم شرارکم» حدیثی اصلسز، دیلر. حتی مونی «حدیث» ایتوب یالغانلاوچینگ کم ایکانلگینی ده بله‌لر. گویا سعد بن طریف اسملی بر کیمسه نك اوغلی، آتاسینه قایتوب معلمدن شکایت ایتکان و «مینی قینادی» دیب یغلاغان. سعد بن طریف شوشی بالاسینی قزغانووی سببلی بتون معلملرنی خلق کوزندن توشرر ایچون یوقاریده‌غی عبارتتی «حدیث» ایتوب آداغان بولادر. مذکور سعدنی حافظ ذهبی ده «میزان الاعتدال» ده تزکیه قیلمیدر.

آلمات. ادبی لسان قایسی ده ادبسز لسان نیندی بولا؟ اگرده بر تورک بالاسی فارسی، عربی، روسی لغتلر قوللانمی غنه صاف تورکجه یازسه، شول ادبی بولا آلامی، یوقسه ادبی بولور ایچون باشقه لردن آلوب قوشارغہ تیوشلمی؟ اگرده ادبی لسان دیب عربی، فارسی قوشولوب سویله‌نگان و یازلغان لسان بولسه، هر ملتک اوزینه مخصوص ادبیاتی بار. بزم تورکجه‌دهده ادبیاتمز کیف، «مکتبلرده بالارغہ اوز ادبیاتمزنی اوقوتیق» دیب کوچله‌نوده نی خاصیت قالا؟.. خلق آ گلی طورغان تلده یازسه ادبسز دیلر. خلق آ گلامی طورغان تلده یازسه، یازغان کشی اوزیگنه

يول غه كررگه تيوشلي ايدى .

الموسوعات . الله تعالى قاشنده انسانلرنگ جواب آستنده قالولرى . اوزلرينه هبه ايتولگان فكرلرى ، عقللرى هم ده نفوذ و اعتبارلرى نسبتنده در . اوشبو سبب ايچون الله دن الك قورقوچى كشيلى پيغمبرلر ايدى . مونلر ، اوزلرينگ وحى برله ممتاز بولولرى سببلى جوابلرى ده الوغ بولاجغنى فكر ايتوب قورقغان بولسه لر كيردهك . پيغمبرلر سوگنده زور جواب آستنده قالوچيلر خليفه لر ، آندن سوگنده عالملر و اوز درجه لرينه كوره تورهلر و اعتبار هم نفوذ ايهلرى بولور . اوشبونك ايچون بولسه كيرهك حضرت عمر « فرات يلاغه سى بوينده تلف بولغان بر دوه ايچون اوزمنى مسئول ديب اعتقاد قيلهلم » ديمشدر . حالبوكه حضرت عمر طوراً طوران « مدينه » برله « فرات » آراسى شول وقتلرده بر آيلق يول ايدى . عالملر ، پيغمبرلرنگ وارثلرى بولسه ، پيغمبرلردن ميراث بولوب ير صو . يورت و اسباب و باشقه دنيوى نرسه لر توگل بلهكه دينى علملر ، آدملرنى ارشاد قيلو . دين قاعده لريني اوگره تو حسن خالق كبك معنوى و روحانى بايلق لرغنه قالدى . « عالملر مسئول » ديگان سوزمزدن بزنگ مقصودمىز . دينى عالملرگنه توگل بلهكه كيرهك دينى و كيرهك دنيوى بولسون عالملرنگ هر برى اوزلرينگ علملرى . نفوذ و اعتبارلرى نسبتنده جواب آستنده قالاچقلردر . بو كو فزده اسلام ملتى بيك توبان درجه كه توشدى . باشقه خلقلر قاشنده قدر حرمتلرى ، شان و شرفلرى قالمادى . بلهكه هر تورلى زبون قوملرگه مثال بولوب يوريلر . دنياده هر تورلى ملتلرگه بلالر ، قضاير كيه ، فقيرلك و جهالت كبك ذلت و رزالتلرنى كوروب اوتكارلر ، بو ايسه ملتلر باشنده نوبت برله يورى . لكن باشقه لر اوزلرينگ توبان درجه لرگه توشولريني و اوزلرى بولغان حالنك زبونلگيني ، توبانلگيني بله لر و شونك ايچون كيمسونه لر و عزت كسب ايتو چاره لرينه كره لر ايدى . اما مسلمانلر ايسه كو كدن آتوب توشكان تاش مثالنده هلاكت چوقرينه و انقراض جهنمينه آتوب يوز توبان توشوب بارلر ، لكن شوشى حالنى باميلر و سيزمير . مونه اميدسزلك اورنى شوشى نقطه در . مسلمانلرنگ بو درجه ده قورقنچلى صورنده توبان كيتولرى و شونك دهشتلى اش بولونى به الماولرى ايچون كيملر مسئول بولاجقلردر؟ رسول الله حضرتلارى مسئول ديب حتى كوگل كه كيترگه ده حقمز يوق . چونكه اول اوزينه يوكله نگان خدمتلرنى تمام باشقاردى ، شوشى بولده چيتلر توگل حتى اوزينگ الك ياقين قارنداشلر نندن ده شنتلر ايشتى و جفار كوردى . آرمى تلمى ، كوگلىنى قايتارمى و روحينى توشرمى . طرشووى سببندن اسلام دينى بتون اطراف غه تارالدى ، امتلرى

آداشماسونلر ايچون قرآن برله سنتينى قالدروب كيتدى . خليفه . لرننگ « راشدون » برله صفتلانون بوزوچيلريني ده « مسئوللر » ديزگه حقمز يوق . چونكه مونلر رسول الله بولنده دوام ايتديلر ، بتون ايشكلرى اوز قوللرينه كرگان دنياغه آدانماديلر ، اوزلرينگ رعيتلرينگ طنچقلاريني ، توزوكلهكلريني اوزلر نندن آله طوتديلر ، حضرت عمر بر موسمده : « نيندى گنه بر آدم ، توزه لر دن جبر كورسه . اول كشى اوستنده مينم خليفه لك حقم يوق » ديب حسابسز كوب جماعت كه اعلام قيلغان ايدى . « راشدون » بولو برله امتياز كسب ايتمه گان خليفه لر آراسنده ياخشيلارده ، ياخشى توگلارده بولدى . شولاي بولسه ده مونلر عموماً اسلام غه خدمت ايتديلر . كوب وقتده عموم مصلحتلرينى رعايت قيلديلر . مونلردن سوگ هر نرسه دن الك شخصى منفعتلرينى قايعر توچى توردلر و عالملر ظاهر بولدى . مونلر خلقدن ييگردهك اوزلرى ايچون فائده لى بولغان آدملرنى آله طوتديلر و اوشبو واسطه برله خلقلرنگ ماللرينى اولارغه كرشديلر . اوشبو سيدين ملتنگ اخلاقى بوزولدى ، آرالرنده سفاهت شايع بولدى . دشمنلق و حسد كيمى معنوى خسته لكار وبا ميقروبى قيلندن آرالرنده تارالوب هر برينه اثر ايتدى . اسلام تورهلرينگ بوزوقلرلرينى كوررگه تيوشلى بولغان عالملر ، شول تورهلرينگ ماللرينه . انعام و احسانلرينه ساتوللرى سببلى هيچ نرسه نى كورماز بولديلر . سلف عالملرى بتون اسلام دنيا سينه نظارت ايتوب طوردقلرى حالده آلردن سوگ كيلگان عالملر آرقلىنى بوي غه بولسون صالماديلر ، سلفلرنگ يوللرينى رهبر ايتوب طوقاديلر ، حتى برنجى وظيفه لرى دين نشر ايتمك و علم اوگره تمك بولغانى حالده اوشبو وظيفه لرلرينى ده مهمل طوتديلر ، وجدانلرى معذب بولمادى . ايندى حاضرنده شوندى بر وقت كيلدى آرالردن برى چيقوبده مجوسيك عادنلرينى قويارغنه . سلف يوليني احيا قيلورغنه . اسلامنى وهم و خرافاتلر برله بوتاب يورتمازگه دعوت قيله باشلاسه آنى ناداناق برله سوگه لر ، اكرده شول عملنده دوام ايتسه زنديقلىق و كافرلگى برله حكم ايتلر . اوشبو حكمت ايچون بو كون مسلمانلر حقيقى مرشدلردن محروم قالدى . كاپيتانى بولماغان كويمه مثالنده بو كون اسلام دنيا سى ، ياشين اورنده توبان كيتوب اوطورا . اكرده الله صاقلاماسه كونلرنگ برنده اوشبو اسلام هيتتى يارلور و شارتلار ، مونبه شبهه ايتمازگه تيوشلى . دخى تكارر آيتمز : « بو اشده كيملر مسئول ؟ .. » موننگ جوابى ايسه « علملرى ، فكرلرى ، عقللرى نسبتنده عالملر مسئول » ديمكدن عبارتدر . اى علملر كرام ! اكرده مقصودگر الله رضالغينى تابو بولسه سز هر بر سوزگه قارشى كوساك كوتاروب چيقماكر ، انسانلرنى اكفار قيلورغنه آشقمه كر ! بلوكر كه سزده اكفار قيلو

تیو شد. (م. قوطویف اسملی بر ذات بخارا خلقی حقندہ اوشبو روشدہ معلومات بیرددر): بخارا خلقی، اوزلرینگ عادتلی بونینچه رمضان بونینچه تونلرنی «بازارشب» ده اوتکار دیلر. «بازارشب» ده بیتجه بیتوب، شول بیتجهلر مفتونیتی بلهن دنیا یا گھراتوب چقرش، ایسرتکچ و باشقه هر توری فحش بولا. بو ییل «بازارشب» یاده غی قدر قزو بولمادی. شولای ده اهلینگ بتون تونلری شونده اوتدی. کوندزلرن کون بوی یقولادیلر. شونلقدن بر آی قدر وقت، مسلمان تجارت خانلری طوقتالوب طور دیلر. بو آیدہ توگولگان آقچه - مال بارده یهودی و ارمن قولینہ کردی. آلاز عادتدن ارتق سودا و فایده ایتدیلر. تورکستانده غی یهودی و ارمن خلقلری بو آیدہ عادی سودا - تجارت بلهنگنه قالمیلر. ایسرتکچ، فحش یورطلری، سیرک، کینیا توغراف و باشقه شونک کبی اورنلر آچوب مسلمانلرنگ آقچهلرن کسهلرینه طورتورلر. مونه شول آیلر و کیچهلر نمره سیدرکه حاضر مسلمان بایلری یلدن یل میدانن یوغالوب آلاز اورنینه بر تین آقچه سز کیدگان یهودی و ارمن خلقلری میلیونر صاحبی بوللر. سوکغی یلارده بخارا و تورکستانده مسلمان سوداگرلری آراسنده بانقروتلق غایت کوبه بدی. بو بانقروتلقلر حاضرگه بونلرنگ سودا و تجارتده رقابت ایتهلرک علملری بولماغاندن توگل. اولده بولور، فقط اول آلدراق بولور ئلی. حاضر ایسه یالغز فحش و اش طاشلاب آقچه اسراف قیلودن کیلهدر. تورکستانده بایلق بته. بایلق بلهن برگه خلقنگ سلامتک و طازالغی ده بته. ایکنچی عبارت بلهن ایتکانده خلق بر یاقدن فقیرلنه ایکنچی یاقدن چری. فحش آرقاسنده حاضر «بخارا» خلقینگ یوزدن اوطوزی یغوشلی، توری مدھش آورولر بلهن مبتلا. تورکستان خلقنده آورو آلو بلهن دوقتورغہ کورنو یوق. کورنسهده تیوشلی اهمیت بیرلمی. شونلقدن بر ئله ککان آورو بتون عائله سینی بوی. حاضر «بخارا» ده ایگ کوکلسز بر حال مونه شول آورولرنگ هیچ ممانعتسز طارالویدر. یاگی مکتبلر آچیلوب بالارنی یاشدن اصول بلهن تریه ایتولمگان وقتده بواشلرنگ ضرری تیوشنچه آکلاشلما یا حق، خلق یلدن یل شول آورو و فحش گه مبتلا بولوب نهایت منقرض بولاچقدر.

عبرتلی سوزلر.

دوستلقتی، سویله می گنه بلدرر ایچون یوز توری یول بار.

عاجزلرنگ قوراللری زارلانودر.

حق یوق. هر بر ایشکان سوزنی اوز بلو و کز یا که موندن دورت پیشیوز یلغی غنه عالملر سوزلری ایله گنه اولچمه کز! اسلام دینده بولغان اولچه و. قرآن برله حدیث گنه بولوب مونک اوچونچیسسی یوق. صریح صورتده قرآن و حدیث گه خلاف بولماغان سوزنی خطاغه نسبت بیررگه هیچ کیمنگ حق یوقدر. اگرده یوق بار نرسهلر برله شغلنو، غیبت و سو ظندن لذتله نو اورنینه امتتک صلاحینه سعی ایتسه کز و فعللر کز برله اوز کز کوچرگچ بولسه کز، عالی اشلرگه کرشسه کز امتتک توزه نووی ممکن. نی قدر تدنی ده بولسهده امتده حیات اثری بار. تمام جانی چیقمازدن مقدم چاره سینی کور کز! الله تعالی سوزلرنگ یاخشیسینی قبول ایتارگه یورمشدر. انشاء الله بو سوز، سوزلرنگ یاخشیسسی بولور. اگرده سز، همیشه شخصی اشلر برله شغللنسه کز، حسد و انتقام کبی بوزوق خلقلردن باشقه نرسه برله بولوشماسه کز، اسلام دینی و مسلمانلر ایچون سزنگ کیره گز یوق، شول خدمتی باشقارر ایچون الله تعالی سزدن باشقه ایکنچی بر هیث یبارر. آنک خزینہ سی کیگ، سز گنه توگل بلکه سزدن باشقه ده کوب.

وقت. عبدالرسول زین العابدینوف «دوستلردن صاقلانورغہ کیردک» اسملی مقاله سنده اوشبو روشدہ سوز سویایدر: سوک و قتلرده سودا ره وشی آشنوب کتدی. خلقنگ قولنده صاف آقچه بولمی، بورچقه آلا و بورچقه صانا. آقچه اورنینه قولدن قولغه ویکسل یوری. بانق واسطه چیلای قیله. بانق ایله اش ایتو بعضا سوداگرلر ایچون بیک یاخشی و آساتلق بولسهده بعضا زور زیانلری ده تیوب قویادر. باخصوص «دروژسکی ویکسل» آتالغان و دوستلر آراسنده یوروگان ویکسللر مسلمان آغای اینلرن بیک هلاک ایتلر. حاضر بزده سوداگرلر - طبیعی آرالی یاخشی و بر برینه اشانغان سوداگرلر - بورچ توله و قتلرنده آقچه طابوب اشلرن جابلاب یبارو ایچون بر برینه ویکسل بیریشهلر و آنلرنی بانقراغہ طابشروب آقچه غه ئه یله ندرلر. هر کم اوزینگ بوروچی ایچون اوزی مسئولدر. بورچقه آقچه یا مال آلسه تله سه قایدن طابسونده توله سون، توله مه سه جزاسن کورسون. حالبوکه دوستلق ویکسللری کوبسنجه عیبسز یقتی هلاک ایتهلر. چونکه دوستلردن بر بری اوز مدتده ویکسلن توله ب آلماسه آنی توله و عیبسز یاقغه یوکلہ تله، شولای ایتوب عیبسز بر کشی، دوستینگ گناه و جزاسن ده اوز اوستینه کوتاره در. مونه سوک یلارده بزنگ آرامزده نی قدر آتاقلی و صومالی کشیلر دوستلرینه اشانوب شوندی ویکسللر یرو آرقاسنده هلاک بولدیلر. شونک ایچون دوستلق ویکسللرن اوت قضا سندن یامان صانا ب آندن صاقلانو

مطرح

ایسده یوق وقتده اوچراشو

(بولماغان حکایت دیب اوقووکرنی اوتنم)

۱

قوناق یگیت زالغه کیلوب کرگان مینونده زالنی حیشدروب و هر بر اشینی بتروب، آسراو خاتون زالدن چیقوب کیله در ایدی. خاتون، ایشکینی طشغه تابا ایتکان وقتنگ تمام اوزنده یوسف اقدی (قوناق یگیتنگ اسمی) زال ایشکینی اوزینه تاباطشغه نارتقان ایدی. ایکی کوچ برغه جیولغانلقدن ایشک بیک ییکل آچلدی. خاتون آلهه آوشقان حالده، یگیتده آرتقه کیتدی. یوقسه ایکیسی قارا قارشو کیله چکلر، یوزلری بوزگه بهرله چک ایدی. ایر برله خاتون بر برینی کوروب بر آز آبدراشوب بر برینه قارا شوب طوردیلهر و تللرینی یوروته آلمادقلرندن جانسز نرسه مثالنده کوزگه کوز بولغان حالده قاتوب قالدیلر. ایکی اوچ مینوت قدر وقتدن صولت: — سبحان الله!.. یوقسه توشمی کوردم!.. سین هاجر توگلمی صولت!.. زنهاریت!.. مینی تانیسکمی؟ چن سین هاجر! — درست، مین هاجر اوزمنی نیچوک تانیسام، سینی شولای تانیم. هر بر سوزک ترتیبی برله خاطرمده، اک صولت سوزک «مینی اونومه!» دیگان سوزک ایدی.

— درست، تانیسن، لکن مینی اونوتدک توگلمی؟..

— یوق اونوقادم، اولگانچهده اونوتام.

— موندهنی اشلوب وقایچاندن برلی طوراسک؟ ایرک حسین فایده؟ — بو یورتغه کروومه ایندی آلتی آی بولادر، مین ایندی خدمتچی خاتون بولدم، مونلرغه یالغه کردم، حسین ایندی مینم یرم توگل، مینم ایرم یوق، یالغوزم غنه طول خاتون بولوب یوریم. — عجب!.. حسین اولدیمینی؟

— اولمگان ایدی، ایندی مین آنی بلمیم، اول مینی آیردی.

— «آیردی» دیسنمی؟ سزنگ ایچون کولکسزاش بولغان،

باشیگا زور قایغو توشکان ایکان، نی ایچون آیردی؟

— آگار بارووم ایچون شادلانماغان ایدم، آبروب یازوروی

ایچون قایغرمادم. بواش کولکسزده، قایغوده توگل بلکه کوز

یاشرم برله قیلغان دعالرمنک میشیدر. آبرووی ایچون شادلاندم.

اما، نی ایچون آیردی؟ آینسنی بلمیم. بیرگان وقتدهده، یبار. گاندهده بزدن رضالق صورامیلر. ییلگولی ایندی عیبلی و بولدقسز خاتون بولغانم. یاخشی خاتون آلوب راحت طوراسی کیلگان بولور. — صولت، ایندی سوزنی فایدن باشلیغز؟ بزگه بیک ایرکنله ب سوبله شرگه تیوشلی.

— سوزمن شونده تمام بولدی، میگا یول برسک تیزرک کیتار ایدم، خدمتچی خاتوننگ حرمتلی بر قوناق برله سوبله شوب طورووی کیلشماز، خواجه لردن یاخشی توگل. آبصطای ساماور قویارغه قوشقان ایدی. زنهاریت میگا یول ببار!

— اول نیندی سوز؟ مینم، سینی اختیارم برله یبارو احتمال یوق، بو یرده مین اوزم خواجه! حاضر آبصطاینگ اوزینه خچقرا من، اوزی کیلور، اوزاق سوبله شه سگ کیلماسه مین سوزنی قسقه طوتارمن. میگا کیله سگمی؟ حاضر جواب ببار! سوزگنی کوتوب طورام.

— سزگه یالچی خاتون کیره کنی؟ مینی خدمت گه یاللامچی بولاسزمی؟ — اویناما هاجر! اوزمه نکاحلانونر ایچون صوریم، شونی بله طوروب، بلمگانکه صالحاسن، اوینار وقتلر، نصیب بولسه آلهه، حاضرنده چن سوبله! سوزنی جیت گه بورغالاما!

— «چن سوبله!» دیماسه لرده مین هر وقت چن سوبلیم. باشمدن اوتکان فاجعه لرنگ هر بری چن سوبله ووم سیندن بولدی ایسه ده مین همیشه ده چن سوبلیم، «چن» لقدن آیرلیم. — همیشه میگا جواب بیرمادک؟

— «چن سوبله» دیگان ایدک، شوگا قارشو «هر وقت چن سوبلیم» دیدم، شوشی سوز جواب توگلمنی؟ مینی طوته اکر ایندی، یبارگز، اشم کوب!

— زنهاریت شایارمه هاجر! حاضر عقد نکاح قیله مزمی؟ شوگا قارشو بر سوز آیت!

— مین سزگه ایش توگل، کیمدن گنه صوراسه کزده سزگه قز بیرلر، مونه دیگان قزلر جان تئلی برله رضا بولوب سزگه کیلورلر، سزنگ صوراوکرنی و تکلیفکرنی غنیمت بلورلر، سز اوزگز هم اوز یاقینلر کزغه ایش بولورلق کشیلرنی قارا کز!

— مین سیندن عقل صورامیم، خاتون آلو حقتده کیگاشده ایتیم، اوزگنی صوریم، «مین رضامن!» دیگن ده آرامزده غی اش شوننگ برله بتار. یوقسه میندن ده قورقاسکمی.

— بتون دنیا کشیلرندن قورقغاندهده سزدن قورفام، سزنگ شفقتلی و یاخشی کولگی کشی ایکانلکگر معلوم. باشقلر قورقسه ار البته سزگه صغور ایدم. اوزگز «چن سوبله!» دیدیکرده شوننگ ایچون اوزم «چن» دیب بلگان نرسه نی سربله دم. یوقسه سزگه

آدمنگ يانلرینه كيلوب يتدی . ايکي شوله ني کوروي برله قزاردی .
آغاردی ، کوگرده دی ، کوله رگده اورشورغده بلمادی ، نهایت :
- بو نی اش ؟ بو نی اش ؟ . . . دیدی .

- آبصطای ! سيکر يلدن ييرلي يوغالتوب يورگان هاجرمني
اوچراتدم . لکن بای قزی بولوب يورگان وقتده غي هاجر ،
طول خاتون يولغاتدن صوگ بوکون ميگا كيلورگه رضا بولمی ، يالئوب
يالواروومه فولاق صالحی ، اگرده ميني طوغان ايتسهگ ، مينم
کشي بولووم سينگ ايچون مطلوب بولسه زنهار شوشيني کوندر ،
ميگا كيلورگه رضا قيل ، اول سينگ سوزگني يرگه صالحماز .

- اويله غيم ديب يوريدر ايدنگ ، ايندی اويله نو فکري قايدن توشدی ؟
- مين هاجرني تاچاغانم و تابودن ده اميدمني اوزگانم
ايچون گنه اويله غه زگه قرار بيرگان ايدم . آندن باشقنه ني آلميم .
اول بولماسه ايندی مين عقلدن يازام ، يوغلام ، بتم ، زنهار طوغانم
بولسهگ ياردم ايت . . . هاجرني رضا قيل ! . . .

- توقتا گز ئلي ! سين يوسف ايجه سن ! انکاي برله ميني
کوب زماندن ييرلي بو اشک ايچون حسرتله ندره سن ، يغلانسن ،
ني قدر نصيحت ايتوب قارادق طگللاميسن ، يابلغک تلف بولا ،
مالکنني قوش قورت ، اوصال اونتاغايير ارم ايتلر ، کوچرک برله
ايچوب يوريسن ايکان . مونگ خورلق ايکانلگيني بلميسگمني ؟ . . .
ياخشي خاتون ، ني قدر فقير بولسه ده ايسروک برله يولدش بولورغه
رضا بولماز . هاجر سيگا شونگ ايچون بارماز ، اول عقللي خاتون ،
ايسروک گه خاتون بولورغه قزغانچ . هاجر ! بو مينم طوغانم ،
ميگا بيک عزتلي کشي ، شولای بولسه ده ناچار خلق بار ، ايسر تکچ
ايجه ، شونگ ايچون آگار خاتون بولما ! سين هاجر اوزگنگده
ناچار عادتک بار ، کشي گه قاتشيميسن ، قرغی کبک چيتمه يوريسن ،
سويله شميسن ، کشي ياراتميسن ، کيونميسن ، ياخشي کولمه گک بار
بولا طوروب قرق ياماولی کولمهگ کييوب کرگنسن ، اويوغک
تيشک ، قالوشگ چالیش ! . . . ايسروک اير همده اوز اوست باشيني
قارامي طورغان خاتونني مين اوزمه طوغان ايتسهم کيلمی . يوقسه
سز ايکيگنده بيک ياخشي کشير . سين يوسف ! ايچهر ايچون
توگل ، بلکه مال تابار وکسب قيلور همده خلق غه ، ملت گه خدمت
ايتار ايچون ياراتلغان بر آدم . قايسى کشي گه ايچوب و ايسروب
يورو کيشه ، اما سيگا هيچ ده اوخشامي . سين هاجر شوندي
تريه لي ، ياخشي خلقلی و عقللي بولغانلغک ايچون شول انکاي
يورتده خواجه غنه بولوب طورورغه تيوشلي کشي ، لکن لئمه
سلهمه يورووگني ، کشيدن ييزووگني ياراتيم .

- هي آبصطای ! . . . اگرده مينم ايچووم گنه بو اش گه مانع
بولسه ، هاجر ميگا خاتون بولورغه رضالق بيرگان ساعتدن باشلاب

عقل اوگره تورگه ، کيکاش بيررگه حقم يوق ايکانلگيني بلم . به
ايندی کيتام ، بيک اوزاق بولدی ! .

- « الله نصيب ايتوب دنياده ، آخرتده ده برگه بولسه ق
ايدی » ديب تلدير ايدنگ ، حاضرنده ايکي مينوت غه ده توزميسنگ ،
کيتهرگه طوراسن . اوزک ميگا كيلورگه وعده بيرگان ايدنگ .
« وعده بورچ » ديلر . حاضرده ميگا كيلورگه رضا بولووگني
ايته آلميسن . مينم ايندی خاتونم اولگان گه ايکي يل بولدی ،
اگرده سين کيلمسهگ عزم بارنچه خاتون آلميم ، سيني هيچ براونوتميم ! .
- سزگه باررغه وعده بيرگان بولسه اول وقتده ۱۸ ياشلک
قز ايدم . مشهور و حرمتلي بر عائله ننگ بالاسی ايدم ، سوت
اوستنده گي قايماق کبک وقتم ايدی . نعمت گه چومغان ايدم ، سزگه
ايش و تیکدش ايدم . اول وقتلر ايندی توشده کورگان خيال غنه
بولوب قالديلر . حاضرنده مين اوستی باشی آلمانا بر فقير من ،
خدمتچي خاتون بولوب يوريم ، ايلق حقم اوچ صوم . سز اولگي
خيالگرغه ايه روب سوز سويلسز بوغای ، صوگندن بو خيالگرزدن
آينورسز ، اوز طوغروگرده « برخوليان و ايسر کدن قالغان ، قين
سببلی سويه کاري صنوب تلری کوگروب بتکان بر تاشلاندى طول
خاتون آدی » ديگان سوزني ايشته سز اوکته باشلارسز ، کوکلکز
جراحتله نور ، اوشه ننگانلکم سببلی مين ده احتمال حرمتکزني يرينه
کيتوره آلمان ، بلکه خدمتگرده کيمچيلک قيبوب خاطرکزني
قالدردمن . شوندي کونلرني کورگانچي سزنگ محبتکزني عزيز
بر يادکار قيبوب کوکلمه صاقلاب يورووم ياخشيراق ، سزگه خاتون
بولغانده ايسکی محبتي صاقلومدن اميتک بولماغانی حالده يالچي
خاتون بولوب يوروگانمده مذکور محبتک صاقلانوي قطعيدر .
مينم ايچون صوگنيسی آرتق . ياراتقانلم ايچون سزگه خاتون
بولا آلميم ، سزني اوزمندن قزغانم ، مين عيبلي کشي بولغانلغمدن
سزگه موافق توگلگمن . « سيني هيچ بر اونوتميم » ديدکز ،
مونگ برله ميني الك الوغ التفاتگرغه غرق ايتدکز ، خوش مين
کيتدم الوداع ! .

II

هاجر ، ني قدر کيتارگه طربشسه ده کيته آلمی ايدی . يوسف
قولنده بولغان قوليني تارتا آلمی بلکه مقناطيس غه ياشقان اينه
قيلندن قوللری بر برينه ياشقان حالده طورالر ، طوغروسی ده بو
ايکي آدمنگ کوکللری بر برينه نق باغلانغانلغدن قوللاری احقنا
آلميلر ، مونده ايسه اوزلرينکده اختيارلری يوق ايدی .
هاجرنگ تمام « خوش مين کيتدم الوداع ! . » ديب
قوليني تارتا آلمی و آياغيني آلورغه کوچي يتي طورغان بر
وقتده خواجه خاتون كيلوب چيقدی و بر نرسه کورميچه بو ايکي

ادبیات

قبرستانده غی فکرلرم

(ژوکوفسکیدن)

قارانغو توشدی. قارانغولوق غه اورانغان سکونت عظمتلی اولارق جبرنی قابلادی، بتون اطراف سرلی بر طنلق اچنده قالدی. حسرتیلرننگ صحبتده شی بولغان آی، یراقده غی طاوول آرتدن، آقرنغه اوزینک آق یوزن کورسه ته باشلادی؛ اول، طاوولنک چاقا طاشی شیکلی کورنگان تپه نرن یواشقنه یاقتیسی برله کموشندره. آنک نوری یوقومسراب طورغان اورمانغه ده کره؛ طن توتنک کولگه لری، قارانغولوق سوروملری، اورمانتک قویلغنده آداشوب یوریلر.

صارغات بولوطلر، آی نک متفکر یوزن قابیلر. آنک صاین اول یاغملی، آنک صاین جاذبه لی. آنک، یوقا بولوطلر آرقلی سپره کلنگان یومشاقنه نوری، بولوننی یاقترتا.

مونده، اولم یورطنده (قبرستانده)، طنچلق دالاسنده، اوزینک نوزه گنده راحتده باطوچیلرنی یاشرگان، قبر اوستینه، اول آصل نورلرن چاچا و خوش ایس ایله صولاغان یازنک یاش سوروملری ایله قوشلا هم چرگنلرنی جانلاندرر اوچون قبر طاشلری آرقلی ده اوتکمکچی بولا.

توتنک اورطالغن بلدروب ساعت صوغا. بو اولم ساعتی؛ آی ده اوز یولینک یارطیلغنده؛ اول مینم باشم طوغرسندوق؛ آنک یاقتیغی قبرستان یاتمه غی جیمرلنگان عبادتخانه ننگ طار ترزه سینه بهرلوب ره شه تکه سینک شه وه لسی چوقرغه توشه.

مین، جیرده یاطقان، بر بوره نه که طایاندیغم حالده تیره یاغیمه قاریم - هر نرسه طن - کوملگانلر، اویانماسلق یوقی ایله یوقیلر. بو یوقلق داهیسی، آق کیومگه تورولگان، باشن صالدرغان حالده، قبر طاشلری آراسنده اوطورا هم آی آستنده غی هر نرسه نک قابیلگندن، ضعیفلگندن زارلانوب اگغراشه.

آلار، جیر آستنده غیلر، یوقیلر. ئیو آلار یوقیلر هم کم اویاطور ایکان آلارنی؟ قارانغولوق ایله قابلانغان طبیعت یوقومسری؛ هر نرسه طن؛ طبیعتک بو موکلی طنلغن بوزا طورغان بوگنه طاوشده ایشتملی. هر نرسه طن. حیاتسز یلغه، آقرنغه، طاشلر بوینچه صوزلوب آغا؛ صاندوغاچ، اوزینک هر یرنی یا کغراتوب صایراوندن، کوبدن طوقتادی، هر نرسه طن... تاک یاقلاشا، یراقده غی طاوول آرتدن تاکنک یاقتیغی بولونغه

مین آنی تاشلیم، عهد بولسون ایچمهم، تامچیسنی آوزمه آلام. شوشی سوزم صوگ هم قطعی سوزا؛ تولنگان ساعتده قدر شوشی سوزمده (الله تله سه) طوررمین!.. ایچوگه مین اوز اختیارم برله توگل، بلکه شول هاجر اوی برله صابشدم. اول خسته لکننگ دواسی شوشی هاجردر. سوزمه اشان! سوزمده طوراچاغیمه مونه هاجر کفیل بولور.

- آبصطای! یوسف اول بیک وفالی، سوزینه خواجه کشی، وعده سنده طور وونده شبهه یوق. ایندی اوز طورمده ده برگنه سوز آیتیم: یالچی خاتونلر قلمه سلهمه یوررگه مجبور بولالر، مونه ئلی بر خیرچی خاتون غه ده بر یاخشی کیوملی کشینک کوزی توشدی. اوزی کیتمی، کشینی یارمی، سز نک آلدگرده باتلی بولدم... - یه ایندی یبارمه سه یبارمه سون! آگار باررغه رضا بول. سینک آرقا گده ایچوننی تاشلار دیب امید ایشم. اگرده شول اش بولسه سین بز نک عائله مز ایچون بیک برکاتلی بر خانون بولورسن. انکای برله مین بیک شادانور ایدک. رضا بول هاجر! حاضر اوزم طوی یاصاب یرهم، الله تله سه ایکیگرده بختلی بولورسز!... یاریمی؟ رضا بولدگمی؟...

- رضا بولدم!...
- مونه رحمت!... بختلی بولگزا!....

III

خواجه خاتون سوزینی بتره آمادی، هاجر باشینی یوسف نک کوگره گینه قویوب اوز اوزینی طویا آلمیچه یغلارغه باشلادی، یاشی تامچی تامچی بولوب ایدن که قویولادر ایدی.
- بو- نی اشک هاجر؟ کوله ر وقته بو نیندی یغلاو؟
- آبصطای زنه ار فرصت بیر! کوزمدن آغا طورغان تامچیلر یاش توگل، بلکه سیکز یلدن بیرلی جیولوب یورگان قایغولرمدر. حاضرنده شونلر تامچی بولوب تاشوب چیقالر...

بولماغان حکایت، شوشی یرده تمام بولدی. لکن اوقوب قاراغانم صوگنده «بلکه بو حکایت دیناده بولغاندر» دیب کوگمه کیه باشلادی. تیمر یول اوستنده گی زور بر شهرده یاخشی بر عائله بار، بالالری ده بیک جونلیر، تریه لیلر. شول عائله نک باشلغی حقتده؛ «فلان شهرده گی آبصطاسی برله یزنه سینه قوناق غه بارغان یرنده بر خادمه خاتوننی کوروب کوکلی توشکان ده شونی نکاحلاب آغان؛ شونلر بیک یاخشی بر برینه حرمت برله ترکک ایتلر» دیب سویلیر. ایکنچی بر کشی: «شول عائله نک اولگی وقتلری و نکاحلری حقتده بیک قزق سرلر بار ایکان» دیگان ایدی. بو حکایت بلکه شونلر طوغروسنده در. فلان.

وقاره طاغلی ناميله ايكي گه آيرلغان كاشغار خلقينگ آق طاغلی فرقه سینه رئيس ایدی. آباق خواجه نك بوبله فوق العاده نفوذ قازانغى بالطبع امير اسماعيلنگ خوشينه كيتامش. دفع مضرتی ایچون كاشغاردن اخراجينه لزوم كورمش ایدی. آباق خواجه بو معامله دن دليگير اوله رق ۱۰۹۷نجی سنه ده ذاتا بسله ديگي مقاصد خفيه سینی اورتاغه چقارمق ایچون قالموقلرنگ امير الامراسی بولغان غالدان قوتايچي نی «كاشغار» نی استلايه تشويق ايله دی. ۱۰۹۹نجی سنه ده حاصیل بولدی. غالدان قوتايچي كاشغار امارتینی آباق خواجه يه بر مقدار ويرگو مقابله سنه ده توجیه ايله دی. فقط آباق خواجه، قیلغان اشینه صوكره دن ندامتله اوج طورقان شهرينه كیده رك موقعینی امير اسماعيلنگ قرنداشی محمد امينه ترك و قالموقلر عليه نه قیامه تشويق ايله دی. محمد امين بوسوزلره قاييله ره قالموقلره - قالمقستانه - اعلان حرب ایدی. غالب ده كيلدی ایسه ده غالداننگ بو آچینی چقاره چغنی حساب ایده رك موقعینی ترك ایدی و «كاشغار» نك غرب طرفينه قاچدی. شو وقعه اوزرينه آباق خواجه ايكنجی دفعه اوله رق موقع اقتداره كيلورگه مجبور اولدی و بر آز صوكره وفات ايله دی. يرينی كچوك اوغلی مهدی يه بر اقدی. فقط مهدی صبی اولديغندن والده سی نيايت طریقیله حكومتی اداره ایتمكده ايكان ذاتا اغتشاش ایچنده بولغان مملكتن الده طوماغه اقتدارى كافي كيلمادی. والسلام». اوشبو جمله نی «شورا» مجله سینه درج ایتسه كز ایدی. بلال الدين حسام الدينوف . «آلماتا» .

شورا: بز، آیيات اولياننگ ترجمه حالینی توگل بلکه قبری اوستنده قازانده قايناغان صوماجراسی حقنده ايضاح قيلولرینی اوتگان ايدك. طوغروسى شول خبرنی كاشغارده بولغان ياخشى مسلمانلر طرفندن تكذيب ايتدروب عواننگ قتهله نولرینه بر آز چاره بولويینی امید ايتكان ايدك. مگرده كاشغار مسلمانلری «كل خبرالزواج يتردد فيه النساء الاخير الزواج» قيلندن كرامات خبری حقنده نیندی گنه بولسه ده تردد ایتمی قبول قيلولر، اصلسزلی تكذيب ايتارگه ده جسارتلری يتاز ايمش. بو اش ياخشى توگل. «محيط المعارف» اوزمزه ده بار.

محرری: رضاء الدين بن فخرالدين .

ناشری: «محمد شاکر و محمد ذاکر راميفلر» .

جايللا . طبيعت اويغانه: هر بر موجودات اوزنچه مناجات اوقی . منه تاك آتا؛ لکن آلاز يوقيلير .

آلاز، كونگ چاقورغان طاوشينه ده اعتبار ايتميچه يوقيلير؛ نيو آلاز يوقيلير، آلازنی كم اوياطور ايكان ؟
يوقلا كز، طنچ يوقلا كز: ئەلى وقت يتمه گن- ابدیت تاكي طوار؛ آنك حياتی نوری، دنيانگ يوره گينه اوتەر هم سزده شول وقت يوقوگردن طوررسز.
يوقلا كز، راحت يوقلا كز. ئەلى وقت يتمه گن... عبدالله حسامف.

آباق خواجه كاشغارلی

اوتكان ۱۹۱۲نجی سنه ده چقمش ۵نجی عدد «شورا» ده كرامات ايله اعتقاد تابقرنده «معدور» افندينگ سؤالینه جواب يرگان صوكنده «شورا» اداره سی اوز طرفندن: «كاشغارده بولغان اوقو- چيلرمزدن، مذکور «آباق اوليا» ديب مشهور بولغان آدم گه نسبت ايتولگان خبر حقنده تفصيلات ويرمكلرینی اوتهمز» مضمونده بر اوتيج يازغان ایدی. شو سؤالنی اوقوغاچ ده اوزم، كاشغارلق برادرلردن «آباق خواجه كم ونه كراماتلری بار؟» ديب صورادم: «نوغيلرغه اوليالر خصوصنده سوبله رگه يارامی، چونكه آلاز اوليا لرنی غزته گه يازوب غيبت ايتلر، بزله گناهغه شريك اولامز» ديديلر و بيلگان جوابلرینی بيروندن ده صاقلانديلر .

«آلماتا» ده عبدالغنی عزیری نام بر شيخ بار. اول شوندى تاريخی نرسه لرنی يازوب آلوب، كوب اورنده قبر تاشلرینك يازولرینی وغيری شونك كبك نرسه لرنگ رسملرینی آلوب بر آلبوم ياصاغان. تاريخدن معلوماتی بار ذات بولغانغه كوره مين كونلرنگ برنده شيخ جنابلرینه باروب «كاشغارده بولغان اوليا آباق خواجه كم و آنك نیندی كراماتلری بار؟» ديب صورادم. شيخ جنابلری: «آباق خواجه نك كراماتی بارمی يوقی انسينی بلميم، فقط آزالی مسلمانلر اوليا ديب زیارت ايتلر» دیدی و آلبوم آلوب آباق خواجه نك تاريخی ميگا كورساتدی. شيخ جنابلری «محيط المعارف» نك ۲۸۲نجی بيتدن كوچروب بوبله يازغان: «آباق (۱) خواجه چفاتای خان سلاله سندن اولوب هجرتنگ ۱۰۷۰نجی سنه سنده كاشغار امارتینه نائل بولغان اسماعیل زماننده طورمش بر ذاتدر. بو تاريخدن بر خیلی زمان اول آق طاغلی (۱) آباق خواجه نی يرلی خلق آیيات خواجه ديه يورتلر.

«شورا» اورنبورغده اونه بشمه كونه بر ميقانه ادبی، فنی و سياسی مجرعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنه لك ۵ . آتی آیلق ۲ روبله ۶۰ تین .
«وقت» برلن برگه آلوچیلرغه:
سنه لك ۹ ، آتی آیلق ۴ روبله ۶۰ تین در .

«فیل» روشنده بولوب معناسی ده «جب - یب» دیمکدر. درست جواب یروچیلر: نعمت الله قاهری (تاشکند).

۱۸

ش	آ	م
آ	ی	و
م	و	ك

درست جواب یروچیلر: کمال الدین مصطفین (سیواستوپل)؛ نسیمه بنت صنعت الله لطف اللینا (اوست کامینغورسکی ده اودالی پریسکه سنده).

۱۹

«آق - یول» («قاز - آق» ژورنالی ایله «یول - دز» غزته سندن).

درست جواب یروچیلر: فتح الرحمن نعمت اللین (اورنبورغ). محمدیار جانکین (پروفسکی). عبدالحق صارو کین (آقوبه). فاکه ولیدیه برله ماهره ولیدیه (سمبر). «تارخان» قریه سی. ابراهیم حمید (سمبر). احسن قورماشف (مینزه له - یوقاری ته کرمن).

۲۰

کچیسینک یاشی «س» بولسون؛ مسئله نك شرطینه بنا اورتانچینگ «س + ۸» بولاچق، زورسینگ «س + ۸» ، یا که «۲ + س + ۸» بولور. بو یاشلرنک همه سن برکه قوشساق، «س + ۸ + ۲ + س + ۸»، یا که «۴ + س + ۱۶» بولور؛ بونگ کوبمی ایدیکمی معلوم، شونک اوچون اوشبو معادله نی یازوب بولا:

$$4s + 16 = 112$$

بوندن «س = ۲۴» ایدیکن تابوب بولا. دیمک کچیسینک یاشی ۲۴، اورتانچی سینگ - ۳۲، الوغسینگ ۵۲.

درست جواب یروچیلر: محمدیار جانکین (پروفسکی). حاجی احمد اسدالین برله اسعد نورعلیف (پیتراول شهرنده بیگیشیه مدرسه سی شاگردلری). خلیل الله فتح اللین (ارخانگیل شهرنده شاگرد). عبدالحق صارو کین (آقوبه ده، بو، بتون عملیاتی برله کورساتوب یازغان). فاکه ولیدیه برله ماهره ولیدیه (سمبر). تارخان). امیر سلطان فخرالدینوف (چالقار). ابراهیم حمید (سمبر).

III

کیوم حقنده مقاله یازلونی صور اوچیلر بولور. لکن بو مسئله که بز خاتون و قزلرنی قاتشدرماسا کز ایدی. چونکه حاضرنده خاتون قز کیومی حقنده شهرمزده هیچ نزاع یوق. حتی اوز فائده لرینه دیننی قورال ایتوچیلرنگ خاتون قزلرینگ کیوملری ده روسلر خاتون قزلرینگ کیوملرندن آیرماسزدر. دیمک آلارده خاتون قزلرینگ روسچه کینولرینه رضا بولدیلر. ایرلر حقنده یازسه کز اختیار کز. زلیخا برله راحله «اورنبورغ».

IV

(عینا)

مین بوندن الکده «شورا» غه شعرلر، مقاله وادیاتلر یازدم، یازدمغه توگل، بیک کوب یازدم.

فقط مینم یازغانلارمنگ برسیده باصلماووی، بر چوقرغه توشکار کشینگ منهرگه طرشقان چاغنده، ایکنچی برسی کیری تورتوب توشروونده گی تأثیر کبی تأثیر ایتدی.

دیمک مین بر چوقرده غی تاتار بالاسی ایکانمن ده شوندن جنوب قوتلورغه تایم ایکانمن. فقط ملتده شلرمدن الوغلری مینی کیری شول چوقرغه تورتوب توشرگانلر ایکان دیم.

محترم افندیلم! اگرده سز دردلی تاتار بالارن ئه ره م ایتمه سکه طرشسا کز، آلارنگ کوکلن طا بوکز آلارده دردلیک یله ن اوسسونلر صیغان قدر آلارنگده مقاله. شعر وادیاتلرن «شورا» غه درج ایتو کز!

شول چاغنده آلارنگ کوکلی کوته ریلور. زورایناچ آلارده نگ کبک اوستارورلار.

ئله سز، بزدن آرتدرا کورمه سونلر دیسزمی؟ والسلام. احسن شیخ قورماشی.

اواره: رب ملوم لاذنب له.

تاشماقده نك جوابلری

۱۶

قارا. آق. آرقا. درست جواب یروچیلر: عبدالاحد قاهری (تاشکند)؛ کمال الدین مصطفین (سیواستوپول)؛ نسیمه بنت صنعت الله لطف اللینا (اودالی پریسکه سنده).

۱۷

«فیل» دن مراد فرانسزچه «Fil» در. مونگ اوقولووی

Ш У Р О

№ 17.

СЕНТЯБРЬ 1 = 1914 ГОДА.

„تورک یوردی“

بو ژورنال استانبولده ۱۵ كونده بر چغا. آچق تورك تئنده يازيلا. ادبياتدن، اقتصاد، اجتماعيات، سياحت، علم و فنلردن بحث ايتە. تل بختلرینه اهميت بيرە. توركلك ترقيسينه عائد نرسەلرنى كوب يازا. بو ژورنالغە توركلرنىڭ معتبر ياش ادبيلرى مهم مقالهلر يازالر. مديرى مشهور ادبيلردن احمد بك آغايفوف.

Константинополь, въ ред. журнала „Тюрюкь-Юрды“ ул. Нуръ-Османіэ. № 40.

اسلام مجموعه سى

استانبولده اونيش كونده بر چغا طورغان دىنى وادى ژورنالدر. آبونه حقى روسيه ايچون يىلغى ۳ سوم ۵۰ تين، ياروم يىلغى ۲ سوم. آقچەنى عادتى يراۋادنى بلانقە ايله يبارزگە، آدرىسنى دە روسچەغە يازارغە مكن. آندن ژورنال كىلەچك آدرىسنى آچىق و اوقورلق ايتوب يازارغە توشلى. آدرىس:

Константинополь (Турція)

Чагаль-оглы Джаміат-Хайрия-и-Исламия,
редакция „Исламъ Маджмугаси“

قامپانيه زينگر نڭ

تگو ماشينالرى ساتولادر يالغز اوز مغازينلرندهغە

قول و آياق
ماشينالرينڭ هر
تورلىسى

تولەنە
آطنەغە
صومدن
باشلاب

مغازينلرى روسيه نڭ
همە شهرلرنده بار.
مغازينلرنڭ ويۇسقىسى

ساختە دن
مافلانگرا